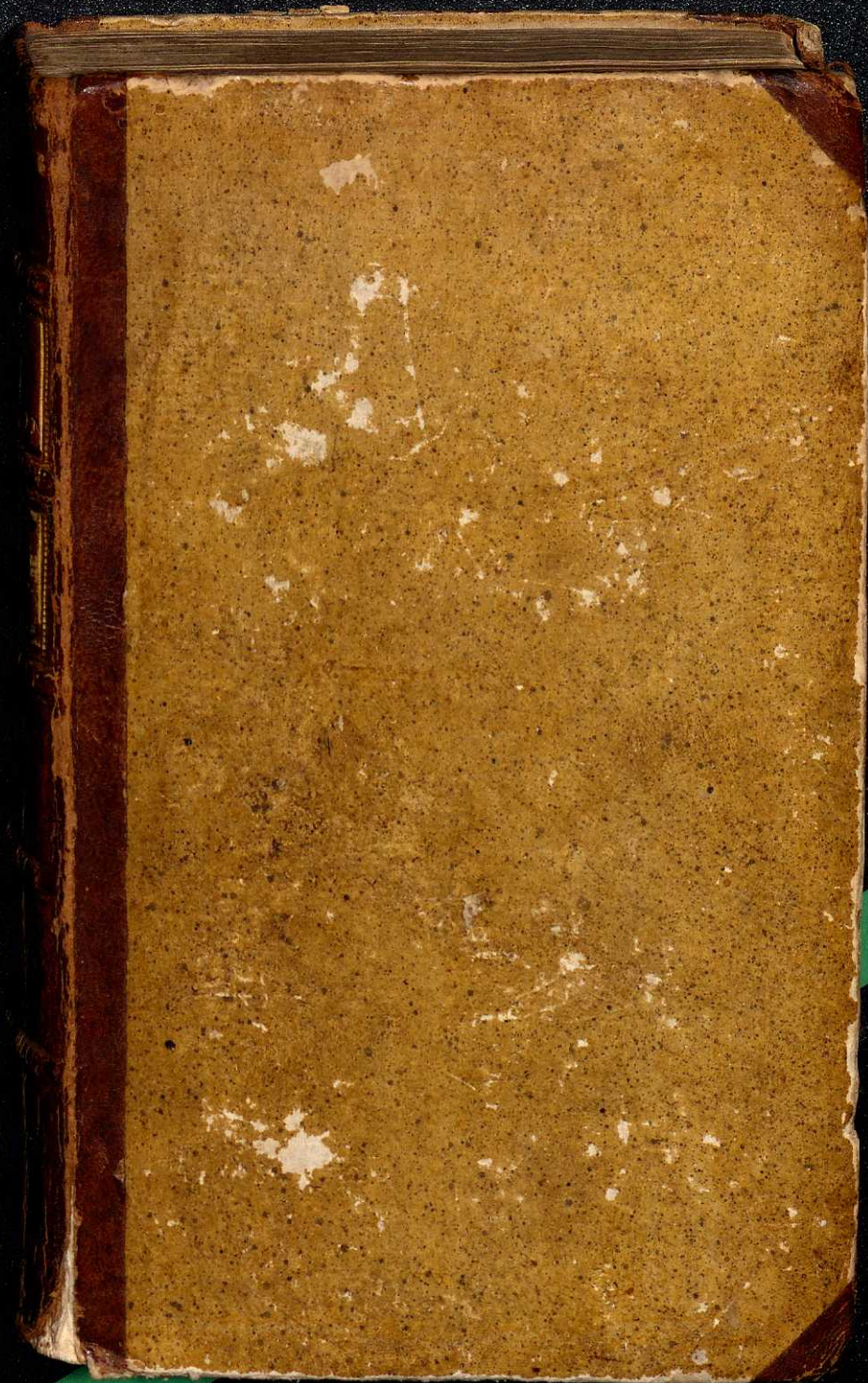

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Centralbiblioteket

Tidskr.

Sv.

Ex A

N:o 29, 30 & 31.

LÄSNING

I

BLANDADE ÄMNEN.

• • • *from sounds to things* • • •
POPE,

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS HENRIK A. NORDSTRÖM,

A 7 9 9.

INNEHÅLL:

	sid.
1. <i>Sommar och Vinter.</i> (Poëme).	1.
2. <i>Om Straff-lagar.</i> Fortsättning.	4.
3. <i>Några drag af Adels och de Stora- res tänkesätt och seder i Frank- rike, under förra hälften af ndr- varande Århundrade, samt om verk- ningarne däraf på följande tide- hvarf.</i>	40.
4. <i>Strödda underrättelser om Fransy- ska Presterskapet, vid slutet af Ludvig XV:s och i början af Ludvig XVI:s Regering.</i>	80.
5. <i>Några verkningar af Lifegenskapen; eller de Liffländska Letternes ar- betskyldigheter och pålagor; af Merkel.</i>	107.
6. <i>Om Krono-Jord; af Adam Smith.</i>	137.
7. <i>Tankar, föranledda af Spannmåls- briften under förledne Sommare.</i>	146.
8. <i>Om Brånvins-Tillverkningen.</i>	169.

Sommar och Vinter.

Timon såg Eglé. På hennes mund,
Vårens blomster och Behagen myste.
Mildradt liflig ögats stråle lyfte,
Stjernans lik en målnfri aftonstund.
Hennes röt med dubbelt värde rörde:
När hon talte, var det Qvickheten,
När hon söng, — o då, tvertom igen,
Var det selfva Känslan som man hörde.

Harpan, tryckt af hennes lätta slag,
Med harmonisk välluft örat smekte,
Och Naturen flöste sitt behag
På den duk der hennes pensel lekte.
Hvarje prydnad, modets föremål,
Dubbelt skön af hennes hand bereddes,
Silkets trådar, silfrets, guldets — leddes
Med Arachnes konst af hennes nål.
Tog hon pennan att med ömhet visa
Hur en Vän af henne älskad blef,
Hvilken styl! hvad uttryck! hvilka bref!
Rousseau, under namn af Eloïsa,
Diktade ej bättre dem han skref.

Fåfångt skilrar jag för flärdens dårar
Hjertats godhet, och hur skön hon var,
Då hon påmint om förflutna dar,
Ofta talte, glänsande af tårar,
Om en saknad Mor, en åldrig Far;

Om den hembygd hon så lycklig funnit,
 Nu med tankan blott af henne räckt,
 Der, i skötet af en älskad flägt,
 Hennes barndoms gyllne år försvunnit.
 Om en Bror, desfs ledare och vän,
 Tidigt *man*, til seder och til finne,
 Mål för allmän aktning, värdig den,
 Ack! men ryckt af döden, yngling än,
 Ur desfs armar, aldrig ur desfs minne.
 O! när desfa ämnen rördes blott,
 Hvilka färgor hennes uttryck togo!
 Hvilken ton som känslan ensam fått!
 Hvilka rofor kinden öfverdrogo!
 Det var då, för öra och för syn,
 Ej blott allt hvad sinnligen förnöjde;
 Det var *Själens Godhet* som sig rörde,
 Lik en Engel, talande ur skyn.

Nu, — man gäspe längft och bäst man gitter
 Åt Idyllens tråkiga chimär:
 Fältens ljufva grönska, skogens qvitter,
 Grottans svala fäten, källans glitter,
 På min heder det likväl är der
 Philosophen utan fara fitter,
 I det Sällskap Timon ägde här,
 Hör och ser man, sund från all slags yra,
 I en älskvärd grupp församlade
 Sommarns blomster, O - - - s Lyra,
 Två Grefvinnor, ljusliga som de,
 Och ännu en Grace, — korrt, alla tre?
 Irrande bland gräs och löf, som sprida
 Deras vällukt kring en Cyprisk trakt,
 Der Naturens fägring, konstens pragt,
 Fältens dag, och Lundens skuggor strida,
 Alltid hos Eglé, vid hennes sida,

O hvem

O hvem vet hvad Timons hjerta sagt!
 Hvad han tiltår sjelf, det är, han tänkte:
 Att Behags och Hjertas harmoni,
 Ägde rätt att litet firad bli,
 Och att ej en rättvis dyrkan kränkte
 Äran af en sann Filosofhi.
 Rom och Grekland henne gifvit hade
 (Sade han) de offer Timon ger;
 Men som det var allt hvad Timon sade,
 Lemnom osagdt hvad han tänkte mer.

Innom hyddans Vinterskymning sluten,
 Mins han Sommarns Fäst; betraktar den
 Som en Cyprisk dröm, på blomster njuten
 Och med blomstrens årstid, flydd igen.
 Skild från allt hvad Bildningen bedrager,
 Ser han nu, med långsamt vaknad syn,
 Allting åter i sin forna dager,
 Och ser inga Englar mer i skyn.
 Glada Skuggverk! Er för tankan gömnen,
 Man är smikrad, mer än fäll, af Er.
 Det är ej, med Timons lott, man ger
 Företräde åt den gyllne drömmen,
 För det verkliga man har och ser.
 Men han tillber, som en himmelsk stjärna,
 Än med tjusning hvar förträfflighet,
 Hvert behag, hvar sann förtjenst han vet,
 Och förfont af dem, förlåter gerna
 Skönheten en liten flyktighet.
 Vänskapskänslan står ej att befalla,
 Genom bländglas vi dess ämnen se;
 Men Rättvisan är en pligt för alla,
 Och den har hos Timon, åt Eglé,
 Rest ett Tempel, som ej förr skall falla,
 Än han mer ej fins bland Lefvande.

4

Må man fritt hans Lof ej högt värdera;
I den Snö-bygd, hvarest ödet böd
Timon frysa och Philosophera,
Har man, utan guld och namn, med mera,
Intet värde, förr än man är död.
Först när man i jorden sett försvinna
Sidsta Skuggen af hans varelse,
Skall en dag, bland Svenska namn, kanske,
Också hans en väg til hågkomsk finna,
Och det gömda blad ett värde vinna,
Der han tecknat bilden af Eglé.

Om Strafflagar *).

Andra Stycket.

*Må man ombyta Strafflagarne och kan det
ske utan olägenhet?*

Det är ej nog til Straffens rättvisa, att de äro stadgade genom föreskrifna lagar. Ingen ting synes då i sanning naturligare och klarare, än att ett obilligt straff bör ombytas i et billigare, så snart otillbörligheten deraf vore infedd och erkänd. Emedlertid finner mången angelägenheten deraf föga trängande. Man sätter rättvisan

*) Fortsättning från N:o 27 & 28. pag. 57.

fan (upprepom detta) i det blotta noggranna iakttagandet af skrifven lag, huru-
 rudan den helst må vara, och är benägen
 at anse denna stränga laglydnad såsom en
 förtjenst, hvilken til det mesta godtgör
 bristen af lagens invärtes billighet. Til-
 lägg de olägenheter man vanligen före-
 ställer sig vid alla Lagförändringar.

Ett sådant räsonnement, har sin san-
 ning och sin falskhet; det kommer an på
 att urskilja dem. Den har sin sanning så
 snart frågan angår egentliga Grundlagar,
 det vill säga: dessa allmänna styrelse-
 former, hvarest borgerliga Samhällen rege-
 ras. Vanligen hafva dessa tillika med si-
 na brister äfven sina uppvägende fördelar.
 Man kan väl med temmelig ringa bekost-
 nad af tanke och urskillning, finna anled-
 ning til påminnelser dervid, men ofta gif-
 ves på hela mansåldrar, ej den eller de,
 som skulle med full visshet om bättre
 följder, företaga omskapningen deraf. Den
 store Philosophen Hume i sin Afhandling
 om *Borgerlig Frihet*, skref redan på sin
 tid, att han trodde vår erfarenhet i dessa
 ämnen, ännu ej på långt när tillräcklig;
 och jag tror för min del, att det tillägg af
 erfarenhet vi sedan hans tid vunnit, icke
 stort bidragit att upplösa svårigheterna.

En ny påstådd grundeligare filosofi kan blifva af något bruk dertill. Men först och främst behöfver sjelfva denna filosofi sin tid att pröfvas och stadgas; och för det andra tjenar all moralisk filosofi, i frågan om borgerlig styrelse, aldrig annorlunda, än såsom en termometer af naturlig rätt. Samhällets ändamål är deremot den största allmänna nyttan; och då all samhällsförening, förutslätter enligt filosofernes eget påstående, en viss uppföring af våra naturliga rättigheter, kan väl filosofien göra klart och påtagligt, att dessa upoffringar ej böra sträckas längre än den allmänna nyttan nödvändigt fordrar; men huru stor denna fordran verkligen i sig sjelf är, eller rättare sagt, med huru liten bekostnad af enskildes naturliga rätt, den må kunna möjligtvis uppfyllas, det är ej filosofiens sak att i sina allmänna grunder ensam afgöra; det är som Hume sagt, nödvändigt tillika erfarenhetens.

Man ser då till en del häraf, hvarför en så vidsträckt och inbunden sammanfattning, som en allmän borgerlig styrelseform, fordrar, äfven med sina förmenta brister, en ovilkorlig helgd och åttlydnad, intill dess dessa brister kunna icke allenast i rätt ordning afhjelpas, utan äfven
med

med fullkomlig visshet om större fördelar.

En sådan visshet kan åter omöjligen vara annat än frukten af mycket efterfinnande, allmän upplysning, och erfarenhetens långsamma undervisningar. Men äfven då allt detta vore gifvit, medför alltid ett så stort företag, vissa rubbningar, och en viss skakning i det hela, som det ofta icke beror af menklig visshet eller menkliga krafter att styra till det åsyftade ändamålet. Det är derföre ganska nyttigt, att det icke existerar någon lätt verkande eller hastigt användelig magt, i hvars förmåga det vore, att efter första tycke förändra och ombyta den allmänna styrelse-formen. Det är nyttigt, säger jag, att ett sådant företag är åtföljdt af tvårigheter, fordrar många omvägar och stor betänksamhet. Så snart den närvarande styrelse-formen är i det mesta och det viktigaste grundad på kloket och naturlig rättvisa, bör all förändring deraf, äfven till förbättring, vara, väl icke omöjlig, men föga mindre; åtminstone utan förut gifven väl bevisst allmän öfvertygelse om nyttan deraf. Och se der, hvarföre det i detta afseende är en sann och sund princip, att rättvisan ligger i lagens iakttagande sådan den är, och att den stränga lagbundenheten verkligen

är en förtjenst, som till det mesta godt-
gör bristen af lagens invertes fullkomlig-
het.

Men af denna natur äro icke Straffla-
garne, och på ett helt annat sätt förhål-
ler det sig med dem. Dessa hafva icke
den natur af ett sammanbundit system,
som gör att ingen del deraf kan omby-
tas utan det helas rubbning. De äga hvar-
ken detta förhållande till hvarandra inbör-
des, eller till allment väl. Det är nö-
digt, medgifvorn det, att sjelfva gernin-
garna alltid behålla sinsemellan en viss
afgjord proportion af brotslighet, stadgad
efter principen af deras skadlighet; men
det är ingalunda nödvändigt, att straffen för
hvar särskild grad af brotslighet skola be-
ständigt vara de samma som en gång blif-
vit faststälde. Om det besunnes vid ef-
terfinnande, att man antingen mistagit sig
i sjelfva principen för denna mätning, el-
ler att åtminstone vissa gerningar blifvit
långt hårdare ansedde än de förtjena, el-
ler att i allmänhet samma ändamål som
med straffen ålyftas, kunde vinnas med en
ringare grad af hårdhet: i sådant fall sy-
nes mig som ingenting borde hindra för-
ändringar, hvilka både rättvisan och nyt-
tan samfäldt ålägga. Det är visserligen
ingens rätt som dervid kunde komma att
lö-

löpa fara. De olyckliga föremålen för strafflagarne böra ej beklaga sig öfver för lindrig behandling, och de, för hvilkas trygghet straff gifvas, hafva ingen fordran öfver denna trygghet: deras rätt sträcker sig hvarken till föreskrifvandet af själva fättet, hvarpå lagen måste befordra detta ändamål, eller till den öfvermätning af straff, som stundom skulle behövas för att svara emot deras enskilda förtrytelse.

Man torde invända, att följderna af förmildrade strafflagar kunde blifva ovifs, och derigenom äfven den allmänna tryggheten; att erfarenhetens alltid sena undervisningar i detta ämne kunde blifva vådeliga; och att således de, hvilka träffades af misöden, möjligtvis härledda ifrån en förminskad strafffruktan, emedlertid alltid skulle blifva offer för denna illa förstådda menisklighet.

Jag svarar dertill, att samma skäl gäller för all slags grymhet af straff; och att, om förnuftigt efterlämnande, kännedommen af menniskonaturen och flera seklers historisk erfarenhet, äga i detta mål alldeles intet pålitligt vitsord, finnes också ingen orsak, hvarföre man ej skulle böra efter samma goda grund återkalla i våra strafflagar tortur, rådbråkning, spiktunnor, lefvande bålbränning, lefvande be-

grafningar, lemstympningar, med et ord: allt det oerhörda barbari, hvarmed grymheten, långt mera är rättvisan, i forna tider eller hos andra folkslag påstått att skydda religion, seder, grundlagar och den allmänna säkerheten.

Man kan neml., ej veta huru vida ett brott som sker, hvilket helst det må vara, icke skulle hafva förekommit, i fall det af lagen utfatta straffet varit tio, tjugoo, eller om möjligt vore, hundrade gånger större och pinligare. Det som göres för att afskräcka, kan ej för starkt afskräcka: så har man sagt fordom, och så tycks man ännu tänka i vissa afseenden. Men att följa en sådan regel; att under möjlighet af desto större trygghet, förtrampa menkligheten, och vara barbar på slump och måfå, det är ej att upphinna en lagstiftares sublima ändamål: det är att till bödelns blotta åtgärd inskränka hela visheten af detta vördnadsvärda kall.

Man behöfver för öfrigt blott rådfråga erfarenheten. Vi hafva hos oss ingen inquisition som bränner kättare, och vår Lutherska Kyrka är ej dertfore mer söndrad genom sectariska villfarelser.

Hädelse emot Gud är hos oss ett ganfska ovanligt brott, och likväl hafva vi icke haft någon S:t Louis, som påbudit,
att

att för en lättfinnig ed eller ett obetänksamt uttryck, först genomfinga den brotsliga tungan med ett glödande jern, och sedan invid roten afskära den.

Man skär ej heller tungan ur halsen hos ofs, som fördom i Ryksland, för någon undfallen politisk obetänksamhet, och likväl merke vi icke att Staten genom denna mildhet blottställes för några farligheter.

England har ett straff emot Majestätsbrott eller så kalladt högförräderi, som består deri, att Skarprättaren öppnar Delinquenten lefvande, rycker ut hjertat och inelfvorne, och inför den åskådande menigheten, slår honom dermed om aniktet. Vi hafva ej detta straff, och majestätsbrott är ej derföre hos ofs allmänne.

Det befinnes ej att stölder äro hos ofs gångbarare än i andra länder, hvarest man utan menklighet hänger olyckliga för den minsta otrohet.

Man brände fordom trollpackor lefvande: sedan man fått veta, att inga trollpackor gifvas, bränner man icke mera menniskor för denna orsak. En Nunna, som brutit sitt kyskhetslöfte, begrots lefvande efter några Ordensstatuter lika som de forna Vestalerna. Det ansågs då väsendtligt för det menskliga samhället, först
att

att Vestaler eller Nunnor funnos, och sedan, att deras kyshet bibehölls obefläckad. Nu anser man begge dessa angelägenheter för temeligen likgiltiga; icke heller kan man visa någon deraf uppkommen olycka för sammanlefnaden.

Decemvirerna i Rom stadgade dödsstraff för satyriska skrifter: under Kejsarne var det lifslak att bryta en ed, gjord vid Kejsarens lif, eller att till annat bruk omsmälta någon af deras bilder. När man blott undantager den art af satir, som går ända till borgerlig smädelse, höra dessa gerningar, hos oss, icke ens under den allmänna lagens åtgärd; och majestätet och samhällelefnaden synas ej derigenom hafva förlorat, hvarken det förra sin billiga vördnad, eller den senare sitt nödvändiga lugn.

Hvar och en känner den grusliga Ryska hudflängningen, som bär namn af dubbel knut, och hvaraf Chardin framlägger ett vackert graveradt kopparstick, till känsliga sinnens förnöjelse. Detta straff begynnes på det sättet, att delinquenten upphänges på armarne, sedan de först blifvit på ryggen sammanbundne och der-
 efter bakvänt upvridne, så att axelknortorne alldeles omvridas i deras led gångar och helt och hållit söndra sig derifrån.

från. Jag nämner ej det öfriga deraf. Detta barbariska straff, har alldrig hos oss förolämpat meniskligheten, och likväl äro, som jag tror, de oordningar emot hvilka det är riktadt, ej hos oss allmännare.

Rådbråkningar, knipningar med glödande tänger, blystöpnings, torturer af alla slag, til och med brännmärkningar, hafva blifvit bortlagde hos nästan alla civiliserade Nationer; och äfven vissa hårdare straff, som ännu qvarlämnats i lagarne, utöfvas nästan aldrig. Sådana äro i England, det för Majestätsbrott, likasom det för smärre tjufnader, och hos oss rådbråkning, brännmärken, m. f. Det har dock ej förmärkts, att oordningarne derigenom tiltagit, eller att otryggheten i den borgerliga sammanlefnaden, är nu för tiden större än den tilföre varit.

Man har visserligen efter tid och ort anfett alla dessa straff såsom både rättvisa och nödvändiga. Emedlertid, när man från den punkt, hvarpå vi nu stå, ser sig tillbaka, hvilken hiskelig mängd af onyttiga grymheter! Den allmänna meningen är väl, att straffens hårdhet måste stå i ett visst förhållande till folkslagets gröfre lynne och seder; men man tyckes ej hafva tillräckligt efterfinnat, huru mycket denna grofhet i seder och lynne derigenom under-

derhålles. Det tål således ingen motsä-
gelse, att man ju öfverallt, mycket mis-
brukat straffrättigheten. Om det ännu
sker i vissa fall och till en viss grad, det
är en annan fråga, som återstår att afgö-
ra. Men om det skulle befinna sig, att
man ännu icke gjort allt i detta ämne,
som rättvisan och menkligheten synes
fordra, så frågas ytterligare: gör man
bättre och klokare att vända deruppå en
billig uppmärksamhet, eller att obekym-
radt fortfara efter redan gifna föreskrif-
ter?

Man ser tid efter annan beständiga
lagförändringar i sådana ämnen som röra
samhällets ekonomiska fördelar. Men
dessa fördelar, äro de viktigare föremål för
lagstiftarens omsorger, än det som på ett
oändligt närmare och känbarare sätt rör
medmänniskor, i anseende till deras lif,
deras egna kroppar, och sjelfva de första
grundvilkoren för deras borgerliga exi-
stence? Då nu dertil kommer, att förän-
dringar i Strafflagarne på intet sätt medfö-
ra samma faror, eller äro af samma na-
tur med dem, som angå Samhällets allmän-
na styrelseformer, så tyckes med klarhet
följa deraf, att samma räsonnement icke
gäller lika i anseende til begge dessa olika
slag af Lagar; och att, om den bokstafli-

ga åtlydnaden af de förra, är en förtjenst, som i det närmaste erlätter deras möjliga ofullkomlighet, så är denna stränga bokstaflighet i åtlydnaden af de senare, deremot långt ifrån att medföra hvarken samma fördelar eller samma förtjenst af inwertes rättvisa. Hvilket skulle bevisas.

Tredje Stycket.

Om Principen för Straff-Lagarne.

Det har blifvit sagdt i Första Stycket, att grunden eller principen för strafflagarne vore *den nödvändiga proportionen emellan brotten och deras bestraffningar.*

Man kan härleda nödvändigheten af denna proportion, ifrån de elaka följder för samhället, som uppkomma af des ursaklåtande. Detta har jag redan gjort ofvanföre. Men man kan och bör i synnerhet härleda den ifrån sjelfva den *inwertes Rättvisan*, till hvilken man i alla sådana ämnen alltid måste sluteligen komma, och utom hvilken ingen ting hvilat på varaktiga grunder. Det är detta som jag skall söka göra i närvarande Stycke.

Man finner straxt, att ämnet delar sig för begreppet i tvenne hufvud-frågor:
1:0 *om Grunden til Sjelfva Straff-makten,*

Pro om Regeln för des användning. Det är nemligen angeläget, att känna rätta förnuftsorsaken till den makt man utöfvar, juft för att kunna bestämman rätta utöfnin-gen deraf.

Då man söker *grunden til Straff-mak-ten*, bör man således ej förstå dermed des närvarande synbara grund i alla borgerliga samhällen. Denna är ingen annan, än den fysiska styrkan. Men styrka är ännu icke rätt: den är blott vilkoret för att kunna utöfva rätt. *Rätt* är då det eviga och beständiga af Straff-makten; Styrkan är blott det tillfälliga: och en tillfällighet, som mer än ofta gynnat de högsta orätt-visor.

Det är ej underligt, att de, i hvars hän-der den fysiska styrkan af ett helt sam-hälle kommit, ofta gjort sina viljor till lagar, och efter samma egna behag af-mätt graderne af brott och straffbarhet. Det bör ej heller falla någon fällsamt, att mängden på sådana ställen böjt sig under nödvändigheten, och genom vanan att erkänna des högsta välde, omsider förblandat *makt att bjuda och straffa med rätt att bjuda och straffa*. Det som verk-ligen bör sätta förnuftigt folk i någon för-undran, det är, att lärde Män, sjelfsagde Utredare af Naturs-rät, Stats-rätt, Folk-rätt,

rätt, med et ord, af all slags rätt, ofta gifvit ett föga bättre ursprung åt Straffmakten, och grundat den på nästan ingen ting annat, än den magtägandes blotta natur af magtägande.

När Philosopherne sjelfve så räfonerat, måste man i sanning förlåta de magtägande att hafva följt samma grundsatser. En Äröfrare, som genom ingen annan rätt än svärdets, erhållit sitt välde, har vanligen ansett sig derigenom lika så fullkomligt berättigad Herre öfver de vundnas personer, lif och egendom, som genom den lagligaste underhandling, i fall lagligheten af en så beskaffad underhandling någon sin kunde tänkas. Af *magten* sålunda, en gång för alla, gjord till *rätt*, följer sedan allt hvad man behagar leda derifrån. Det är klart, att den som har rätt att befalla hvad han vill, har ockfå rätt att straffa all stridighet mot sina viljor, och att straffa till den grad han sjelf pröfvar tillräckligt. Det är klart att lag blir i denna filosofi ingen ting annat, än maktens vilja, och straffvärdigheten ingen ting annat, än den magtägandes omdöme om felens natur och grader, efter hans affigter, hans sätt att anse dem, eller efter den förtörnelse han deraf erfar. På detta sätt fordras ej mer till Straffens

rättvisa, än blott fel emot en föreskrift, utan fråga om föreskriftens billighet, nödvändighet, lämpelighet, eller om straffets proportion.

Man kunde ej upptänka en annorlunda beskaffad filosofi för Strafflagarne, i fall den vore bestämd för Algier eller Constantinopel. Efter dessa Förnuftsgrunder behöfs det blott att vara född Turk, att en Deij eller en Sultan befäller, och att en arm finnes, som svänger bödelsvärdet, för att Ert eller mitt hufvud lägges för våra fötter med all erforderlig filosofisk rättvisa.

Efter samma förnufts-grunder behöfs det likaså blott och endast, i hvad land som helst, att en lag finnes, nödvändig eller orimelig; att ett fel deremot blivit begångit, likgilltigt eller skadeligt, för att hvad straff derå som helst må utfattas af Lagstiftaren, ifrån en schillings pligt intill galge och stegel, utöfvas med lika rättvisa.

Men om hvar och en strax finner orimligheten däraf, huru har man då ej ockfå strax hittat och sedan aldrig bortflumrat den sjelfklara tanken, att *ingen rätt i världen uppkommer genom någon blott vilja, eller någon blott magt, utan*
en

endast och allenast genom sin egen förnufts-nödvändighet, denna förnufts-nödvändighet må vara förenad med magt till verkställighet eller vida åtskild derifrån.

Så långt man nu tydeligt infer denna förnufts-nödvändighet, nämligen för gemensamt väl, så långt är i alla ämnen klar borgerlig rätt. Denna slags rätt; det vill säga: denna förnufts-nödvändighet till Samhällets trygghet, är då ockfå Straff-maktens enda filosofiska grund. Tag bort den, och ingen dödlig äger någon borgerlig straff-makt öfver den andra. Men hämden, frågar man, hämden, denna tillfyllestgörelse för det fårade sinnet, denna till viss grad billiga ifver emot ondskan, som vi tänke oss i sjelfva Religionen, hos sjelfva den högsta Heligheten, och som nästan alltid tyckes fordra något mer än blotta förekommandet af vidare skador. Om hvar enskildt förolämpad har en naturlig rätt att fordra hämd för lidande, och om han öfverlemnat denna sin rätt åt Samhälls-makten, har då ej Samhälls-makten rätt att taga den å hans vägnar? Och uppkommer ej derigenom ett dubbelt ändamål för all borgerlig Straff-makt, 1:o hämden, såsom en rättvis naturfordran, 2:o förekommandet af lika brott? Följer

ej åter deraf, att om all vidare skada af samma art, möjligtvis kunde förekommas genom det lindrigaste straff, ett större dock ofta yrkas af hämd-rätten och bör gifvas deråt?

Man har oftare på denna grund utsträckt straff-makten öfver fordringarne af Samhällets trygghet. Har man gjort rätt däri? Nej; och se här hvarföre.

Hvar och en som känt hämdens rörelser (och det hafva alla någon gång gjort), vet af erfarenhet, att de enamt uppkomma af öfvertygellen om den *skadandes illvilja*. Den skadade enskilda personen, som merendels befinner sig i ett flags immediat förhållande till den skadande, är också vanligen i stånd att med temelig sannolikhet, det vill säga, med temelig moralisk rätthet, dömma derom. Men Lagstiftaren är deremot stald långt öfver, och i tiden långt framför allt enskildt förhållande emellan förolämpad och förolämpande. Han kan ej förutse annat, än en viss gerning och en viss följd deraf: han kan på intet sätt dömma om uppfåtets större eller mindre arghet, som ej ännu är till då Lagen göres. Harmen och dess öfverdrift, kan behövas för enskilda, så länge de ännu ej äga sitt försvär af andra än sig sjelfva. Den ger en afskräckande

styr.

styrka, öfver den eljest vanliga. Men Samhälls-makten, hvars vanliga tillstånd är fullkomlig fysisk styrka, har ej behof af passionens kraft, af harmens öfverdrift: des styrka är sitt lugn tillräcklig.

Af detta följer tvänne saker: den första, att hämden såsom en finneskraft, icke behöfves hos Lagstiftaren som ibland hos enskilda; den andra, att hämden såsom moralisk rättvisa, icke kan till sin rätta moraliska grad af honom mätas. Han står dertill, som redan blifvit sagt, alltför långt framom sjelfva gerningen och det mångfaldigt änderliga förhållandet emellan förolämpad och förolämpande.

Det gifves väl några brott, som tyckas förutlätta en viss nödvändig grad af illvilja. Men man kan ockfå lätt bedraga sig på denna allmänna slutsats. Det kan hända, att i hela brottet verkligen blott finnes skadan att beifra och ingen finnes-onska. Samma brott kunna fordra lika straff för allmän trygghet skull, utan att förtjena lika hämd för enskild arghet. Huru skall nu Lagstiftaren, långt före gerningen, kunna med visshet urskilja detta? Ett förfåtligt mord, tyckes visst, om något annat brott, bevisa en alltid lika grof finnesondska. Emedlertid sammanlägg ett groft förolämpande, ett svagt sinne, in-

nerst lidande, personlig kraftlöshet til försvär, en feberyra, ett rus, en hemlig ordning i hjernan, och Ni skall finna graderna af låg arghet, äfven i denna missgerning omöjliga att förut bestämma.

Att i principen af allmän Lagstiftning tillägga hämden såsom en moralisk fordran, utöfver hvad nödvändigheten kräver till allmän trygghet, vore då att uppenbart upphäfva den större moraliska fordran, som kräver de publika straffens alltid ofelbara och alltid lika stora billighet. På denna grund af *möjlig orättvisa*, bör en allmän strafflag aldrig byggas. All hämd, det vill säga, all moralisk nitälskan, som skulle i förut gjorda Lagar förhöja straffen öfver hvad som skäligen fordras för Samhällets trygghet, måste då anses såsom otillbörlig, efter den aldrig kan, så långt förut, till dess rätta grad afmätas. Det är desutom klart, att sjelfva de straff som fordras till denna trygghet, blifva en hämd, gifven åt den lidande. Om den ej alltid synes honom svarande emot hans förtrytelse, bör han ej klaga deröfver, då ett annat förhållande skulle kasta både honom och alla i den vådligaste osäkerhet.

Grunden till all *Borgerlig Straff-makt*, är då blott och ensamt Samhällets nödvän-

vändiga trygghet, och gränforna derföre äro :
 1:o straffets outhärlighet, 2:o dels möjligaste ringhet. Ty förnuftsnaturen af all *makt*, är den, att böra jämt uppfylla sitt ändamål, och att af sig fjelf upphöra vid första steg den sträcker sig derutöfver.

Man må philosophera så långt och så fint och så falskt man gitter; det är och blir till detta begrepp om *rätt*, som verlden skall nödvändigt komma i alla ämnen, och följakteligen ätven i frågan om Strafflagarna. Det skall då ej blifva nog till Rättvisa, att en Lag finnes, som stadgar det eller det straffet, och att denna Lag blifvit öfverträdd. Man skall fråga derutöfver: Är lagen *nödvändig* och straffets grad *lämpelig*?

Det är ej sant, att straff-makten skulle genom dessa outhärliga underfökningar, blifva i sin utöfning osäker och vacklande. Man kan alltid med lika rätt, det vill säga, med lika förnufts-nödvändighet, antaga angelägenheten, att i hvart ferskildt fall dömma efter den lag som fins, och den ej mindre angelägenheten, att emellan dessa ferskildta fall, så långt möjligt är, förbättra strafflagarna efter den allmänna rättvisans föreskrifter.

Det är ej heller sant, att dessa underfökningar, skulle genom människors olika

omdömen, blifva oupphörliga. Det är nämligen ej här fråga om den hårsman af rättvisa, hvarom kan tviftas, utan om desfa tydliga grader deraf, hvarom alla menniskor med sundt förnuft måste öfverensstämma.

Skulle ockfå stundom någon finare urskillning dervid behöfvas, och någon olikhet i meningar derigenom uppkomma, måste då ej billigtvis, det lindrigare alltid gälla, till desfs erfarenheten en dag lägger öfvervigten på den strängare sidan?

Sedan jag talat om grunden för sjelfva Straffmakten, återstår att tala om desfs utöfning och förnuftsgrunderne för denna sednare. Detta ämne innehåller, likasom det första, tvenne hufvudfrågor: Hvad bör straffas? och efter hvad mottstock böra straffen mätas?

Det synes som ingen fråga vore lättare besvarad, än den första af desfa, och som ingen ting kunde tryggare sägas, än att det som bör straffas, det är: *allt straffvärdigt*. Så tänker man ockfå vanligen, och få har man vanligen tänkt nästan på alla tider och orter. Emedlertid är ingen ting falskare, och näppligen har något falskt begrepp orsakat flera och svårare förvillelser. Alla religions-förföljelser hafva ej haft någon annan orsak. Den herrskande Lärnan har

har funnit *straffvärdig*, till och med all stridig öfvertygelse, och har knappt funnit bål och bilor i tillräckligt antal, för att utöfva sin påstådda rättvisa.

Ehuru antagen meningen ock må vara om den Borgerliga magtens rätt att straffa *allt straffvärdigt*, behöfver man likväl blott rådfråga erfarenheten, för att finna, att den allmänna lagen likväl på långt när icke i hela dess vidd följer den. Det är visserligen straffvärdigt, at förstöra sin hälfa genom vällustig lefnad, och sin egendom genom ett orimligt flöseri; emedertid straffas det ej af samhället, utan till den grad som andra skadas derigenom.

Detta och många flera sådana exempel, borde hafva väckt några misstankar om den borgerliga Straffmaktens gränser i ämnen af denna beskaffenhet. Men då hon icke sjelf rätt noga känt dessa gränser; då hon ibland straffar, och ibland ej straffar, brott af alldeles samma moraliska art; så hafva hennes undantag icke gjort nog för att väcka tvifvel emot sjelfva principens gilltighet. Jag skall löka att bevisa dess ogrund. Men till den ändan torde det ej vara öfverflödigt, att först utleta dess troliga ursprung. Man råkar ej fällan i dessa underfökningar, en strima af ljus, som betalar mödan att göra dem.

Vanligen håller man en menings allmänhet, i synnerhet i frågan om *rdtt*, för ett bevis af dels sanning, och det måste tillstås, att detta argument äger sin vikt. Då således nästan ingen mening varit allmännare, än att den Borgerliga Straffmakten har rätt att straffa *allt Straffvärdigt*, så kunde man med skäl undra, huru denna sats, i fall den verkligen hyste någon oriktighet, kunnat blifva så allmänt erkänd och antagen.

Men ingen ting är lättare förklaradt. Sedan flera årtusende födas alla menniskor i Samhällen, det vill säga, under någon borgerlig straff-makt, hvars beständiga utöfning de hafva för ögonen, långt innan begreppet ännu kommit på den tanken, att undersöka dess grund. Det händer med dessa politiska phenomener, lika som med de naturliga: vanan att se dem dagligen, gör att den stora hopen snart betraktar dem såsom någon ting ovilkorligt nödvändigt, efter hvars orsaker den icke ens frågar, och som den slutligen ser nästan utan uppmärksamhet. Solen går upp och ner: detta måste väl ske; månen till- och aftager: detta måste väl ske; en brottslig straffas af Samhällsmagten: ockå detta måste väl ske; — se der den stora mängdens förnuft, så långt det vanligen går i

ef-

eftertanka. Den naturliga känslan af rätt och orätt, af det moraliskt onda eller goda, felar föröfrigt ej att i hvar elak gerning straxt röna det straffvärda, och ifrån detta begrepp om en gernings moraliska straffvärdighet, till tanken om den borgerliga maktens rätt att straffa den, är slutfatsen så gin och så halkande, att e-hur oriktig den någon gång är, göres den nästan dageligen af alla människor, genom blotta vanan att sammanbinda dessa begge begrepp.

Ännu en annan orsak, har tvifvelsutän lika få mycket bidragit till denna menings allmänhet; och denna orsak ligger i alla människors vana, att från första dagningen af deras förnuft, erkänna den faderliga magtens nästan oinskränkta gränfor. Då mellan föräldrar och barn, ingen fråga möjligtvis kan uppkomma om stridiga rättigheter, i anseende till lefnadens yttre fördelar, befinna sig också barnen, i anseende till föräldrarne, alldrig i denna ställning af nödvändigt föröfvar, som kunde väcka frågan om gränforna för deras magt. Den naturliga kärleken dem emellan, åtföljes hos barnen merendels af det visaste begrepp om föräldrarnas välvilja för dem. Derifrån detta fullkomliga öfverlämnande till föräldrarnas högre för,

förstånd, förenadt utomdels både med den större fysiska styrkans oemottändlighet, och barnens beroende, i anseende till alla lefnadens behof, af föräldrarnes omsorger. På sådant sätt befinna sig barnen, redan från första åren, i ett tillstånd af absolut undergifvenhet under en på en gång skyddande, ledande och äfven agande makt, och fela ej att efter handen skönja både den fysiska och moraliska nödvändigheten deraf. Deras erfarenhet, så långt den sträcker sig, visar dem denna Magt, straffande deras fel, ofta utan att någon elak följd härflutit från sjelfva gerningen, och endast i afseende på den moraliska oarten deraf. En ofanning, fast den ej skadat någon, ådrar dem aga: en egenförmåga, en olydnad, fast befallningen vore alldrig så likgiltig, ådrar dem aga. Och hvilken grund der till erfara de? Ingen annan än den, att deras förhållande röjer ett vanartigt sinnelag. De vänja sig således, att redan från sin spädaaste ålder, erkänna och vörda en makt, som straffar hos dem felen, äfven utan beräknande af de närvarande följderna; som har med straffen nästan intet annat ändamål, än finnets moraliska förbättring; och som väljer till måttstock för brottligheten, långt mindre skadan som af felet uppkommer, än graden af den vanart som derigenom röjes. Det

Det första begrepp om någon Straff-magt, som i människors sinnen intryckes, är då af denna beskaffenhet, och detta begrepp rotas hos dem under hela deras barndomstid. När de ändteligen vid mognare år finna sig frisagde från beroendet af den faderliga myndigheten, och gå öfver, såsom sjelfmyndige medborgare, ifrån den faderliga under den borgerliga straff-magten, föra de vanligen med sig alla deras redan inplantade begrepp, anse begge dessa mycket olika magter, såsom i grunden alldeles den samma, blott utvidgad till ett större antal af lydande, och behålla om dem begge nästan alldeles de samma tankar och föreställningar.

Mängden af människor har då borttro, att den Borgerliga Straff-makten, lika som den faderliga, har rätt att straffa allt straffvärdigt.

Men äfven i det fallet, torde någon säga, hvilken är skadan af detta förblandande? Eller hvad annan följd kan deraf uppstå, än att den borgerliga straff-makten hålles i desto högre vördning, såsom till sin natur endast en fortsättning af den faderliga myndigheten, och derigenom desto mer berättigad till förtroende och villig undergifvenhet? Tillägg til den borgerliga straff-makten, säger man, öfvertygel-

gelsen hos alla Samhällets Medlemmar, både om des faderliga välvilja och faderliga förstånd, och det bör synas som visst ingen elak verkning vore att befara af denna öfvertygelse.

Jag svarar: visserligen icke af denna öfvertygelse hos de lydande; men väl af dessa obestämda gränser för sjelfva Straffmakten. Ty det är klart, att den faderliga myndigheten sträcker sig ej allenast till oändligt flera och enskiltare ämnen än den borgerliga, utan är äfven mindre bunden i valet af sjelfva straffen, än denna senare bör billigtvis vara. Detta bör redan väcka gissning om en viss olikhet dem emellan, som gör begges gränser nödvändige att bestämma: men skälen dertill äro ännu andra och viktigare än de här anförda.

Det borde kunna förutsättas till likhet dem emellan, att den borgerliga rättvisan ägde både nog kännedom och nog makt, att utan strängt afseende till skadans beskaffenhet, lämpa straffen endast efter den felandes större eller mindre moraliska ondska, och att göra des egen förbättring till straffets hufvudändamål. Men nu är detta på intet sätt fallet med den borgerliga straffmakten, som med den faderliga. Des första egenkap är tvertom, att vara blind för personen;

nen; att dömma efter redan förut fastställda Lagar, som ej känna den felande, och att låta straffets jernhand medömkanslöft falla på upphofsmanen till alla skadeliga följder för Samhället, utan afseende på dess enskilda omständigheter och finnesart.

Det skall nödvändigt uppkomma deraf den betydliga åtskillnad dem emellan, att då den faderliga straff-makten, enligt dess natur, har själfva den felandes väl till hufvudsyste; måste den borgerliga tvertom, enligt dess natur, tillfluta ögonen för dess ofärd, hålla dem blott fästade på de öfrigas fordringar, och ofta som ett förderfvande ogräs, med roten upprycka en felande medlem från den menckliga Samhällsjorden.

Häraf följer åter, som hvar och en lærer klarligen finna, att allt borgeligt straff, beklagligen är och måste vara till dess natur, en uppoffring åt Samhället af den enskilda menniskan, antingen i dess egendom, eller ära, eller frihet, eller kropp, eller lif. Och då så är, blir ockfå ingen ting angelägnare, än säkerheten för hvar och en, att dessa uppoffringar af den enskilda menniskan, ingalunda må kunna göras hvarken för illa förstådda orsaker, eller för mindre nödvändiga, eller till högre

gre grad, än den mäst trängande Samhälls-
nödvändighet fordrar.

Men hvar blir denna fäkerhet, i fall det gifves en magt hos någon person eller någon klafs, som ger denna person eller denna klafs myndigheten at stadga och mäta de allmänna straffen, icke som sig borde, blott och endast efter gerningarnas utvertes och för en hvar synbara följder till skada och förfång, utan efter egna tycken och meningar om gerningarnas invertes moraliska ondskas, til exempel deras syndighet inför Gud, eller hvilka andra hänseenden det må vara af samma obestämneliga beskaffenhet.

Emedlertid är just naturen af den faderliga straff-makten, fullkomligt af denna art, och måste nödvändigt vara det; emedan dess högsta pligt, och följakteligen högsta ändamål, är jemte barnens moraliska sinnes-daning, äfven att genom omsorgerna af en god uppfostran, inplanta hos dem för den tillkommande lefnaden nyttiga vanor och färdigheter. Till detta ändamål hör inga andra afseenden, än blott till gerningarnas invertes godhet eller ondskas, klokhet eller obetänksamhet, och ingen annan strafflag är dervid möjlig, än den bästa faderliga öfvertygelie. Men också ihogkomme man härvid, att af alla de straff som i
den-

denna regering förekomma, fins intet enda som är till för annat, än den felandes eget väl, eller som kan kallas i minsta grad förstörande för någon enda af des nödvändiga fördelar, ännu mindre för lif och lem. Den faderliga straff-makten bör då, och kan äfven, både enligt sitt ändamål och straffens natur, mäta dem efter gerningarnas invärtes moraliska beskaffenhet och sin egen enskilda öfvertygelse derom. Den äger ej annan måttstock eller annan möjlighet.

Men just i kraft af sitt olika ändamål och straffens olika natur, kan och måste ej den borgerliga straff-makten förhålla sig på samma sätt. Dels undergifne hafva rättighet att blifva ansedde, ej längre såsom barn utan förstånd och erfarenhet, hvilka straff-makten har att uppfostra till Moralitet eller lefnadskloket, utan tvertom, såsom sjelfmyndiga medborgare, hvilka i alla sådane mera enskildta ämnen, äga full rätt att råda sig sjelfva; som blott behöfva skydd emot inbördes oförrätter, och som af den borgerliga straff-makten begära ingen ting annat, än detta beskydd, denna säkerhet. Detta är då också des enda ändamål; och sjelfva straffens alltid i mer eller mindre grad förstörande beskaffenhet, utvisar tillräckligt deras ålyftning, visser-

ligen icke på den felandes enskilda väl (ehuru det må efter möjligheten önskas af Lagstiftaren), utan på den allmänna tryggheten, för hvilken de uppoffra den enskilda felande menniskan.

Ville man kalla faderlig just denna omförg för den allmänna tryggheten, så vore väl sådant att på visst lätt spela med ordens betydelse, då, som jag visat, allt åtskilljer beskaffenheten af dessa begge Straff-makter. För mig må man emedertid gerna bruka hvad ord och termer man behagar, endast man ej förblandar själva lakernas natur, och endast man medgifver den nödvändiga grundfatsen, som jag här sökt utreda. Denna grundfats består deri: att då den faderliga makten äger att efter bästa öfvertygelse anse och straffa endast den moraliska felaktigheten af en gerning, icke dess utvertes följder (hvilka det är, så långt möjligt, dess pligt att förlåta), så äger tvertom den borgerliga makten endast att anse och straffa gerningarnes utvertes brottlighet, efter måttet af deras skadlighet för Samhället, icke deras invertes moraliska vanart, 1:o emedan den är svår att med visshet bestämma till dess verkliga grad, färdeles i Lagar, som böra göras innan brottet; 2:o emedan det icke är den, utan den

yt.

yttre gerningen, som för samhälls-lugnet, hvadan ockfå blott denne senare hör under borgerlig domstol; 3:o emedan de borgerliga straffen äro alla till deras natur i större eller mindre mån förstörande, och emedan det är ingen dödligs rätt, att på blotta öfvertygelsen om någons inre finnes vanart, till minsta grad förstöra honom, utan endast i den grad han genom sina utvertes gerningar gjort denna våldsamhet nödvändig til Samhällets trygghet.

Det enda man tyckes kunna med förnuft invända häremot, det vore, att då moraliska vanarter visserligen kunna genom exemplets strafflöshet skada lederna och derigenom äfven Samhället, tilhör det tvifvelsutän den borgerliga straff-makten, att vaka deröfver och att genom tillbörlig näpft afvända elaka foljder, hvilka, om ej straxt närvarande, dock skulle på längd kunna deraf uppkomma. Jag svarar der- till:

Det flår ej fel att ju, till exempel, uppenbar förimädelse emot det högsta Välandet, eller hand lagd på föräldrar, eller skymfande utåteller emot personer, för hvilka allt bjuder helgd och vördnad, eller oanständigheter som gifva allmän förargelse, ju böra straffas allvarlammare, än blott och endast efter den immediata och

fynbara skadan som deraf uppkommer. Men också har jag aldrig bestridt nödvändigheten, at vid sådana tillfällen beräkna följderna, äfven de aflägsnare, så långt de tydeligen sträcka sig till sammanlefnadens förlång.

Icke heller nekar jag, att äfven aflägsna eller blott möjliga följder, i den mån de utvidga sig till allmennare skadelighet, böra starkare beifras. Af min grundfats följer blott, att likväl endast gerningarnes verkningar på Samhället böra beräknas af den borgerliga straffmakten, och intet annat än dessa, af hvad namn och art det må vara. Dernäst, att den aflägsnare och ännu blott möjliga skadan af moraliska vanarter, både kan och bör förekommas genom andra och mindre förstörande straff, än de som utlättas för brott af den gröfsta omedelbara våldsamhet.

En son, som burit hand på sin far, är tyfvelsutän ett moraliskt misfoster, hade han också blott gifvit honom den lättaste blånad. Samhälls-ordningen kräfver utan motfäggelse, att han för denna blånad straffas mångfaldigt hårdare, än om den vore gifven en annan person. Men fordrar Samhällets trygghet nödvändigt, att han straffas som om han i stället hade fört
knif-

knifven i hjertat på honom? En försmä-
delse, utvräkt af urfinnigheten emot det
Högsta Väsendet, kan och bör vifferligen
näpfas med allvarfahmet, ehuru liten ver-
kan den också må kunna hafva till skada
på förnuftiga menniskor. Men jag frågar:
är det någon dödlig magts rätt att straffa
detta brott *efter höjden af dess moraliska*
vanart, det vill säga att *hdmna Gud?* el-
ler är det blott menniskors rätt, och följ-
akteligen blott samhällsmagts, att straf-
fa deri det för dem skadliga, som af
exemplet följer eller kunde följa? Och i
det fallet, bör en sådan galenskap, eller
om man hellre vill, en sådan finnets van-
art, straffas lika med ett mennisko-mord?

Min tanke är således den, att morali-
ska vanarter väl kunna och böra straffas af
den borgerliga straffmakten, likasom af
den faderliga, men af den förra alldeles
icke för deras egen skull, eller efter gra-
den af deras påstådda moraliska brotslig-
het, utan blott och endast för deras följ-
der till allmän skada och efter måttet der-
af. Ty jag upprepar, och det kan ej
nog sägas, att alla borgerliga straff äro en
större eller mindre art af borgerlig för-
störelse, hvilken ingen dödlig har rätt att
ådraga en annan för dess påstådda inre
sinnesförderf, utan blott i den mån som

utbrotten deraf tydeligen ofreda och förfördela det borgerliga fällskapets öfriga medlemmar, antingen till deras enskilda personer eller till deras hela samhällsordning. Sådan är förnufts-rätten i detta ämne, och utom den gifves ingen.

Om vi nu, efter denna afvikning, hvilken jag ansett nödvändig, återtaga den första hufvudfrågan: *Hvad bör straffas?* Så lära vi finna, att den måste be-svaras med vida större inskränkning, än i början syntes, och än man vanligen hållit nödvändig. Vi lära då finna: att icke allt i sig sjelft *straffvärdigt*, hör under den borgerliga straffmaktens beifrande; att allt, som är blott moralisk vanart, och icke någon verkligt synbar eller nödvändigt kommande följd deraf, måste derifrån undantagas; ändteligen, att det som kan och bör *borgerligen straffas*, är intet annat än *gärningar*, hvilka synbarligen förfördela eller bevisligen kunna förfördela Samhället, och *till den grad* de synbarligen verka eller bevisligen kunna verka detta förfördelande.

Denna förnuftsgrund, en gång lagd för den Borgerliga Straffmakten, och dessa gränser fastställda för dess utöfning, kunna vi således anse oss hafva funnit hvad
som

som föktes, nämligen den *rätta och oföränderliga Principen för Strafflagarne.*

Om också Philosophiens åtgärd i detta ämne härvid slutade, kunde vi ändå säga med skäl att hon icke varit onyttig dervid, och att hon verkligen uppfyllt en vigtig del af sitt kall. Det vore säkert önskeligt, att denna första allmänna hufvudgrund, varit, eller åtminstone blefve öfverallt gällande vid stiftningen af borgerliga strafflagar. Men ännu återstår att besvara följande vigtiga frågor:

- 1:o Hvilka äro, i allmän och redig öfverigt, de gerningar som skada samhället, och hvilken är dem emellan, proportionen af deras skadelighet?
- 2:o Hvilka äro, i lika allmän öfverigt, och efter samma proportion, de straff, som naturligen böra svara deremot?
- 3:o Hvilka äro, utom ofvannämnde allmänna grundsats, ännu de ferskilda som föreningen af samhällsväl och menklighet ålägga en Lagstiftare att iakttaga?
- 4:o Hvilka äro hos oss de straff, eller det förhållande mot brotliga, som i synnerhet tyckas afvika ifrån alla dessa förnuftsgrunder?

(Fortfättning framdeles.)

Några drag af Adels och de Stores tänkesätt och seder i Frankrike, under förra hälften af närvarande Århundrade, samt om verkningarne deraf på följande tidehvarf.

De Store hade redan vid början af Ludvig XV:s regering föga skiljagtiga seder från dem, som äfven närmare vår tid, få mycket retade den öfriga Fransyska Nationen, och hvari en af hufvudorkakerna til revolutionen ofelbart synes böra fökas. De förblefvo överklamt och tanklöft, vid sina Fäders grundsatser; litade tidigt uppå, at en uphöjning, som utan förtjenst kunnat vinnas, skulle likaledes och nästan ännu lättare utan förtjenst kunna bibehållas; skiljde sig sorgfälligt ifrån alla andra klasfer af Medborgare; föraktade de handlande, de Lärde, och män af den sannaste förtjenst i medelståndet. Det var åt värj-udden de då förtrodde omsorgen, at förskaffa sig aktning; de inkränkte sina kunskaper inom sina slägtregister. Deras portfeuiller fylldes med dammiga pergamentsbref, påkliftrade stamträd, och antiqvariska anmärkningar af Genealogister, de enda, hvilkas flit de tacklamt erkände. Deras väggar öfverhölj-

höljdes af gamla halfmultnade Familje-
 målningar och portraiter, hvilka påminte
 de sista ätteläggarne, hvad man här i ver-
 den, med en viss art af förtjenst, förmår
 uträtta. De lefde antingen vid Håfvet och
 i Hufvudstaden, der deras underhåll icke
 fällan betungade Statscasan, eller på sina
 urgamla Familje-Slott, der mer än ofta,
 ej allenast Godsets inkomster, utan äfven
 sista lämningen af den utpinade och hung-
 rande Jordbrukarens husgeråd och lifsför-
 nödenheter förtärdes. Då sluteligen nästan
 all jord kommit i Adels hand, och till
 en dryg del var frikänd från den för de
 öfriga Statsmedlemmarne tryckande beskatt-
 ningen — då intet annat än den högsta
 nöd kunde tvinga menniskor at underka-
 fla sig den trådom och torftiga belägen-
 het, som tycktes vara vanliga för en Fran-
 sysk bonde inom Fransyska Adels områ-
 den — då de ojämnt burna, och följag-
 teligen tryckande Statsbördorne hvilade
 tyngst på helt andra skuldror, än Adels
 — kunde, som man tämeligen lätt torde
 inse, ingen stor Samhällets förkofran, in-
 gen högt drifven tilgäfvenhet för ett Itänd
 med dessa grundsatser och dessa förmons-
 rätter, billigtvis vara att vänta. De an-
 sedda Familjerne voro sjelfskrifna till al-
 la de Embeten, — vare sig civila, militairi-
C 5
ska

ska eller andeliga — af hvilka de trodde det vara förenligt med deras egna värdighet, att bära glansen, utöfva magten och förtära inkomsterna: och af denna själfskrefna rättighet, af den allmänt antagna metoden, att låta knappare lönta underhafvande besörja arbetet, hände, hvad nästan alltid under lika omständigheter skall hända, att inom hela detta, i Frankrike fordom få talrika och lysande Stånd, man icke utan all möda kunde nämna en och annan man af kunskaper, arbetsfahmet och förtjenst. — Detta är den målning på (för detta) Fransyska Adeln, under Ludvig XV:s regering, sådan som till och med de Förnämjas egna memoirer lämna den: några enskilda underrättelser, hämtade derur, torde ej vara läsaren obehagliga.

Herrarne af högre Adeln afhölllo sig sorgfälligt från allt omgänge med dem, som en förmodad oädlare börd tillika räddade från smittan af Adelns tidigt förskämda seder. För att gifva den högre Adelns barn en *lysande* upfostran, aktade man dem noga ifrån allt fällskap med roturen; för att deremot gifva barn af medelståndet en *god*, afhöll man dem sorgfälligt undan vådan och förödmjukelsen af den upblåsta Adelns omgänge. Adelns
for.

fordringar gingo så långt, att en Pair de France, Biskop i Langres, nekade vid sitt inträde i Franska Akademien, att enligt Stadgarne hålla loftal öfver sin Företrädare, derföre, att denne ej var Adelsman.

De store, på den tiden, gingo ibland på Källarne, och sedan på Caffé-husen, då dessa efterhand upkommo; men på inga andra, än der de funno fina Likar och hvarest de icke behöfde sammanblanda sig med folk af roturen. De drucko fordom mycket mera vin än i sednare tider; hetliga och rusgifvande drycker förtärdes ofta före måltiden, och fortsattes derefter. Först år 1735 infördes caffè i stället för bränvin. Thé kom mera i bruk, sedan Maurepas, under sin ministère, lättat införsefn deraf.

Alla dessa vattenagtiga och sockrande drycker bidrogo mycket, att förändra det gamla temperamentet. Spirituösa drycker, sedermera omtyckta endast af sämre folket och af mindre civiliserade Nationer, nyttjades då endast under måltiderna; de nya drycker man erhållit ifrån Indien syntes mera behagliga, mera lämpade efter Nations lynne och nyare tiders seder. Man kom småningom ur vana, att gå på Källare, hvilka nu endast af den rääre hopen besöktes. Bruket af caffè och thé

thé orsakade dessa förändringar i Frankrike, och Hertigen de la Ferté Seneçterre, Pair de France, var den sista som man kallade (le Pair des cabarets) *Hans Nåd på Krogen*.

Ända ditintills hade Adelns lynne varit mera högdragit och kitsligt; men hågen för dueller, som var en följd af denna karakter, minskades sedan ganska mycket. Den hade varit sådan, att man sett Fruntimmer slåss på pistol om sina Amanter, och Sönerne åtaga sig besväret att hämna deras längesedan aflidna Fäder. Ett exempel derpå målar tillräckligt Adelns seder, innan denna förändring skedde i nationliga lynnet.

Man behöfver i detta afseende blott påminna sig den ryktbara duellen emellan Guise och Luvé, hvilken sednare blef dödad och lämnade efter sig en enda son, som hans Enka så väl förstod att upägga under hans späda år, att hon inblåste i hans unga sinne ett outsläckeligt hat, och nödgade honom vid aderton års ålder, att slåss med Guise, som dödade äfven honom.

Dessa dueller, man bör icke neka det, bjuda någon gång åskådaren, bredevid fasan af brottet och våldsamheten, ett visst ädelmod, som på sitt vis hedrade Franka

ika Chevaleriet. Sådant är det Chevalereska draget hos den Riddaren, som dödligt lärad af Tavanne, såg sin Page i upfat att lönligt hämnna hans död, och dervid ropade: "Tavann! Akta dig! min Page faller dig i ryggen." — Hos de Stora, hvilkas karakter lederna efterhand mycket förmildrades, blevo dueller småningom likasom urmodiga. Man duellerade fordom mera af karakter; sedermera endast af en inbillad eller verkelig nödvändighet; och äfven detta sista Donquichottiska i allmänna opinionen, som böden barbariskt ridderliga fördomens helgd och åttlydnad, tycktes efterhand försvinna ur Frankrike.

Några af de mest ansedda Familjer i Riket voro utmärkte från hvarandra af alldeles egna drag i lynnet och sederna. Man anklagade alla Noailles för intriger; alla Beaufremonts för högdragenhet; alla Lauzans och Birons anfågos för tracastiera; och man hade för ordspråk, "att vara snarsticken som les Grammonts." Deremot voro alla grenar af familjerne Bethune och Luyne kända för godhet och nedlåtenhet. Just därför att de, för dessa verkeligen fällsynta dygder och egen-skaper, ådrogo sig sina likars förakt och åttlöje, lönar det mödan att närmare under-

derföka deras karakter. Sednare tidens märkeliga händelser fynas mera tydligt, än någon människo vän kunnat önska, hafva bevisat dessa egenkapers värde och nödvändighet.

Familjen Sully, förut Bethune, delade sig i flera grenar, och utmärkte sig genom en välvillja, en godhet, och en simplicitét, värda att beundras. Dessa egenkaper gjorde dem älskade af folket, och söga frugtade af hälmännen. Deras popularnét gick lika som i arf, och tycktes hafva börjat med den store Sully. Hatare af all orättvisa, indragne och blygsamme, utmärkte af vedervillja för haf intriger och af hvad i haf tonen icke utan en förment förödmjukelle kallades *borgerliga feder*; syntes les Bethunes ej hafva annat ändamål, än att lesva obemärkte inom en familj, som nöjde sig med den äran, att hafva gitvit Frankrike den gode Kung Henriks vän, och ej äflades efter någon annan glans.

Les Luynes hade samma karakter. Förföljde först af alla, som afundades på Ludvig XIII:s Gunstling, sedan af alla som afundades öfver deras egen gjorda lycka, tycktes de förena blygsamheten i sin karakter, med någon sarhåga. Ludvig XIV, som i allmänhet utsträckte sitt hat

Hat till sin Fars Gustlingar, äfven till
 dessas barn, och som väl crinrade sig Ma-
 dame Chevreute's stormiga lefnad under
 hans minderårighet; undvek sorgfälligt att
 uptaga någon af familjen Luynes i sin yn-
 nest; och denna familj, långt ifrån att an-
 klaga sin olyckliga stierne, nöjde sig med,
 att i Ludvig XIV:s tid, lefva med an-
 ständighet, och bemödade sig, att under
 Regentens tid, i Frankrike ännu bibehå-
 la den verkligen goda tonen. Under
 Ludvig XV närmade sig denna familj me-
 ra till hafvet, i synnerhet till Ludvig XV:s
 Drottning och till Dauphin: hon lämnade
 villigt alla mera lysande favoreurer åt Håf-
 intrigen, och nöjde sig med ett utmärkt
 förtroende hos Drottningen, hvilken älf-
 skade les Luynes som dygdiga män.
 Hertigen af Luynes, som blifvit kär i
 denna Prinsessa, — men kär utan brott-
 flighet, på et blott contemplatift sätt,
 med samma känsla, hvarmed de salige å-
 skåda Gudomligheten — hade förtjent och
 tillvunnit sig förtroende och vänskap af
 Drottningen, som ofta gick, att i denna
 familjs sköte föka hvila från Håf-lefna-
 dens mödor, och njuta ett förtroligt um-
 gänge med hvad hon kallade *les honetes*
gens. Hon — och hvilket fruntimmer
 skulle icke i detta afseende likna henne —

fåg

fåg rätt väl Hertigens tänkesätt, och tillät honom af godt hjerta denna oskyldiga tillgifvenhet. Hertigen af Luynes har målat sig sjelf med fanning, då han, likafom utan att sjelf veta det, skrifvit sin tids hån-historia, och upptecknat en mängd anekdoter i en Journal af 20 volumer in folio, som öfverallt bär stämpel af redlighet, uprigtighet och ett godt hjerta.

Desse älskade och aktningsvärda familjers egenskaper, voro visserligen icke inskränkte inom ett obetydligt antal af deras likar äfven i börd; men tämeligen allmänt var likväl de Stores karakter rakt motsatfen deraf. Utan all fasthet i lynnet, alltid smilande, icke fällan låga och krypande för de mäktige, syntes de likafom villja hämnna förtrytelsen öfver denna nödtvungna förödmjukelse, på de klasser, hvilka i kraft af den dåvarande Franska Samsundsinnrättningen, haft det misödet att födas under dem i värdighet. Voltaire har om de förre med mycket fanning sagt, att de

*vont en poste à Versailles essayer des mepris,
qu'ils reviennent soudain rendre en poste à Paris.*

De voro, ända till den yttersta grad af löjlighet, någon gång utmärkte af detta vacklande emellan despotismens och frihe-

hetens principer, som likväl derunder alltid ganska consequent syftade på samma föremål: försvaret eller åtkomsten af egna rättigheter och fördelar. Jag säger *någon gång*; ty under Konungamagtens gifna öfverlägsenhet, och så länge den hade riktande embeten att gifva, och ur statscaffan med öppen hand kunde utdela pensioner, belöningar och nådegåfvor, skulle aristocratien öfvermåttan fallan förstå, eller finna sin fördel uti, att upprepa ett sjelfständigt hufvud, som troflade Thronen. Det var en säkrare, en angenämare, en för dessa personers egenskaper mera afpassad utväg, att med infällningsgåfvan leta sig fram till magten, för att af dens hand inlåtas inom den krets af ljus, som omgaf Håfvet och de magtägande. Man fann sin räkning vid, att för blotta pligten af blind undergifvenhet, för den föga kännbara mödan af en lysande figurant-rôle, erhålla en vederbörlig andel af allt hvad finance-sintligheten kunde utprässa ur Staten, för att dermed nära vällesnaden och den skrytsamma yppigheten. Det var också denna väg, som af Adeln och de Store i Frankrike fordom merändels följdes. Denna tillgifvenhet för Konungamagten, denna sammanskockning kring Thronen, gick likväl alldrig högre,

N:o 29 & 30. D var

var alldrig märkbarare och lifligare, än då den allmänna nöden och viffa likalom nyfödda eller upvaknade begrep, sedermera efterhand tycktes hora med en förändrad folkmening om bördsföreträden, om skattfrihet, om rättmätigheten och de sluteliga verkningarne af alla famfunds-fördelars sammanföckning inom en eller annan famfunds klafs. Denna, i mon af allmänna begreppets förändring, växande Konunga-trohet, kan svärligen styrka sina anspråk på förtjensten af en alldeles oblandad ridderlig oegennytta. Här är icke stället att afgöra, huruvida i det fordna Frankrike, denna de privilegierade Klasfernes tillgifvenhet, och det nödvärn de iökte och erhöllo af Styrellen, stödde eller sluteligen störtade thronen; huruvida dessa samma klasfers Konungatillgifvenhet, fullt ut godtgjorde för missnöjet hos de mycket talrikare och i Frankrike verkligen vanlottade lägre klasferne, hvilka började inse sitt lidande och yrka sina anspråk på en något jämnare lottning af rättigheter och fördelar. Att detta yrkande och dessa anspråk sluteligen urartade till våld och ursinnighet, bevisar icke alldeles säkert deras primitiva obehörighet; och den opartiske Forskaren, som uppmärksamt betraktar Frankrikes histo-

ria

sia i närvarande och nästföregående tide-
 hvarf, må afgöra, huruvida den sluteliga
 öfverdriften i grundsatser och verknings-
 medel, och det ryfliga chaos af våld och
 förvillelse, som deraf upkom, böra här-
 ledas ifrån det tidiga motståndet, eller i-
 från den sena, gradvis aftvingade och än-
 då endast halfva eftergiften ifrån de Pri-
 vilegierades sida. — Jag nämnde här åf-
 värföre, att den högre Adeln i Frankri-
 ke vacklade emellan despotismens och fri-
 hetens principer. Med *frihetens principer*
 menas likväl här ingenting mera, och in-
 genting mindre, än hvad detta uttryck i
 Fransysk Parlaments-styl då betydde. Det-
 ta vill läga: varm nitälskan för alla de
 förmonsrätter, som ifrån fordna tidens ö-
 kunnighet och egennyttia upkommit, och
 sedermera, ända ner till upplystare tide-
 hvarf, gått i arf inom de klasser, som
 dermed, på den talrika folkhöpens bekost-
 nad, blifvit gynnade. Det var sällan
 längre, än till dessa, i åldriga författning-
 ar grundade, och af nyare författningar
 alltför ofta och lättfönnigt bekräftade, lör-
 mons- och skrå-rättigheters blinda försvar,
 som det Parlamentariska frihetsnitet sträck-
 te sig. Att sjelfva det egentliga Fran-
 syska Folket deraf icke kunde hämta myc-
 ken bättnad, är skäligen begripeligt. Ock-

få var, från Parlamenternas sida, detta försvär, detta motstånd emot Konungamagten, lika orubbeligt och ihärdigt, antingen dessa de Privilegierade Klassernes åldriga företrädesrättigheter och immuniteter våldsam angreps af rofgriga Ministrar, af en Terray, en Clugny och dylike, eller då någon gång verkligen patriotiske Statsmän, en Machault och en Turgot, ville genom Konungamagten motarbeta missbruken och fördomarne, och motväga mäktiga Corporationers egennytta och inkräktningsslyftnad. Af denna natur var hufvudsakeligen och redan i äldre tider, det frihetsnit, hvarmed de fordna Fransyska Parlamenterne påstodo sig försvara *Folkets sak* emot Konungamagten, och hvari vissa medlemmar af den högre Adeln någon gång deltog. Det var under denna synpunkt, som Prinsernes protester, som t. ex. en Duras's och en Beauveaus upoffringar, som en och annan Magnats sarcasmer emot Häfvet och Ministrarne, som Bretagneska Adelns svaga motstånd 1772, som alla de privilegierade Klassernes ilskna gensträfvighet emot Turgots odödliga bemödanden *), o. s. v. hedra-

*) Turgots administration var redan i sin första början utmärkt af denna Ministers uttryckliga förklar. ng, det hvar och en ägde tillstånd, att

hedrades med namn af patriotism och af
D 3 nit-

att i tryckta skrifter granska hans styrelse. Den första lag han utfärdade, var den, som återgaf Frankrike den fria inländska spannmåls-handeln. Han hedrades tidigt af Adels, Presterskapets, Parlamenternes och Finance-Intendenternes uppenbara fiendskap och motarbete. Fransyska Presterskapet ansåg Turgot för Atheist, därför, att han stod i förbindelse med Encyclopedisterna, och hade desutom skrivit en afhandling om *tienden*. Finance-Intendenterna förutsågo utan mycken svårighet, att deras riktande befattning snart skulle upphöra under en Minister, som upprigtigt bemödade sig för Folkets väl. Också var det ifrån Presterskapets hemliga ingifveller och Financierernes utdelade penningar, som missnöjet öfver den fria spannmålshandeln och de deraf uppkomna folkrefningarne i början af Ludvig XVI:des Regering, härledde sig. — Sædermera, och förnämligast i den *Lit de justice* som hölls den 12 Mars 1776, anmältes till inregistrerande af Parlamentet, nya Lagar, ibland andra, äfven öfver följande ämnen:

1:o Den så kallade *caisse de Poissy*. Denna kassa formerades af en skatt på den boskap, som för Hufvudstadens räkning, såldes i marknaderne vid Sceaux och Poissy. Ett Skrå af privilegierade Föreståndare ägde rättighet att använda dessa medel, för att, som det hette, underhjelpa handeln med denna vara, och gagna det allmänna. Denna inrättning medförde likväl, lika som all monopolie och all embetsmannas-befattning

nitälskan för Franska friheten. Fransyska Fol-

med Näringarne, en verkan, som var för delagtig endast för Skrå-männen, och var ganska tryckande för folket. Rikets financer tilläto icke, att genom den nya lagen genast alldeles upphäffa denna skatt; men den lättades betydligt, och de hinder för boskapshandeln, hvaraf den var åtföljd, undanröjdes.

2:o *Corvée*erne. De utgjorde en slags personlig trældom, hvilken i Konungens namn utfordrades af den fattigaste folk-klassen på landsbygden: denna medellösa klass tvingades, att utan den ringaste betalning förrätta allt det arbete, som årligen användes på de betydligare landsvägarne. Dessa stora och driftigt fullföljda företag, väckte Utländningars förundran; Jordägendomarne värden ökades ansevärt genom den på detta sätt lättade varu-transporten; men hela den odrägliga tyngden deraf hvilade på menniskor, som icke hade annan ägendom, än sina armar och sin slit. Denna verkliga landsplåga uphäfdes genom den nya lagen, hvilken i stället påböd en skatt af all den jord, som förut var underkastad den så kallade *vingtiemen*. De Andeliges jord blef likväl, i trots af Turgots hemödande, frikänd äfven från denna beskattning.

3:o *Skrå-Embeten och Mästerskap*. Kongl. Edictet af den 15 Mars 1583 hade fastställt såsom grundfäst, att rättigheten att arbeta var en Kunglig rättighet, som Konungen kunde sällja och Underjätarne borde köpa. I den nya Lagen yrkades deremot, att Gud,

Folkets frihet utgjorde likväl nästan alltid
D 4 mot-

då han gaf menniskan behof, då han satte henne i nödvändighet att arbeta för sitt bestånd, har gjort arbetsrättigheten till menniskans ägendom; och att denna ägenlom är den första, den heligaste och den orubbeligaste af alla. Denna Lags hufvudsakliga föreskrifter voro i öfrigt, att hvar och en, af hvad värdighet och vilkor som helt, äfven hvar och en icke naturaliserad Utländning, ägde tillstånd, att inom hela Riket företaga sig och utöfva hvilken handel och hvad slags handtverk, han behagade, och äfven att idka flera på en gång: en sådan behöfde blott låta inskrifva sig i Polisen, och detta medförde ingen omkostnad. Likväl blefvo några yrken, hvilka äga en viktigare inflytelse på Samhällsordningen, eller af hvilka, enskilda människors säkerhet för lif och ägendom, närmare beror (Boktryckare, Bokhandlare, Guldsmeder och Apotekare), för det närvarande, och intill des man hunnit fastställa vissa föregående säkerhetsmått och hjälpemedel, ifrån den allmänna och oinskränkta näringsfriheten undantagna.

4:o Inrättningen af vissa Embetsmän, som ägde uppsigten öfver mått och vikt, vid hamnar, torg och andra allmänna handelsplatser. Denna urgamla inrättning hade efterhand blifvit förvandlad till ett medel att utpräsa penningar: Embetsmännen köpte sina beställningar af Staten, och fingo deremot upbära de på handelsvarorna lagda afgifter; när Styrelsen behöfde penningar, tvingades

motsatsen af de privilegier, som man på
det-

dessa Embetsmän att anskaffa dem; och derigenom berättigades de sednare att fluteliggen till och med tredubbla afgifterne på de varor, som under deras upplyn förfälles. Alla de missbruk och präjningar, som härvid utöfvades, voro oräkneliga. Denna inrättning blef nu alldeles uphäfven, såsom tryckande för folket, och till sin natur alldeles onyttig.

Det är i anledning af dessa Lagar, och det motstånd, som emot dem, ifrån alla sidor, af de Privilegierade Klasserne uprettes, som en samtidig Franlysk Författare yttrar sig på följande sätt: "Det är nästan obegripeligt, at den enda dygdiga Minister Frankrike under ett sekel ägt, den enda som upriktigt nitälskat för det allmänna bästa, skall tillika vara den, som nödgas uthärda de mest våldsammas motsägelser ifrån Parlamentet, denna Corps, hvars pligt det likväl är, at bemöda sig för samma ändamål; att motarbeta den styrelse, som vill söka ett annat, och att med ihärdiga patriotiska föreställningar vägleda Konungen. Jag vill icke fälta mig vid den hemliga drifjäder till detta motstånd, som en ovän af Parlamentet för mig uppgifvit: jag vill snarare härleda detsamma ifrån den blinda ihärdigheten hos denna Corps, att nitälska för sina forna grundsatser och trälagtigt hylla urgamla fördomar. Det är sant, att Ministern, oakadt sina rena affigter, kan taga misse, antingen af brist på kunskaper, eller

detta sätt bemödade sig att försvara, och
D 5 mot

genom ett altför stort förtroende til de Personer som äro hans verktyg; men sådana misstag skola ännu sannolikare äga rum inom ett Parlament, der allt beslutas af de flesta rösterna, och der största antalet af Ledamöter nödvändigt utgöres af inskränkta, ålderstegna och villrådiga menniskor, förnämligast vane och fästade vid routinen. Det är detta man fått erfara i afseende på den fria spannmålshandeln, hvars nytta man ändteligen allmänt börjat erkänna.”

För att i förväg bereda allmänna tänkefättet, i afseende på den nya och för Frankrike vigtiga Lagen om Corvéernes uphävande, lät Turgot, efter sin vana, utgifva flera skrifter i detta ämne, och deribland en, som troddes äga Voltaire eller Condorcet till Författare. Men denna sistnämnda skrift blef anklagad inför Parlamentet; man valde dertill en dag då Pairerne voro närvarande, för att derigenom väcka ett så mycket större upseende; en ung Parlaments-Ledamot updrogs att genom ett häftigt tal angripa både skriften, och Ministern som troddes hafva föranstaltat dens utgifvande; en Prins af blodet (Conti) understödde anklagelse-akten med mycken värma. 27 Ledamöter röstade för, att Skriften borde brännas; men pluraliteten ansåg det vara klokare att den endast blef konfiskerad, och att hela saken i öfrigt nedtyftades.

Prins Conti, som enträget bevistade de Parlament-Ledamöters sammankomster, hvilka skulle upfatta Parlamentets protester e-

mot hvilka Fransyska Konungamagten,
till det egentliga Folkets verkeliga för-
del,

mot nysuämnda Lag, hade såsom skäl emot densamma, yrkat vådan af Ståndens sammanblandning; och att corvée-skyldigheten utgjorde ett karakteristiskt drag, som afskilde de lägre Klasserne ifrån de högre. Här flöt deraf, att Corvéernes uphävande, och en allmän skatts införande i deras ställe, skulle utplåna denna nödvändiga rælinia, skulle utrota den nyttiga olikheten Stånden emellan, och vore följakteligen en af de farligaste villegångsverk, som ett obehörigt medlidande kunde ingifva. Det var likväl icke endast öfvertygelsen om sanningen af denna grundlatts och styrkan af dessa skäl, som väckte Prinsens motvillja mot de nya Lagar, hvilka af Turgot föreslogos: han hade derjämte sina alldeles enskildta skäl att ogilla dem. Dessa skäl voro, att Prinsen hämtade en betydlig inkomst ur den så kallade *caisse de Poissy*; att visst honom tillhöriga privilegierade handelsplatser uphörde att gifva inkomst, sedan monopolien med spannmålshandeln uphöfdes; att Lagen om Corvéerne icke gjorde något undantag för den Kongl. Familljens gods, o. s. v. Det var han, som under denna reformationstid, då Pairerne en dag voro församlade till en rådplägning, och då en Vaktmästare ville med sin käpp köra bortt en hund, som i Prinsarnes närvaro tog sig en oanständig frihet, utropade med häftighet: *stör honom icke! frihet, frihet, frihet, fullkomlig frihet!* Det var emot Turgot och Ekonomisterna, som Prinsen på detta lätt uttryckte sin onådiga lynne.

del, tid efter annan väpnade sig. Det ha-

Parlamentets driftiga protester emot dessa lagar, nödgade Konungen att taga sin tillflykt till en *Lit de Justice*, för att der, efter vanligheten, befalla deras inregistrerande. Under det att förste Presidenten, i sitt tal, med rysliga färgor målade *den djupa förskräckelsen, den bestörta Nationens hemska tystnad, och gäsningen inom Hufvudstaden*, som verkningar af dessa lagar, nödgades Parlamentet uthärda den förödmjukelsen, att se den allmänna nästan urfinniga glädjen, och höra det talrikt församlade folket från alla sidor ropa: *lefve Konungen! lefve Turgot!* De privilegierade klasserne voro verkligen både i förskräckelse och i gäsning; men hela Paris, och innan kortt hela Frankrike sjöng:

Je n'irons plus au chemin
comme à la Galere,
travailler soir et matin,
sans aucun salaire:
le Roi, je ne vous mens pas,
a mis la corvée en bas;
ah! la bonne affaire, o gué.
ah! la bonne affaire.

On dit que le Parlement,
d'un avis contraire,
aux vœux d'un Roi bienfaisant,
etoit refractaire:
du Peuple pauvre et souffrant
le Pere il se dit pourtant;
le beau fichu pere, o gué.
le beau fichu pere.

hade ofelbart varit Nationens lycka, om dessa brytningar emellan Styrelsen och de Privilegierade, gått till ännu mera allvarre, ännu längre fortfarit, och ännu närmare förenat Konungamagten och Folket. Den talrika Folk-klassen hade då sannolikt, enligt alla tiders erfarenhet, ganska fred-

Il ne tient qu'à nous demain,
 en toute franchise,
 d'aller vendre bierre et vin,
 tout à notre guise:
 chaqu'un peut, de son metier,
 vivre aujourd'hui sans payer
 Juré ni Maitrise, o gué.
 Juré ni Maitrise.

Folkets glädje blef likväl icke långvarig. De Privilegierade återtog deremot deras förra munterhet, när Turgot, genom deras både hemliga och uppenbara bemödande, skiljdes ifrån Riksstyrelsen. Under hans Efterträdare Clugny, uphäfdes de flette af Turgots författningar; corvéerne betungade landet å nyo; de fordna Skrå-lagarne uplifvades inom Städerna; det gamla tryckande finance-systemet återtog; och den välmenande Konungen trodde uprigtigt, att dessa förändringar fullkomligt öfverensstämde med Fransyska Folkets önsknings och välfärd. Den högre Adeln och Parlamentet gjorde sig icke den mödan att dölja deras glädje öfver Turgots fall, och Ärke-Biskopen af Paris förläkrade på allvarre, att denna lyckliga händelse var en verkan af Presterskapets böner till Gud.

fredligt kunnat blifva infatt i de naturliga rättigheter, af hvilka den, ifrån Samhällets uråldriga våldsinrättning, och under den långvariga fortsättningen af feodalbarbariet, varit i mistning; och detta hade för sekler förfäkrat Tronens bestånd och Nationens frihet. Man borde alldrig förgäta, att lifegenskapens succesiva uphörande, att Städernas uppkomst och frihet, att de nyttigaste förändringarne med Samhällets-jorden, att lag-tyranniets uphäfande eller förmildring, varit frukter af stridigheterna emellan Konunga-magten och de Privilegierade, eller af den förres redan gifna öfvervigt. Man borde ännu lifligare påminna sig, att Nationerne endast af Konunga-magtens hand kunna mottaga sina förlorade rättigheter, utan dessa förstörande revolutionära brytningar, hvilkas ofäkra och sluteliga fördelar i en sen framtid, aldrig kunna godtgöra det närvarande släktets förluster och lidande. — Det var emedertid under tvistigheter af denna art, som några Fransyska Magnaters patriotiska förtjenst, för privilegii-frihetens försvar, grundlades. När deremot, enligt de nyare begrepp, som sedermera nog allmänt började utbreda sig, privilegii-friheten i Frankrike småningom ansågs för något helt annat, än Fransyska Folkets

kets frihet; när den högre Fransyska Adeln, med det korrtsyntaste oförstånd, ännu på branten af sin undergång hade nekadt bifalla Konungens välgörande reformations-planer *); när den, ännu i sista

*) Det är bekant, att les Notables, i en tidpunkt då Statens lugn ännu genom någon ertergift och klokhet ofelbart kunnat bevaras, nekade att bifalla det hufvudsakeligaste af de reformer, som af den välviljande och beklagansvärda Konungen förelogos, och hvilka uppenbart syftade på Samhällets räddning. De vägrade nämligen att besluta, *grundskattens jämnlikare fördelning; de Andeliges deltagande i Statsbördorne; alla inhemska Tullars uphäfvande; Stempel-taxans införande; och den tryckande jalt-administrationens omskapning.* — Herr Gents tar denna Notables-Församling, på fullt allivare, i försvar för den mistanken, att den skulle hafva hyft revolutionära grundsatser, och hans skäl skola, som jag menar, i detta afseende näppeligen kunna vederläggas. "Det är en stor fördom", säger han, "att tro, det denna första Notables-Församling, öppnat dörren för farliga nyhetsförslag, författ finna i gäsning, och väckt revolutionära begrepp i bland folket. Man behöfver blott kasta en blick på denna Församlings sammansättning och historia, för att befrias från denna villfarelse. En församling, som till mycket mera än hälften bestod af Prinsar, Ärke-Biskopar, Biskopar, Pairer och andra Rikets Herrar, Fältmarskalkar, höga Embetsmän och Parlaments-Presidenter, och inom hvilken, äfven af tredje

ändetaget af sitt afstynande välde, gensträfvigt nekade att ingå i de förlikningsförslag, som Konungen för de tvifvande Ständern

Ståndets Deputerade, knäpt funnös två eller tre personer, som icke voro af Adel; hvilken desutom, i hvarje sin afdelning, arbetade under omedelbart presidium af en Kongl. Prins; en sådan Församling kunde väl tvärligen väcka den farhågan, att den skulle blifva skadlig för Frankrikes monarkiska Statsförfattning. Också föregeck i dess öfverläggningar ingenting af betydighet, som kunde rättfärdiga en sådan misstänka. Långt ifrån att utgå ifrån politiska nyhetsförslag och anti-monarkiska begrepp, grundade den sina mästa inkast på nödvändigheten att upprätthålla den gamla Statsförfattningen, och på vådan af nya operationers farliga verkningar. För att kunna dömma, huru långt den var skild från alla ingrepp i den borgerliga ordningen, behöfver man blott veta, att denna Församlings pluralitet klandrade Calonne's plan för Provinse-Församlingarne, derföre, att enligt densamma, skulle *Medlemmar af alla tre Ständer der kunna sora presidium*. (*Hist. Journal, März, 1799, pag. 295*). Att upslätet hos *les Notables*, i afseende på revolutionära demokratiska brytningar, var öbröttsligt, skall man oötvifvelagtigt nödgås medgifva; huru vida åter det privilegiet, hvarmed de väpnade emot Konungens välgörande affigter och allmänna opinionens fordringar, kan frikännas från alla blodskulderne af den folk-yrsla, som sedan just genom motståndet uppkom, torde blifva en annan och ännu vigtigare fråga.

den uppgjorde *); när sedermera och i följd deraf, farorna mångdubblades och våldsamheten utbröt; då upphörde motståndet för alltid, nödvändigheten och själfförsvaret blef dygd, de höga Privilegerade blefvo Konunga-magten mycket tillgifne, deras egen sak blef nu Thronens, likasom den förut varit Folkets, och äfven de i sträfvaſte Patrioter förvandlades efterhand till enthousiastiske håfmän. Med de

*) Näppeligen har någon händelse lifligare karaktiserat Fransyska Adelns tänkesätt, i förhållande till Konungen och i förhållande till Folket, än den, att de samma personer, (en *Bouthillier*, en *Antreigues*, en *Cazales* och en *Ejpremenil*), som med största häftighet motstätt Konungens reformations-planer, äfven voro Adelns ledare, när detta Stånd, med en pluralitet af 197 röster emot 44, aflog Konungens proposition om förnyandet af de förliknings-sammanträden emellan Stånden, hvilka genom Adelns oböjlighet blifvit afbrutne. Detta olyckliga steg, säger en fullkomligt anti-republikansk Förtattare, var icke allenaſt ett Krigs-manifest emot tredje Ståndet, utan äfven emot Konungens fredliga affigter, mot hvilka Adeln här upreste ett orubbeligt bröstvärn, hvar emot alla vidare förlikningsförslag skulle studsa. Då Adeln skyndade att på detta sätt förekomma Konungens föreställningar, tycktes den, genom en i förväg utfärdad protest, likasom förklara dem vara ovärdiga all vidare undersökning. (Hist. F. Juli. 1799. pag. 283.)

de öfverdrifna företrädes-rättigheter Fransyska Adeln åtnjöt, kunde dess tillgifvenhet näppeligen ägas i förening med de lägre Folk-klassernes; och i hvilkendera styrkan låg förvarad, har på ett rysligt, men lärorikt sätt, af sednare tiders händelser blifvit uppdagadt. Ett, i jämförelse med det hela, verkeligen inskränkt antal fanna och med stora egenskaper utrustade Patriotter inom detta stånd, ägde icke förmåga, att numera, på den ena eller andra sidan, göra förnuftets språk hördt, och billighetens anspråk gällande.

Den höga Adeln's vördnad för Konungar och Prinssar, gick fordom ända till afguda-dyrkan. De upptänkte, t. ex., då Dauphin, Ludvig XV:s son, endast var tolf år gammal, det löjeligaste ceremonial, i de menuetter man dansade i Prinsens rum och i hans närvaro. Den unga Prinssens dansade icke med; men man hade lärt honom, att med en högtidelig stelhet, sitta som en docka i en ländstol, omgifven till höger och vänster af Håfmännen, under det man dansade de första tourerne, med ansigtet vänt emot honom. Denna löjlige svängning kallades *la figure de respect*; men någre funno figuren så narragtig, att de alldeles nekade att iakttaga den. Hertigen af Penthièvre, t. ex.,

jämte Madame Henriette och Madame, ville i början icke foga sig derefter; men då han sedan dansade med andra, än Dauphins Systrar, iakttog han ceremonialet, som likväl i sanning mera tycktet likna ett begabberi, än en *figur de respect*.

De Stores undergifvenhet för Ministrarne, var den tiden en verkelig trälagheth, som rent af vanflägtade till den yttersta läghet. Vi hafve bevis derpå, i en högt betitlad Hofmans Memoirer, hvilken observerade och ganska allvarsamt antecknade i sin Journal, alla symtomer af en sjukdom, som Cardinalen Fleury hade 1738. "Hans Eminence," skrifver Häfmannen, "anlände vid middagstiden i god hälfa. Han hade på 3 à 4 dagar ej haft någon öppning; men natten emellan onsdagen och thorsdagen hade han halt 25, och i natt 10 eller 12." Att Fransoserne den tiden syfslofatte sig med Konungens chaise percée, det vore ej att undra på: man vet huru långt de Store i Indien och Thibet i detta affeende drifva vördnaden för sina Konungar; men att en Duc och Pair nedlåter sig till samma artighet emot en magtägande Cardinal, är något mera karakteriserande.

Oaktadt de fördna starka skilljemurarne i Frankrike, emellan de höga Privilegi-
ta.

rade och de låga icke-privilegerade Klas-
ferne, nödgades dock de Store i Staten;
tid efter annan, förena sig med den för-
aktade Roturen, för att hålla uppe ett
namn och en familj, som genom dårska-
per, yppighet och utsväfningar råkat kom-
ma i mindre förmönliga omfländigheter,
och ofta var nära bråddjupet, att i brist
af de materiella näringsmedlen, se sin ärf-
da glans fördunklad. Den tanka män i
det fordnä Frankrike fattat om dessa hö-
ga Herrar — icke mindre karakteriserande;
än de inom sjelfve Adeln rådande grund-
sätterne — var så stor, att en Banqvier,
en Millionär ansåg sig ganska hedrad och
verkeligen fäll, om han för sin redbara
ägendom feck köpa sig återskenet af några
firålar från all den glans, som omgaf en
ruinerad Håfman.

Sådan var, t. ex., Croizal, en Mil-
lionär, hvilken under Regentens tid gifte
borrt sin dotter med Gref d'Evreux, som
var skyldig en million, och före sitt gif-
termål ej kunde erhålla en bundt svafvel-
stickor på kredit. Under denna sin belä-
genhet, feck han anbud af Millé Croizal,
med 1200,000 livres hemgift i kontanta
penningar, och expectance på arsvet ef-
ter hennes Far, af 21 millioner. Gref-
ven antog anbudet; men sedan han fått

hemgiften, öfvergaf han sin hustru, utan att hafva gått i ägta läng med henne, "emedan hon," som han sade, "var roturiere." Likväl var Madame d'Evreux ung, vacker, väl växt, älskansvärd och mycket väl upfostrad. Grefven hade, som han sjelf yttrade sig, "gera tagit henne till sin Maitrise; men som hans ägta hustru, hade hon något motjudande för honom." Under Law's finance-operationer, började d'Evreux agiotera med den hemgift han erhållit, och vann millioner, hvilka han använde på att bygga sig ett prägtigt slott, och att återbetala hemgiften, af hvilken han dock behöll räntan, "till afbetalning," som han sade, "för den äran hon åtnjöt, att bära hans stora och lysande namn." Fåfång och högmodig öfver detta namn, som nu mera blifvit ryckt undan fattigdomens förödmjukelse, satte han en balustrad omkring sin fång, på samma sätt som i Kongens fångkammare, och fordrade titteln af Hans Höghet. Han föragtade djupt sin Svärkar Croizal, som förvärfvat sin förmögenhet genom sin arbetsamhet och sin handel; och sjelf rodnade han ej för, att agiotera och draga vinsten af de summor, han undandragit ifrån en slägt, hvilken, smittad af tidehvarfvets fördommar, anförtrott dem i hans

hans händer. — Oagadt rikedomens stiggande anseende och förödmjukande oumbärlighet, kunde man likväl icke utan hemlig fasa se, huru de gamla och med betydliga hufvudsor prydda familjer, tid efter annan öfverlämnade sina döttrar till General-Förpaktare och Köpmän af den förakteligaste härkomst. Man befara- de, visserligen icke utan mycket skäl, att de urgamla familje-rågångarne skulle, genom en sådan släktblandning, småningom försvagas, om icke alldeles gå förlorade; och man misskände icke vådan deraf. Men nödvändigheten var ofta ganska tryckande, och man upfökte sig vissa gällande tröste-grunder. När la Duchesse de Chaulnes ville häfva motvilljan hos sin son, att gifva sig med den rike, men lågsläktade Bonniers dotter, nyttjade hon ett uttryck, som man med svårighet kan gifva nog anständigt för Svenska öron, men hvilket, i afseende på dess viktiga och karakteriserande mening, för ingen del synes böra gå förloradt. Hon förestälde sin son på ett rörande sätt, att ett sådant ägterskap egentligen icke vore annat, *än att förskaffa sig tunn-gods, för att dermed göda den utmagrade familje-jorden.* Detta blef sedan ett ordspråk, som mycket minskade vedervilljan mot förbindelser af den-

na art, och lättade sammanlefnads-gemenskapen emellan den högre Adeln och Roturen.

Sådant var tidens lynne. De Store sjelfve sade ganska alfvarsamt, att det börde väl också kosta de rike Borgarne något, att få den äran lefva med *gens comme il faut*. Borgarne sjelfve tillstodo, att umgänget med de Stora alltid medtog deras penningar, eller deras goda namn, och ganska ofta båda delarne; och när de voro rätt öpenhertige, tillstodo de äfven med billig harm, att det äfven var beledlagadt af svåra förödmjukelser. Likväl tycktes deras misnöje öfver den högre Adels anspråk på ett omäteligt företräde, mindre härleda sig ifrån något riktigt och värdigt begrepp om dessa anspråks löjeliga grundlöshet, än ifrån deras innerliga åtrå, att sjelfve uphinna till den höjd öfver de andra Klasserne, som nu af Adeln innehades. De bemödade sig, att så godt de kunde göra rikedomens och yppighetens anspråk lika gällande som bördens. Oagtadt vissa hemliga orsaker till misnöje, vissa alldrig uteblifna förödmjukelser, vissa uppmärksamt iakttagna råmärken, som stodo orubbeliga i vägen för den åfytade al pari-tonen och den förtroliga umgängs-gemenskapen, förblef det ändå

då för den bemedlade roturens högmod och fåfänga, ett oemotståndeligt behof, att föka den högre Adelns umgänge. Decorerade och betittlade personers närvaro i Banqvierernes hus, vid deras bord, gaf ett anseende, som den jämnliska luxen, fullkomligt moderna seder, den mäkt lyfande och fåkunniga upfostran, och den högsta air och ton en dödlig tycktes kunna antaga, icke ensam förmådde gifva dem. — Vernouillet, som mycket imicerades af att lefva i de Stores sällskap, med folk af ton, kan anföras såsom ett af de många exemplen på verkningarne af Roturens bemödande, att af de Stores gemenskap föka sig ett anseende.

Denne man hade den vackraste och mest älskansvärda Fru i Paris. Presidentkan Langlois hade hemligen gjort henne till Maitresse hos Duc de la Tremoille; och hos henne samlades, ihland andra, Gref Clermont, Stor-Prieuren af Frankrike, och alla så kallade *Roués* i den tidens huf.

Genom stora féter åt detta vackra och lyfande sällskap, hade Vernouillet, ifrån att hafva ägt 25,000 livres årlig inkomst, råkat 1734 i 400,000 livres skuld. Ur stånd att kunna betala denna summa, såg han sig tvungen, att skillja sig vid all sin

beau monde, och inskränka sig inom en sparsam lefnad, med 3000 livres årlig ränta; en händelse, hvaröfver han blef så nedslagen, jämte den att se sig beröfvad sitt anseende och sina lysande fällskaper af Prinsar och Nådiga Herrar, att han fattade det hjeltemodiga beslut, att dränka sig i Seine-strömmen. Detta stadnade dock lyckligtvis dervid, att han en natt hemkom våt och smutsig öfver öronen, ur en grop, der hans häst i förtid störtat, innan dess Herre ännu hunnit fullborda sin hjeltedat. Han lefde sedan ganska länge, under en hård penitence för den äran han njutit, att lefva med den *vackra världen* och med folk af *god ton*.

Likväl var Vernouillets öde, ehuru visserligen icke mycket angenämt, för ingen del af de svåraste olägenheterne i sammanlefnaden, som den högre Fransyska Adelns inflytande och feda grundsatser, nästan dageligen medförde för de öfrige Klasserne. En man, en far, en anhörig, som icke hade nog tåligt lynne, för att med nöje eller åtminstone med foglighet, se sin dotter, sin hustru eller sin slägtinge vanhedrad af förnäma förförares kärleksbetygeller, kunde nästan vara säker, att inom Bastillens murar, oftast för hela lifstiden, få ångra sin ringa kännedom af
verl-

verlden, sina sträfva sedebegrepp, och sitt oböjliga lynne.

Med de vidsträckta anspråk på heder, värdighet och företräde, som den högre Fransyska Adeln så väl förstod både att yrka och att göra gällande; förenade den dock en dermed, som det skulle tyckas, föga förenlig nedlåtenhet, och denna af en alldeles egen art. Ett och annat exempel torde fyllest besyrka fanningen häraf. En Duc de Nevers tog sin Gemäl, M:lle Quinault, direkte från Theatern. Gref d'Herouville, General-Lieutenant, gifte sig med Engelska Ambassadören Albermales Maitresse. Marquis de Clement, Capitaine vid Carabniererne, erhöll sina kamraters bifall, att ingå ägtenskap med M:lle de Varenne, som blifvit upfostrad och underhållen på ett i svåraste bemärkelsen publikt ställe. Marquis de Langeac, med hela förtjensten af en alldeles ur-gammal familj, fann sin räkning vid, att blifva en blott representerande ägta man åt Madame Sabbatin, Maitresse åt Ludvig XV:s favorit, Duc de la Vrilliere, och att med sitt mycket ansedda familjenamn, gifva bördens anseende åt favoritens oägta barn, o. f. v.

Om det gamla ordspråket, *att lagen liknar en spindeludf, som förmår upfånga de*

Små och svaga infektarne, men icke de stora och starka, någonstädes ägt en sann bemärkelse, så var det visserligen i det fornda Frankrike. Andra förbrytelse af den högre Adeln, än högmålsbrott, kunde näppeligen komma i fråga att beifras; och äfven när Hälvvet och Styrelsen, af någon högt beslägtad man förolämpades, uteblef sällan, all den förmildring och skonsamhet, åtminstone under proceduren, och ofta vid sjelfva domslutet; som med någon skymt af skäl och anständighet kunde förenas. — För att blifva öfvertygad om lagens magtlöshet emot förnäma brottslingar, behöfver man blott erinra sig den äreröriga rättegången emellan Marskalken Richelieu och Madame Saint-Vincent. Den förre nekade erkänna en mängd i hans namn utelöpande reverfer, på en summa af 425,000 livres, och beskylde den sednare att hafva utgilvit dem. Marskalken utverkade sig en lettre de cachet emot den anklagade; en Commissaire, förut känd för sin barbariska hårdhet, och åtföljd af en Police-betjent och 20 väpnade Soldater, trängde in i hennes rum, utöfvade emot den anklagade all slags misshandling, omstjelpste alla hennes meubler, ranfakade alla gömmor, bemäktigade sig alla hennes papper och förde henne på Bastillen.

Der

Der förordnades en inquisitorisk domstol, för hvilken samma Comissaire, som begått de föregående våldsamheterne, pre-fiderade. De tillkallade vittnena kunde ingenting anföra, som bestyrkte anklagelsen; de blefvo derföre häktade och lagförde såsom medbrottslige, för att förekomma, att deras yttranden icke skulle styrka den anklagades oskuld. Madame Saint-Vincent blef nu, med biträde af sina anhörige och vänner, anklagare i sin ordning; och hennes anklagelse innebar, utom annat, äfven den omständigheten, att Marskalken bevisligen velat förmå åtskilliga personer, att aflägga falska vittnesmål. Som Marskalken härigenom var angripen till sin *heder*, drogs laken inför Pairernes domstol: Richelieu utverkade sig likväl, att underfökningen, tvärt emot antagit bruk, skedde inom slutna dörrar. En Duc och Pair borde icke underkastas den förödmjukelsen, att inför allmänheten blygas för alla de skymfande tillmälen, som han under denna rättegång nödgades uthärda. Efter att 2 år hafva varit innesluten i fängelse, och sedan rättegången varat 3 år, frikändes Madame Saint-Vincent, men utan att erhålla någon ersättning för sitt lidande, och utan att Marskalken straffades för en falsk beskyllning och

och alt det våld han tillfogat en oskyldig. — Med denna efterlåtenhet behandlades de Stores brott, under det att Frankrikes barbariska lag, med blodtörstig grymhet, och under en lättfinnig arbitrar utöfning, rasade emot detta lands öfriga invånare. Ett mäktigt Snille, som förmådde rycka ett och annat oskyldigt offer undan bålet och bilan, har derigenom grundlagt sin fannaste ära och sin mest afundsvärda odödlighet.

Af alla sammantagna underrättelser i detta ämne — vifferligen icke här med någon fullständighet anförda — synes åtminstone följja, att Franska Folket var fromt, att det tåligt både led och skymfades under sekler, och att de Storas företrädesrättigheter, deras grundsatser och seder voro liksom beräknade, för att en dag framtvinga de ryfliga händelser, hvilka väckt den närvarande generationens fasa och skola väcka den sednaste efterverlds. När man, med bevisningsstyrkan af en ny och säker erfarenhet, tillägger Revolutionen detta ursprung, ligger likväl deri intet försvar för den enskilda äregirigheten, blodtörsten och roflyftnaden, hvilka tid efter annan, under förnuftets, rättvissas och menklighetens tyftnad och vanmägt, spelat hufvudrolerne under Frank-

ri-

rikes blodiga upträden. Men då å ena sidan orättmätiga fördelar verkligen innehades; då dessa fördelar icke allenast blindt och oinskränkt försvarades, utan äfven, med hela styrkan af en mächtig cabals ärfda inflytelse och väl beräknade intriger, beständigt utvidgades; när denna flukande egennytta, som hämtat och ärst fina grundfätter och fina anspråk ifrån barbariska tidevarf, icke kunde förmås till foglig estergift, fastän allmänna begreppets icke otydliga upvaknande, och Statens ytterliga nöd, gjorde denna estergift till enda vilkoret för samhällsordningens bestånd och de Privilegierades egen frälsning; när den mest välviljande Konung, som någonsin setat på Franka Tronen, förgäfves bemödade sig att förmå Frankrikes Adel till foglighet och rättvisa upoffringar; vore det väl föga oväldigt eller föga skarpsynt, att till Revolutionen, och till alla de ryflige våldsamteter hvaraf den varit åtföljd, upgifva någon annan grundorsak, än de Privilegierades ihärdighet, att försvara de fördelar, hvilka af dem orättmätigt innehades. Skulle man tro sig äga skäl, att se denna händelse under en motsatt synpunkt? Man rådfråge i detta fall förnuftet och häfderne, öfver någon lika vigtig, till sin hufvudsakeliga beska-

fen-

fenhet lika ärtad, och från den nu lefvande generationens interesfen mera äf-
lägten händelse. Bör grundorfaken till
allt det blod som flöt, allt det våld som
utöfvades, allt det lidande som öfvergeck
Nationerne under Reformationen, upfö-
kas i Catholska Presterskapets inkräckt-
ningar och förföljelse anda, eller i Pro-
testanternes upvaknade begrepp och flut-
teliga otålighet under förtrycket? — Näp-
peligen skall desutom en Klafs af stor
batydenhet, sådan som Frankrikes fordna
Adel, och äfven Frankrikes fordna Pre-
sterskap, hvilken allt hvad den formått,
fökt förfäkra tryggheten af sina fördelars
besittning, i folkets okunnighet, förvillle-
se och tanketräldom; näppeligen, läger
jag, skall denna Klafs vara åttöljd af ett
alldeles oblandadt meddande, när den en
dag, icke allenast blifvit kufvad till en
billig estergift, utan äfven fallit ett offer
för en vild, omoralisk och förledd me-
nighets öfverdrift och blodkräfvande ur-
sinnighet. Det är osiridigt af mycken
vigt, icke allenast då man i allmänhet vill
dömma rätt, utan äfven då man i något
enskildt fall vill förekomma eller undan-
rödja et ondt som man befarar eller
redan känner, att icke mistaga sig om
detta sednares verkkelige grundorsak; och
det-

detta torde alldrig hafva varit viktigare,
 än i de stora tviste-ämnena, som upkallat
 den närvarande generationens upmärksam-
 het. Omdömet öfver dem, lika som öf-
 ver världens föregående stora händelser,
 torde likväl behöfva många närvarande
 viktiga intressens aflägsnande under tide-
 hvarfvens fortgång, för att blifva ett
 sannt, obestridt och allmänt omdöme.
 Men den viktiga och sanna öfvertygelsen,
 att vådan, förlusterne och lidandet af re-
 volutioner, ganska ofullkomligt, eller
 ganska sent, och oftast alldeles icke godt-
 göras af de fördelar, som genom dem ä-
 flyttas; denna öfvertygelse, säger jag, ä-
 ger af förnuftets oinkränkta bifall, af
 den nu lefvande generationens ryfliga er-
 farenhet, och af alla närvarande interes-
 sens rätt förstådda fordringar, en styrka,
 som icke gerna kan förfela en snar och
 direkt inflytelse på mensklighetens väl och
 alla Samhällets trygghet.

Strödda underrättelser om Fransyska Presterskapet, vid slutet af Ludvig XV:s och i början af Luavig XVI:s Regering.

Vi äge om Fransyska Presterskapet mot slutet af Ludvig XV:s regering, några karakteriserande underrättelser, meddelade af en samtidig Författare, som var lika som åsyna vittne till hvad han beskref. "Presterskapet," läger han, "anser sig för första Ståndet i Riket, och njuter verkligen denna heder, ehuru det med rätta icke en gång borde utgöra ett Stånd, hvilket nyls blifvit bevisadt af en ansedd Författare (Gref Puysegur), som ock lå genom denna djerfva satts ådragit sig de Andeligs anathemer. Som Kyrkan i sjelfva verket endast är ett andeligt samfund; som dess läror, undervisningar och göromål äga endast det tilkommande lifvet till föremål *); synes det att hon för ingen del borde

*) Man hoppas det skall vara öfverflödigt att erinra Lälaren, att här endast är frågan om Catholska Kyrkan, der Presterskapets förmåga att förlåta synderna, troddes ganska säkert leda till saligheten, utan allt bemödande för moralisk förbättring här i lifvet, hvilket, inom Protestantiska Kyrkan, utgör en så vigtig del af Christendomen.

borde blanda sig i det närvarande lifvets jordiska angelägenheter, utan i stället hafva sin Stiftares vallspråk för ögonen: *mitt Rike är icke af denna verlden.* Men som dessa Andelige, föga mera än vi andra, äga kunskap om den tillkommande verlden, syfslofatta de sig, lika som vi, endast med denna närvarande. De kunna till och med inom Frankrike, för det närvarande (1773), icke så mycket blanda sig i de verldsliga angelägenheterne, som de det önskade, och som det hitintills varit dem tillåtit. De beklaga sig öfver en olycksfälig filosofi, hvilken de kalla *den moderna*, som går dem allt närmare på lifvet, tränger sig småningom in ibland sjelfva folket, och ger syn förmåga åt de skummaste ögon." Det är denna samma filosofi, som i våra tider fått upbära mången from mans beskyllningar, att hafva varit orsaken till de revolutionära brotten inom Frankrike, under det att herrskningslystnaden, rofgrigheten, förnufts-hatet, förföljelse-andan och lede-fördärfvet hos de Andelige, derifrån alldeles frikännas. "Den allmänna brytningen," tillägger samma Författare, "har blifvit våldsam under en Styresman (Ludvig XV), som är alltför klenmodig för att vara fanatikus, och alltför vidskeppelig för att

vara uplyft; som är oförmögen af det religions-raseri, hvarmed hans Företrädare befallete de Cevenniska Dragonaderne, fördref Protestanterne ur fäderneslandet, och förföljde Janfenisterne; som derjämte är oförmögen af den drifliga statsklohet, hvilken är nödvändig för att afskudda det ok, som af de Andelige lägges på underfåtarne, för att så mycket säkrare kunna tjättra sjeltva Monarken och genom honom uprefa deras eget välde." — Se här emedlertid karakters-teckningen af hufvudpersonerne inom Frankrikes Prästerfkap, under denna samma tidepunkt, och at läker hand öfverlämnad:

Beaumont, Ärkebiskop af Paris, härstammar af en god men fattig familj. Han kunde icke förr än vid 38 års ålder uphinna till Biskopsvärdigheten. Den artighet, hvarmed han i Bayonne emottog Kronprinsessan, gjorde honom känd vid Hafvet, och förskaffade honom Ärkebiskopsfädet i Paris. Han blef Jesuiternes ifrigaste Beskyddare; förföljde Janfenisterne, och bistod Cancelleren Maupeou att uplösa Parlamenterna. Hans förnämsta bemödande var, att återgifva Påfve-magten hela sitt fordna inflytande i Frankrike, och att uprätta Jesuiternes förlorade anseende. I ungdomen hade hans seder icke

icke varit synnerligen regelbundna, och han feck på sena ålderdomen genom många plågsama krämpor pligta för sin ungdoms vidlöftighet; men ifrån den stund han uphöjdes på Biskops stolen, var han utmärkt af rena seder, af mycken tarflighet för sin person, af frikostighet emot fattige, och af många andra goda egen-skaper. Man har anmärkt till hans heder, att han i sin fanatisme åtminstone var consequent, följde noggrant hvad han kallade sitt samvete, och stod orubbelig i alla conjuncturer.

Cardinal *Luynes* hade i ungdomen varit militaire, hade under någon oenighet med en af sina kamrater, fått en örfil, hade underlåtit att taga den hämnd som de så kallade hederslagarna ålägga, och var derföre nödsakad att ingå i det Andeliga Ståndet.

Cardinal *Bernis* hade på en icke mycket mera helig väg uphunnit till Biskopsvärdigheten. Han lefde i all möjlig förtrolighet med Madame Pompadour, befordrades af henne, beskylldes sedermera för otacksamhet, och feck i någon mån röna verkningarne af hennes misnöje. Vitterheten var hans förnämsta ungdomsyrke, och blef ett verkligt hinder för hans befordran. När han hos Mirepoix,

F 2

hos

hos hvilken han blifvit recommenderad, utbad sig denna Prelats förord, låfvade denne sistnämnde, som för ingen del var vän af Skaldekonsten, sin protektion, med uttryckeligt förbehåll, att Bernis skulle öfvergifva den infernala konsten at göra vers. Den unge mannen svarade blygsamt: *Nå väl, Nådig Herre! Jag skall då vänta.* Han vann likväl genom Madame Pompadour, hvad han icke kunde vinna hos den mäktiga Prelaten. Han tros äga hela förtjensten af, att hos den försigtiga och fruktande Ganganelli, halva utverkat Jesuiter-Ordens förstöring.

Montozet, Ärkebiskop i Lyon, ansågs att vara Frankrikes läraste Prelat. Det har blifvit anmärkt till hans heder, och som något ganska ovanligt, att han verkligen sjelf skref sina Mandater. Att detta var en fällsynt förtjenst; att Prelaterne ansågos vara antingen altför okunniga, eller altför utväfvande och lättjefulla för att underkasta sig denna möda; dertill har man anledning ätven af Pirons bekanta infall till Ärkebiskopen af Paris. Denne sistnämnde hade utlärdat ett skarpt Mandat emot Rousseau's *Emile*; och då Piron kort derefter råkade Prelaten, frågade denne honom, om han läst den förbudna boken:

ja,

ja, svarade Piron, *du ni Nådig Herre?* — Ehuru *Montazet* i detta afseende, framför sina Medbröder, var fördelagtigt känd i allmänheten, visste man dock, att han icke lät den tröttsamma Kyrko-vården up- taga hela sin tid. Han var till och med publikt erkänd för Amant hos den för si- na många oanständiga kärleksäfventyr be- kanta Duchesse de Mazarin. Vid en högre ålder, måste kärleken och nöjena likväl hos honom lämna rum för ärelyftnaden. Han beslöt då att spela en rôle inom Fran- syska presterskapet, och han satte sig i spetsen för de då segrande Janienisterne. I de många Theologiska krigsförklaringar rörande Lithurgien, Kyrko-disciplinen, Breviaren, Kloster-tvisterne &c., som då växledes emellan honom och Ärkebisko- pen i Paris, hade *Montazet* en alldeles gifven öfvervigt: det betydligaste strids- ämnet, som den tiden satte Fransyska Kyr- kan i eld och rörelse, var huru vida Mäs- san bordé läsas utantil, eller ur bok. *Montazet* påstod det förra; Ärkebiskopen påstod det sednare. *Montazets* slutkonst erkändes allmänt vara den påliteligaste; men detta oakadt, var han verkligen i fara, icke allenast att misstänkas, utan äfven att dömmas såsom Kättare. Så verk- samt var Jesuiternes inflytande äfven un-

der deras då varande betryck och förödmjukelse.

Brienne, Ärkebiskop af Toulouse, hade gjort sig märkvärdig i en helt annan väg. De andre Prelaterne anfågo honom för en ulf i fåra-kläder, och påstodo, att han icke mycket trodde på Gud. Både det ena och det andra kunde ganska naturligt förmodas af en man, som stod i förbindelse med Encyclopedisterna och med d'Alembert. Man nedgaf, att han var en artig och en qvick man; men man trodde sig derjemte veta, att han hade osmak för Theologien. Man kunde föga förlåta honom den likgiltighet, hvarmed han anfåg de betydliga tvisterne emellan Jesuiterne och Jansenisterna. Hans bemödande gick deremot helt och hållit ut på, att komma in i ministären, och detta tycktes icke böra misfälyckas för en man, som stod i nära gemenskap med Choiseul. Han lyste likväl med åtminstone en betydlig förtjenst, den nemligen, att ganska nitiskt bemöda sig för allmänna upfostringsverket, hvars förfall efter Jesuiternes fördrifvande, hotade att medföra de mest vådeliga följder.

Popignan, Biskop af Puy, berömdes för sina stränga seder, sin ihärdighet i de Biskopliga embets-göromålen, sin catholiska

ska renlärighet, och sitt nit att försvara Religionen emot kättare af alla naturer och slag. Han hade i synnerhet nästan alla Voltaires arbeten i ömt minne; och blef deremot hågkommen och förlöjligad i fullt mått. De stridandes förmåga var för ingen del jämlik, och utgången blef alltid densamma: Prelaten skref pedantiskt, och lästes af få eller ingen; Voltaire skref qvickt och smakligt, och lästes af alla. Den förre bistods af de Påfviska Samvetslagarne och den Prestlerliga embetsmanna-myndigheten; den sednare hade det sunnda förnuftet och den uplystare allmänhetens redan stadgade öfvertygelse på sin sida.

Biskopen af Senlis, hade, utan at vara hvarken god eller elak Författare, blifvit intagen i Fransyska Akademien. Han var i öfrigt en ganska väl växt och vacker Prelat, Grefsvinnan Dubarrys gunstling, Konungens Bikt-fader, vän af Cancelleren Maupeou, ledamot af Conseillen; och detta var i sammandrag allt hvad han var.

Prins Louis, Coadjutor af Strasbourg, också Ledamot af Franka Akademien; men oändligt mindre ryktbar af sitt snille, än af sin herkuliska förefatts i ungdomen,

att succesfult besöka alla glädje-flickor i Frankrikes omäteliga Hufvudstad.

Desnos, först Biskop af Rennes, och sedan Biskop af Verdun, ägde en namnkunnighet af samma art, som den nylsnämndes. Han har sjelf påstått, att han under Ständernes sammanvaro i Nantes, beröfvat öfver 100 flickor deras oskuld, och att han cocufierat nästan alla Parlaments-ledamöterne i Rennes. Han skall, under de svåraste brytningarne emellan Presterskapet och Parlamenterna, hafva yttrat sig skämtande, att detta vore för en Prelat det enda värdiga sätt, att hämnas på Magistraturen; och man har medgifvit, att han på fullt alfvare varit sin grundfats trogen.

Jarente, redan i sin ungdom uphöjd till Biskop af Digne, sedan Biskop af Orleans, var föga mindre, än de två nylsnämnde, namnkunnig af sin böjelse för det vackra könet. Han blef förvist till en af Frankrikes aflägsnare Provinser; och hvad som derunder, enligt hans eget medgifvande, mest smärtade honom, var, att se sig skild ifrån de Parisiska flickorna, hvilka mycket behagade honom. Han skall alldrig hafva velat göra sig den mödan, att dölja sina något scandalösa seder under larfven af en likväl nödvändig utvär-

värtes regelbundenhet, och detta var hvad Prästerskapet minst ville förlåta honom: man påstod, att han derigenom gaf vapen i händerna åt de många fiender, som på denna tid från alla sidor upstego emot den enda rätt-troende och infaillibla Kyrkan, och att sluteligen sjelfva den lägre allmänheten skulle börja märka olikheten emellan Kyrkans Lärare nu och i Apostlarnes tid. Under den tid *Jarente* förestod det Ecclesiastiska Departementet, och följagteligen borrtgaf alla lediga Prest-syflor inom Frankrike, nyttjade han till sit förnämsta verktyg en *Abbé de Foix*, som ansågs för en skamfläck inom Presteståndet, var förstörd genom all slags liderlighet, sålde uppanbart alla Andeliga beställningar, och var framför allt tyfslöfatt, att recrüterade den Biskopeliga serailen. Prelaten led mycket af detta obetänksamma val. Han hade desutom sin egen Systerdotter till publik maitresse, och underhöll derjemte i tyfthet Opera-danseusen *M:lle Guinard*, genom hvilken de mest indrägtiga Prest-syflorne merändels borrtgäfvos.

Deffe voro den tiden hufvud-personerne inom Fransyska Kyrkan. Ett och annat ytterligare tillägg, som kan bidraga att mera allmänt karakterisera den presterli-

ga ståndsandan under samma tid, torde tilläfsventyrs icke misshaga Läsaren.

Konungens befallning, i förening med Parlamenternes frivilliga eller tvungna bekräftelse derå, gjorde fyllest för att beskatta totaliteten af Frankrikes Invånare; desses egna bifall dertill var af ingen nödvändighet. Med Presterskapet förhöll det sig tvärtom: det gaf till Staten, af den vidsträckt ägendom det innehade, endast hvad det sjelft fann för godt att gifva, och denna beskattning bar namn af *frivillig gifva*. Det kunde icke yrka denna rättighet, framför mängden af Frankrikes Invånare, i stöd af Rikets grundlagar; ty sådana funnos icke i Frankrike, och det var desflutom just de Andelige, som predikade den oinskränkta och blinda lydanden för Monarkens villja. Deras anspråk stöddes derföre på en annan grundfatts, den nemligen, att de Andeliges ägendom var *helig*, och kunde derföre af ingen verldslig magt beskattas. Man invände väl tämeligen allmänt deremot, att just denna den andeliga ägendomens helighet, i fall den vore alldeles gifven, gjorde det dubbelt otjenligt, att dermed nära en mängd Prelaters yppiga lefnad och skändeliga utsväfningar; att den endast fatte några få Äregirige inom Kyrkan, i stånd,
att

att med vidskepens och rikedomens för-
 enade styrka, så mycket verksamare
 kunna cabalera inom Samhället; att om
 den i skuld fördjupade Staten, i stället
 njöt biträde af de Andeliga Godsen, åt-
 minstone genom jämnlik beskattning, och
 efter den verldsliga Öfverhetens godfin-
 nande, tycktes detta närmare, än det nys-
 nämnda användandet, öfverensstämma med
 den *heliga* ägendomens ändamål. Patrio-
 tiske Ministrar bemödade sig väl tid efter
 annan, att i detta afseende nerflytta de
 Andelige till någon närmare jämlighet
 med Frankrikes öfriga Invånare; men des-
 sa Andeliga stodo alltför nära de Magtä-
 gandes samveten, deras inflytelse var all-
 för verksam, deras händighet i intrigen
 alltför gifven, deras motarbete alltför väl
 sammanstämmt och alltför säkert riktadt *),
 för att förfela cabalens förmåga emot Mi-
 nistrar, som röjde någon förefatts af den-
 na beskaffenhet. Sådane Ministrars aflägs-
 nan-

*) I ett tryckt bref från en Fransysk Biskop,
 af d. 14 Julii 1755, finner man, i anledning
 af Presterkapets motstånd emot Ministern Ma-
 chault, följande märkvärdiga yttran: *Folksla-
 gen hafva blifvit häfvande vittnen til den en-
 hälliga sländagighet, hvarmed vi hafva före-
 svarat Kyrkans verldsliga rättigheter och för-
 delar.*

nande från Styrelsen, blef också den enda och vanliga verkan, hvaraf deras bemödande åtföljdes, och denna lärorika varning för deffas Efterträdare, underlät icke, att för närmast påföljande tider fullkomligt trygga Fransyska Kyrkan emot allt hvad i deffs språk kallades, den Verldsliga Magtens ingrep i de Andeligas rättigheter. Man underlät icke, att tillika, med få goda förnufts- och erfarenhets-skäl, som man ägde att tillgå, yrka den allmänna välfärdens, och hvad man fann för godt att kalla Samfunds-ordningens, absoluta beroende, just af detta de usurperade rättigheternes ihärdiga försvar, hvaraf likväl, som man utan nycken svårighet bordt kunna förutse, de mest hotande samfunds-olyckor skulle en dag nödvändigt upkomma. Man ägde deffutom, af tidehvarfvets icke otydliga kännetecken, all nödig varning, att denna dag icke kunde vara mycket aflägsen. Men egennyttan beräknar vanligen bättre fina närvarande fördelar, än deras framtida varagtighet, och hon är föga benägen, att af de föregående verldsbändelserne, äfven till sitt eget nödvändigaste sjelfförsvar, mottaga intryck och lärdomar. Lät ofs här sluteligen tillse, på hvilka försvarsmått, under den alldeles icke o-
 be-

bemärkta faran, Fransyska Presterskapet hufvudsakeligast grundade sin närvarande och framtida trygghet. Sednare tiders samfundsolyckor, tyngas fullkomligt hafva undanröjt all villrådighet i allmänna omdömet, öfver verkningarne af de fökta hjelpemedlen.

För att besluta öfver beloppet af den *frivilliga gåfvan* till Staten, sammanträdde Presterskapet tid efter annan. "Dessa Sammankomster," säger en Fransysk Författare, "hållas endast för ett verldsligt ändamål, och sägas vara blott ekonomiska. Men Presterskapet, som vid alla tillfällen, och i synnerhet då det är förfamlat en Corps, tror sig äga rättighet att undervisa, syfslofätter sig nästan alltid vid dessa sammankomster, med Religions-ämnen. Vid dess sammanträde den 13 Juni 1772, öppnade Royer, Biskop af Treguier, sammankomsten, med ett tal om gudlöshetens framsteg i Frankrike, hvilken af Oratorn påstods hafva blifvit en nationalsynd genom Tolerancen, i hvars skygd denna synd utbredde sig och besmittade hela Riket. Han sökte bevisa, att Catholska Lära är Statens grundval, och att Staten i förening med henne, antingen blomstrar och förkofrar sig, eller går till en säker förstöring. Häraf drog han föl-

följande slutfatts: 1:0 Religionen gör allt för Staten; 2:0 Staten bör följagteligen göra allt för Religionen; och detta blef Predikans tvänne hufvud-delar. Talaren underlät icke, att till alla allmänna och enskilda olyckor, lägga skulden på de kätterska Philosopher, som Fäderneslandet hyste inom sitt sköte."

"Hvarje Sammankomst," tillägger samma Författare, "öppnas på lika lätt genom ett Tal, som alltid upläses, men icke alltid är författadt, af en Biskop. Det angår alltid Religionen, och innehåller hufvudsakeligen häftiga anfall emot alla Kättare, emot fritänkeriets framsteg, och emot alla de ohyggligheter det utbreder. Men som att bränna en bok, icke är alldeles detsamma, som att vederlägga en bok, är man nog allmänt af den tankan, att Presterskapet gjorde klokare, om det förordnade en beständig Commission, hvars skyldighet det vore, att undersöka och vederlägga alla skadeliga böcker. Denna Commission borde inför Prelats-Församlingen göra reda för sina arbeten, hvilka då af densamma gillades och med all nödig högtidelighet utfärdades. Detta vore ganska berömvärdt. Största svårigheten, som dervid torde möta, vore kanhända att finna Författare, som

äg.

ägde nog skicklighet till detta företag. Det är icke genom deras slutkonst, som våra Prelater lysa i Religions-angelägenheter. Man skall derom blifva öfvertygad, om man läser Presterskapets protocoller för år 1765; och man skall dervid i synnerhet blifva förundrad, att ibland den otaliga mängden förbudna böcker, äfven finna Encyclopedien. Denna Censurstränghet är så mycket mera utomordentelig, som den, lika som med ett enda penn-drag, bannlyser hela det litterära Frankrike, och skymfar en stor mängd människor af sällsynt förtjenst, djupsinnige Theologer, Lärde af erkända religiösa tänkesätt, hvilka alla bidragit att uprefa denna stora byggnad."

Samma Författare yttrar sig på följande sätt, i anledning af Ludvig XVI:s Kröning: "De Andelige äro så öfvertygade om, att denna högtidlighet bör lända endast Kyrkan till ära, att de, under förväändning att ceremonierne voro altför långvariga och tröttande för den åttioåriga Ärkebiskopen, och att den starka hettan var besvärande för Konungen, utflöto den delen af ceremonialet, der man på vanligt sätt syntes fordra folkets bifall till Konunga.valet. — — Konungen läfvar

var vid detta tillfälle — — hvad då? Kanske att hålla de förbindelser, under vilkor hvaraf, hans Förfäder blifvit kallade till Tronen; att göra sitt folk lyckligt; att efterlefva Rikets grundlagar; att icke pålägga skatter utan högsta nödvändighet; att hushålla med Statsmedlen; att oväldigt handhafva rättvisan; att bistå de nödlidande? Nej, ingenting af allt detta. Låfvar han tillåtventyrs, att hindra Personer af hvad värdighet som hellst, att förtrycka och misshandla andra menniskor? Nej, — *men han låfvar och svär, att upriktigt och med all sin magt, inom sitt våldes landamären, utrota alla de Kättare, som af Kyrkan blifva fördömda.* Således är den namnkunniga riks-eden, ännu och endast en ed till Kyrkan, och till den intoleranta, barbariska och blodtörstiga Kyrkan. Man bad i en Bön till Gud, att de heliga Klofren måtte få röna Konungens frikostighet, och att hans nådebevisningar måtte utgjuta sig öfver de Store i Riket. Man bad i Litanian, att Gud vid sin heliga Religion ville quarhålla Påfven och alla Kyrkans medlemmar. Sluteligen tilltalades Konungen af Prelaten, i en befallande ton: *Ni ser, att Presterskapet står närmare Herrans Altare, än alla andra rätttroende; därför bör Ni också med en så mycket större*
up-

upmärksamhet bibehålla det/samma vid första hederstrummet inom Statem."

Vid Presterskapets Sammankomst d. 3 Juli 1775, öppnades den, efter vanligheten, med ett Tal, och det hölts denna gång af Biskopen af Senez. Det gick ut på att visa, huru den andeliga och verldsliga magten, skulle i förening kunna hämma fritänkeriets framsteg, samt hvilka medel kunde med fördel dertill användas. Hela andra delen af detta Tal, visade hvilka pligter ålago Konungen i detta afseende. Dessa voro i sammandrag: 1:o att undertrycka det straffvärda sjelfsväldet, hvarmed Frankrike, under en tid af 30 år, blifvit öfversvämmadt af böcker; 2:o att vidmagthålla Biskoparnes presterliga myndighet, för att sätta dem i stånd, att med samlad styrka bringa Kyrkans lagar och läror i verklig utöfning. — Sedan hufvudsaken, hvarföre de Andelige voro samlade, nämligen den *frivilliga gäfvans* beslutande, blifvit afgjord, bemödade sig de Patriotiske Ministrarne Turgot och Malesherbes, att utverka Presterskapets bifall till den lindring i de inom Frankrike boende Protestanters öde, och den tillåtelse för de ur Frankrike borttjugade Protestantiska familjer, att återkomma till Fäderneslandet, som af Häfvet, med beröm-

värd nitälskan, åsyftades. Ännu bodde inom Frankrike 3 millioner människor, hvilka buro alla för Fransyska underfåtare vanliga statsbördor, och fullgjorde alla medborgerliga pligter, men voro, det oagadt, genom en barbarisk lag beröfvade den ömaste af alla en människas rättigheter. Om en Protestant lät viga sig efter sitt eget kyrko-bruk, förlorade hans barn all arfsrätt, och den Protestantiske Lärare, som vågat förrätta vigseln, dömdes, efter Landets lagar, att mista lifvet. Dessa olyckliga offer af den Presterliga förtöjljelle-andan, kunde endast genom falska betyg på catholsk renlärighet, erhålla catholsk vigsel, och följagteligen endast genom mened och förfalskningsbrott, förskaffa sina barn laglig arfsrätt. Det var dessa den andeliga intolerancens ohyggliga verkningar, som den milda och välviljande Ludvig XVI, redan vid sitt första uppträde på Fransyska Tronen, bemödade sig att förekomma. Men hans och hans dåvarande Ministrars omtanka för mensklighetens fördelar och Rikets förkofran i denna väg, sträckte sig ännu längre. Turgot och Malesherbes voro alltför fördomsfrie och uplyste män, för att icke inse de för Frankrike fördelagtiga följder, som skulle upkomma, om Konungen förmådde

utverka sig Presterkapets bifall, att åt de fordom ur Frankrike förjagade Protestantiska Familjerne, kunna återgifva deras fordna Fädernesland. Deraf var med mycken visshet att vänta, en stark tillökning i Rikets folkmängd; en ansenlig tillväxt i varu-produktion och handel; samt nya penningetillgångar, hvilka mycket skulle lätta National-skuldens afbördande. Konungen androg likväl hos det församlade Presterkapet, till en början, endast de inhemska Protestanternes lidande belägenhet, för att derigenom smänningom bana vägen till de öfrigas inkallande i Riket. Häfvet grundade sitt hopp om framgång, på de mest betydliga Prelaters personliga tillgifvenhet, på andras patriotism, och äfven på någras svaghet. Man bemödade sig, att genom en och annan ströskrift bereda allmänna tänkesättet för denna förändring, och sätta hufvudämnet i klar dag, afföndradt från alla fördomar och misstyndningar. Men dessa skrifter, i stället för att öfvertyga, retade de Andelige ända till ursinnighet; Voltaires bittraste motståndare ibland de Andelige, dåvarande Ärkebiskopen af Vienne (Popignan), författe redan under de första sessionerne, hela Prelat-församlingen i gäsning, genom ett memorial, hvari han yrkade, at ännu

frängare lagar, än de redan gällande, borde tvinga de motspänstige till lydnad, och alldeles utsläcka de Protestantiska familjerne, från hvilka man borde taga deras barn för att upfostra dem i catholska läran; och sluteligen kunde de inom Prelatförsamlingen, som ville befrämja Konungens affigter, med möda hindra, att Protestanterne, genom den af Håfvvet försökta förmildring, blevo föremål för en ännu mera tyrannisk förföljelse-anda, än den, hvarunder de redan suckade.

Sluteligen kommo dessa förlamlade Andelige till deras vanliga hufvud-ämne, nemligen huru man verkamt skulle kunna förekomma irrlärliga böckers omlopp och hämma kätteriets framsteg; och det var detta ämne, som alltid ägde förmåga, att förena alla Ledamöternes röster. Man gjorde början med en skrift af Voltaire: *Diatribes à l'auteur des Ephemerides du citoyen*; den blef, på Prelaternes begäran, genom Policens handläggning, indragen; och ett Conseil-beslut utverkades, i hvilket detta lilla arbete förklarades vara en smädeskrift, och stridande emot den vördnad man var skyldig Religionen och dess Lärare. Dernäst kom ordningen till en nummer af *Mercure de France*, der Turgots styrelse-grundfattset
myc.

mycket berömdes. Den långvariga fiendskapen emellan Presterskapet och Parlamenterna, måste vika för deras gemensamma fiendskap emot en Minister, hvars fördomsfria grundfättser och patriotiska affigter, lika misshagade dem bägge. General-Advocaten Seguier's anklagelse emot nysnämde nummer af *Mercure de France*, innehöll en rörande Parlamentarisk compliment till Presterskapet: han förkunnade der, att den tid nu lyckligtvis vore inne, då emellan Kyrkan och Magistraturen en fullkomlig öfverensstämmelse skulle råda, och omsider återföra Religionens värdde öfver verlden.

Efter dessa segrar, ville Presterskapet bereda sig en ännu mera betydlig, och sjelf taga sig hämnd på en mängd arbeten, hvilka utgjorde den uplystare Allmänhetens vällust. Det var för alfvare betänkt uppå, att fätta Konungens religionsnitälkan i verksamhet, och att uprätta en välgörande inquisition emot alla dessa arbetens Författare. Den fanatiska Popignan gick i denna affigt, med en Deputation till Konungen, för att, på hela det församlade Presterskapets vägnar, utkräfva beskydd och biträde från Tronen. Efter denna nödvändiga förberedelse, gick man til hufvudsaken: ett allmänt

krigs-manifest emot alla Kättare upfattes, presenterades Konungen, och utbreddes i bland allmänheten; femton färskilda böcker, och deribland arbeten af Bolingbrooke, Raynal och flere berömda Författare, fördömdes såsom smädeliga emot Gud och hans heliga egenskaper, gynsamma för atheismen, upfyllda med materialismens gift, och förstörande af seder, dygder, husfred, Kyrka, Samhälle; och ett circulaire, af ungefär samma innehåll som krigs-manifestet, men med tilläggning af de ömmaste förmaningar, och med upgifter på de säkerhets mått som borde användas, afgeck till alla Biskopsstift inom Frankrike. Verkan häraf, blef den nog vanliga i dylika fall, at Prelaterne belogos i de Parisiska sällskapskretsarne, och att dessa böcker lästes med en mångdubblad begärlighet.

Vid det Jubileum, som i följe af Catholska Kyrkans vanliga bruk, firades i Paris år 1776, blef det åter Presterskaps förnämsta åliggande, att om möjligt vore, gifva nytt eftertryck åt deras alldrig afbrutna krig emot Philosopherne. Det hette om dem, redan i den allmänna Påviska kallelsen till denna högtid, "att dessa i grund fördärfvade Philosopher, sedan de öfver alla landsändar utbredt
"gud-

”gudlöshetens mörker, och rifvit religio-
 ”nen ur människornas hjertan, försöka til
 ”och med, at sönderflita de band, som
 ”föreña människor fins emellan, som sam-
 ”manfästa den befallande och den lydan-
 ”de. De höja sin röst, de förkunna med
 ”häftigt rop at människan blifvit född fri,
 ”och de uprepa ouphörligt, at hon icke
 ”bör vara någons öfvervälde undergifven;
 ”at Samhället icke består af annat, än en
 ”mängd okunniga människor, hvilkas dum-
 ”het knäböjer för Prester som bedraga
 ”dem, för Konungar som förtrycka dem.
 ”På detta sätt är, efter dessa Philosophers
 ”mening, föreningen emellan den andeli-
 ”ga och verldsliga magten, intet annat,
 ”än en barbarisk sammansvärjning emot
 ”människans föregifna naturliga frihet.
 ”Hvem ser icke, at sådana vidunderliga
 ”ytterligheter, och all öfrig urfinnighet
 ”af lika art, undångömda med svekets
 ”skicklighet, hota det allmänna lugnet, i
 ”den mån man uppskjuter at kufva desse
 ”Författares gudlöshet? Hvem ser icke,
 ”at de äro skadeliga för återlösta själar, i
 ”den mån deras lära, lik kräftan, mer
 ”och mer fräter sig in i de ännu funda-
 ”delarne, och insmyger sig i Akademier,
 ”i de Stores hus, i Konungarnes Håf,
 ”och — hvilket man icke utan fasa kan

"uttrycka — i sjelfva helgedomen." Så yttrade sig vid detta tillfälle, och ord från ord, den Romerska Kyrkans Öfverhufvud. De fleste Läsare torde veta, att de Fransyska Philosopherne voro tämeligen oförtjente af dessa något hårda och vidsträckta tilmälen *); att det icke var mot den verldsliga magten, mot samhällsordningen, mot Religionen i sin första gudomeliga helgd och renhet, och mot laglydnanden, utan mot något verkligen helt annat, mot Catholska Presterskapets äregirighet, förnuftshat, förföljelse-anda, vidskepelighet, roflyktnad och skändeliga utsvälningar, som dessa odödliga Snillen, med slutkonstens och skämtets förenade styrka, väpnade sig; och att sjelfve Reformatörerne singo på sin tid upbära ungefär enahanda förebräelser, som de, hvarmed man sedermera fann för godt att skymfa Philosopherne. Emedlertid blef denna kallelse signalen för det presterliga nitets verksamhet öfver hela Frankrike. Biskoparne i de

*) Man skall, i detta afseende, näppeligen kunna alltför ofta läsa Afhandlingen: *Har man någonsin haft, eller har man fått i sednare tider, gillliga skäl, att för Religion och Samhälle, frukta något af Philosophiens undersökningar?* Se *Läs. i Bl. Ämnen*, N:o 7 & 8, sid. 121e

deras mandater, Probstarne i deras circularer, det lägre Presterskapet i sina predikningar, alla stödde sig på det Apostoliska kallelse-brefvets grundfattser, och hämtade derur alla nödiga enskilda tillämpningar, för att dermed reta til fiendskap och förföljelse. *Montazet* utmärkte sig härutinnan framför sina medbröder, genom en volumineuse bok, *Om Fritänkariets ursprung och om Religionens grundvattar*; men denna bok parodierades altför lyckligt, för att icke genast alldeles förfela sit ändamål; den Philosophiska slutkonsten tycktes fortfara att mera verka på allmänheten, än den theologiska; Konungens orubbeliga mildhet och allmänna opinionen i dessa ämnen, medförde framgent den verkan, att man numera aldrig vågade bränna, och ganska sällan vågade förjaga Philosopherne; och sjelfva den andeliga högtiden, som i alla hjertan borde ingjuta vördnad för den Rømerska Kyrkans mystéer, blef ett ämne för den Parisiska pöbelns muntra qväden *).

G 5

Rum.

*) Till ex. ibland andra, äfven detta följande:

Du Paradis te Porte-clé,
par boaté paternelle,
nous accorde un Jubilé:

Rummet tillåter icke att vidare öka dessa strödda underrättellers antal. De redan anförda torde i någon mån kunna gifva ett begrepp om den Fransyska Kyrkans anda, verkningsgrunder och försvarsmedel, och det kan, äfven i ett protestantiskt Land, hafva sin nytta med sig, att om dem äga ett begrepp. Den som blindt eller brottligt önskar dessa stora Samhällsbrytningar, under hvilka de vilda passionerne erhålla en utvidgad och ofta gränslös verkningskrets, kan med skäl, såsom medel dertil, äfven önska, att intolerancen, våldet, förföljelse-andan och intrigen må ihärdigt försvara dessa vidsträckt verkande missbruk, hvilka, under barbariska tidens okunnighet och förtryck, upkommit och tilvuxit. Måne man mycket mistager sig, när man från detta ursprung, hufvudsakeligen härleder det lidande, som i vår tid öfvergått Fransyska Kyrkan i förening med Staten? — Under en fann Protestantisk Tolerance, kunna deremot dessa missbruk med svårighet upkomma, med ännu större svårighet bibehålla sig, och minst blifva vådeliga för all-

courons voir Isabelle.
 Mon bonheur sera comblé,
 si je le fais avec elle. &c.

allmänna välfärden. Detta säger oss erfarenheten.

*Några verkningar af Lifegenskapen *) ;
eller de Lifländska Letternes arbetskyldigheter och pålagor ; af
Merkel.*

(Från Tyskan.)

Letterne, dessa lifegna Landtbönder på Lifländska Adels gods, äro betungade i mån af hvarje särkild Ägendomsherres begrepp och behof; ty dennes villja är i detta afseende den enda lagen. Då likväl

*) Det skulle kanske tyckas, att underrättelser i detta ämne, äga i allmänhet föga interesse för Svenska Läsare, då lifegenskapen, til Styrelsens och Nationens ära, under århundraden varit okänd inom Sverge. Likväl torde Svenskar böra påminna sig, att ett Land gifves, der deras medunderfåtare ännu i dag äro underkastade denna förnedrande trälldom, som i så många andra Länder, i sednare tider, blifvit med sann och driftig styrelse-kloket uphäfd. Under denna synpunkt vågar man hoppas, att denna afhandling äger billiga anspråk på Svenska Allmänhetens bifall.

väl denna villja är sig öfverallt tämmeligen lik, är skillnaden emellan böndernes pålagor på det ena eller andra Godset, föga betydlig. Så snart man på ett Gods upfunnit någon ny pålaga, följa Grannarne efterhand ett sådant exempel, och den förvandlar sig, inom få år, till antagen sedvana i orten. Endast jordmånens och lägets olikhet, vid det ena eller andra Godset, kan medföra någon skillnad i Böndernes pålagor och tillstånd. Jag bör för öfrigt i förväg anmärka, att jag hämtat de underrättelser, jag här vill meddela, från Ägendomsherrarnes och Presternes egna upgifter, jämförda med deras bönders.

Lifländska Godsen beräknas efter så kallade *Haken* (mantal); det vill säga: efter de arbetsföra karlarnes antal och den odlade jordens vidd. Hvarje *Haken* är fördelad i två, fyra eller flera bondhemman. Fjerdedels-haken äro de vanligaste; det är derföre sådana jag här menar, när jag nämner bondhemman eller bondhushåll.

En Fjerdedels-haken skall till det minsta hålla tre arbetsföra karlar och lika så många qvinnor. Den har fällan mer än sex tunnors utfäde, och deremot svarande äng, bete och skog. I goda år, ger skörden i många orter tionde kornet, och i andra, knapt det sjette. När vi antage
ett

ett medium här af, erhåller en fjerdedels-
 haken 48 till 50 tunnor råg öfver utfädet.
 Man kan, utan fara för misstag, på sex
 arbetande personer, räkna två gubbar och
 fyra barn, (de spädaſte barnen ändå oräk-
 nade), och på hvarje människa 5 tunnor
 råg: detta gör på hela hushållet 60 tun-
 nor till bröd. I vanliga år kommer följ-
 akteligen hvarje fjerdedels-haken till korr-
 ta på 12 tunnor. Likväl skola utlagorne
 till Herregården, till Presten och till Skol-
 mäſtaren, utgöras af ſamma gröda: äfven
 skola det föregående årets ſkulder, betalas
 med ränta (17 procent för halft år). Om
 äfven under de rikaste år, hungersnöd icke
 raſar i landet, är orſaken dertill den, att
 Bonden blandar korn, haſra och i ſynner-
 het agnar i mjölet; att han i Aprill er-
 håller förkott ifrån Herregården, och att
 han idkar många ſmå binäringar, hvilka
 likväl för ingen del kunna räknas till jor-
 dens afkaſtning. Efter en ſvagare ſkörd,
 dö många människor af hunger. Städ-
 erne upfyllas då af en otalig mängd tigg-
 are, hvilka det icke felas ſtyrka och håg
 till arbete, men väl lägenhet dertill; de
 tillgripa dertöre onaturlig föda, och epi-
 demiska ſjukdomar äro de vanliga följd-
 ne deraf.

Vi villje emedlertid endast tala om de fruktbara åren; vi vilje förgäta, at de menniskor, som genom deras arbete framskaffa säden, som bereda lifsmedlen för de öfriga Medborgare-klasserne, icke borde äta agnbröd: vi skole finna, att Bonden ändå, kan uttvunga af jorden endast en knapp lifnäring för sig sjelf. Hvarifrån skall han hämta sina öfriga förnödenheter? Hans får gifva honom kanhända nödiga kläder, hans lin-land ger honom linne; men hans barn äro också i behof deraf, och som menniska behöfver han desutom vissa förfriskningar, för att under sitt elände icke alldeles förfalla till förtviflan. För att anskaffa medlen dertill, är honom ingen annan utväg öfrig, än att fällja hö och låta boskapen svälta; att i otid tröska sin säd; att gå klädd i trafor, och att göra skuld: ett bedröftigt, men likväl oundvikeligt öde. Denne Ussling vågar icke göra ett försök, att komma i bättre belägenhet, om han icke vill blifva behandlad som en brottsling. Hans elände är grundadt i lagen, och hans ok kan icke affkuddas. Se här hvad han måste utgöra, för gunsten att få bära det och att vara en tiggare:

En Bonde på en fjerdedels-haken, gör hvarannan vecka, således tjugufyra till tju-

tjugufem veckor om året, arbete vid Herregården, med en karl och en häft. Under sommartiden nyttjas deffa dagsverken till åkerbruket, och under bergningstiderna utfordras de tredubbelt. För at hindra den late ifrån, at arbeta för litet, har Ägdomsherrarnes faderliga förforg upfunnit det medlet, at tilldela hvar och en det åkerstycke, han på dagen skall plöja. Ganska väl gjordt! lär man vid första påseendet säga. Men när man nogare underföker, skall man finna, att här, lika som nästan öfverallt, en god anstalt blifvit gjord, för att deraf göra ett elakt bruk. Då arbetaren på detta sätt får ett visst stycke jord att bruka, låter man honom, när elakt väder infaller, gå hem; men hvad skall han der uträtta? Det rägnar ju på Bondens, lika som på Ägdomsherrens åker? När vackert väder åter infaller, måste tre karlar inftuna sig, för att fullborda det förfummade, och Bondens åker står emedlertid obrukad. Man kan således lätt begripa, hvarföre hans gröda blir obetydlig. Ännu mer: Ägdomsherrn öker de tildelta åkerstyckena efter behag, utan att det har det förhateliga anseendet af, att dagsverkskyldigheten blifvit förhöjd; ty han fordrar endast samma antal arbetare, som förut: han låter

en-

endast mäta in i det förra åkerstycket, ännu några hundra kvadrat-famnar. Detta kan han, då förhållandet emellan herregården och allmogen, af ingen lag är stadgadt. Förmår arbetaren icke fullgöra sitt vecko-arbete, så heter det att han varit lat, och det felande måste genom ytterligare arbete fullbordas.

Vid några Gods har man gått ännu längre, ehuru otroligt detta än må synas. Man låter nemligen tillmäta hvarje bonde ett stycke åker, hvilket han, för Herregårdens räkning, skall plöja, beså och afbärja. Han skall desutom utgöra det vanliga arbetet, som användes på nya ägors uptagande och bruk. Efter några år, blifva dessa nya ägor också fördelade på allmogen, hvarefter ännu andra upodlingar företagas, o. s. v. Man fortfar på detta sätt, så länge utrymme finnes, och detta kan i Lifland icke snart komma att tryta. I de flesta orter finnas ännu ödemarker. Herregårdarne öka beständigt deras utfäde, deras ladugårdar, deras inkomster, — men Bonden?

Vintertiden måste Vecko-arbetaren, i hvad väder och väglag som helst, dagligen hugga och framföra en famn ved. Några förnuftiga Ägendomsherrar hafva gjort den inrättningen, att veden hugges
om

om hösten, och framföres på godt slädföre; men det ena och det andra verkställes, beklagligtvis, genom ett så kalladt extra-samm-arbete. De fleste sträcka icke sin omsorg längre, än att låta mäta ved-sammnarne.

Utom dessa arbetare med häst, måste äfven hvar och en fjerdedels-haken, hvarannan vecka utgöra en till fot. Hela brödläget ger ännu dertill 2 till 4 fullväxta Vall-hjon, och om Helgedagarne 2 eller flere Väktare.

Vidare förrättas gödsel-utkörningen och säningen vid Herregården, med två eller tre hästar ifrån hvarje hushåll, utan att Bonden derföre erhåller någon betalning. Till hö-bergningen, sädeskörden, och till hvar och ett annat större arbete, ger hvarje bondgård tre, fyra, fem menniskor, eller så många som af Herregården påkallas, så att alla, som kunna arbeta, dervid äro förfamlade. Emedlertid hvilas bondens egna fysslor; hans åker ligger obefädd; hans hö fördärfvas; hans säd faller ut. Men hvad gör detta till saken? Herregården har begagnat sig af det vackra vädret, och har ingen förlust at befara.

Under ett sådant samm-arbete, bekomma Bönderne, vid några Herregårdar, mat; vid andra, erhåller hvarje hushåll

ärligen derföre, i ett för allt, en half tünna läd; vid de flesta Godsen, erhålla de ingenting; och likväl blifva de, nästan hela sommaren igenom, dertill nyttjade.

Ingenting kan för Bonden vara skadligare, än detta samm. arbete, hvilket just under den angelägnaste årstiden, beröfvar honom de arbetare, som han öfver vintern varit tvungen att föda. I mindre fruktbara orter, behöfdes blott denna inrättning, för att göra honom till tiggare; men han har ändå desutom flera skyldigheter. När Ägendomsherren vill bygga, låter han utan vidare omständigheter, befalla brödlaget framskaffa timmer, gifva handtlångare, o. f. v. När han vill fiska, fåga bräder m. m., skickar han endast ut ett bud och kallar hvilken han vill. Men — lär man fråga — när förrättar då bonden sina egna göromål? Om helgedagarna. Det är en bedröfvelse, att på dessa dagar, då sjelfva arbets kreaturen vanligen njuta hvila, se den usla bonden krökt öfver plogen, eller med hian i sin hand. Man har, i stället för att röras öfver hans elände, upfunnit medel, att äfven tillägna sig en del af söndagen. Då bonden, tänker man, frivilligt arbetar på den dagen, hvarföre skulle han icke ockfå arbeta för Herregården? Således, när arbe-

ta.

taren skall med sin häst infinna sig vid Godset tidigt om måndagen, måste han hafva med sig ett lass rör-vals till strö, eller björklöf till foder åt fåren. De arbetare, som komma utan häst, måste alla utan undantag, hafva med sig svampar, bär, kräftor, nötter, o. s. v.

Deffa sistnämnda afgifter, hvilka nödiga bonden, att upoffra äfven söndagen åt Ägendomsherrens snålhet, äro icke ålagda eller tillåtna genom någon lag. Man anser dem i öfrigt för små-saker, och öfverlåter vinsten deraf åt Fruen i huset. Detta är hennes departement, och der spelar hon öfverhets-rolen; hvartill hon likväl äfven desutom, har all nödig längenhet. Äfven hon sammandrifver när hon vill, ett efter hennes eget godtycke afpassadt antal qvinnor, till kål- och jordpärons plantering, till tvätt, till arbete med lin, hampa och ull. Desutom måste hvart hushåll, för Herregårdens räkning, spinna tre till sex marker lin. Bli garnet icke fint nog, måste linet betalas, och annan spånad i stället förrättas; hvarförutan pikans straffande åtgärd, vanligen icke uteblifver för den försummeliga.

I de trakter, der timmer-flottning är möjlig, måste Bönderne, utom alla redan upräknade skyldigheter, fälla flera

hundrade timmer-flockar och lika få många famnar ved, samt på egen bekostnad fram-flotta dem till Staden. I andra trakter, der all skog redan blifvit förstörd, nyttjas bönderne i stället till torf-skärning. Korrt sagdt: hvar och en näringsgren, som af Ägendomsherren upfinnes, hvart och ett nytt behof, som han känner, blir en ny börda för hans olyckfäliga underhafvande.

Jag kunde här anföra en stor mängd bedröfliga exempel i denna väg; men jag vill nöja mig med, att framlägga blott ett och annat, hvartil jag sjelf, inom en krets af tre till fyra mil, varit åsynavittne.

Om hösten 1795, vaknade Arf-Herren till A. - mitt i natten, och såg, eller påstod sig hafva sett, två tjuvar, som voro i begrepp att bryta sig in genom fönstret. Han roppade sin betjening och sprang sjelf ut genom fönstret. Tjuvarne försvunno, men gåfvo anledning till en ny och tung skyldighet för Godssets underhafvande. Ägendomsherren fann, att han behöfde natt-väcktare. Följande dager utfärdades befallning, att två husfäder af den underliggande allmogen, skulle alla nätter hålla vakt vid Herregården.

Samma Godsägare, som i öfrigt vid alla tillfällen yttrar en alldeles öfverflödande mennisko-kärlek, ämnade upbygga ett stenhus. Han studsade vid den dervid oundgängeliga omkostnaden; men fann i alla fall för godt, att anskaffa materialier, emedan detta icke medförde någon utgift. Han lät därför, under förledna året (1796), utgå befallning, att hvar och en bonde skulle framföra en stenhop, som höll en kvadrat-famn i längd och bredd, och en half kvadrat-famn i höjden. Han såg, att han genom denna anstalt, erhöll en stor mängd sten. I år (1797), lät han därför befalla, att hvar bonde skulle framföra en dubbel myckenhet sten. Nu, när jag skrifer detta, äro i följe deraf alla hans bönder ute, under svåraste höstvädret, och vandra med häfstänger öfver fält och marker. Detta skall kosta dem minst tre veckors arbete, utan minsta ersättning därför. Nästa år blir denna arbetskyldighet tilläfsventyrs fyrdubblad.

En annan Ägendomsherre i samma grannskap, hvars gods ligger nio mil ifrån Riga, uppehåller sig vanligen i denna stad, för att drifva växel-handel. Som hushyrerne der äro dyra, beslöt han bygga sig ett eget hus: hans bönder måste

framskaffa materialierne, och således, under flera års förlopp, och utan minsta ersättning, göra täta foror på 18 mils väg fram och tillbaka. När allt slutligen är framskaffadt, insinner sig en annan man, som också vill bygga sig hus, och gör ett hederligt anbud för dessa materialier: han erhåller dem emot den erbudna summan; och Ägendomsberren drifver å nyo ut sina bönder, för samma ändamål. Nu är denna listnämndes hus slutligen färdigt, och man säger allmänt, att det skall säljas: om så sker, lära bönderne ofelbart för tredje gången få börja sina valfarter.

En annan Godsägare i samma ort, fann, att han genom den vanliga postgången, feck sina avisor en dag sednare, än det, genom en bättre inrättning, kunde ske. Han lät därför sammankalla alla husfäderne inom brödlaget, och befallte dem, att hädanefter hvarje postdag, således 2 gånger i veckan, skicka bud till den aflägsna Staden, för att afhämta avisorne. Härigenom feck hvarje bonde på sin lott, en årlig vandring af ungefär 35 tyska mil, utan minsta ersättning därför.

Jag vill icke trötta Läsaren med flera exempel. De här anförda missbruk, äro för öfrigt, i Lifland, icke ansedda såsom orätt.

orättmätiga. Der finnas till äfventyrs icke tre Gods, der icke dylika föröfvas.

Herregårds-afkastningens utförel, är det andra flaget af allmogens arbets-skyl-dighet. Denna afkastning består i lin, spannmål, brännvin, hö, fjäderfä, gödbo-skap, smör o. s. v. Alla dessa varor ut-föras af allmogen till den, ofta trettio till fyratio tyska mil aflägsna Staden, hvar-ifrån merändels lika svåra last måste af-hämtas. Det är sannt, att i ett land, der få få Städer finnas, gifves ingen annan ut-väg till inkomst, än denna; men hvarfö-re är det icke med stränghet bestämdt, huru många foror en bonde skall utgöra, och att de endast i godt väglag skola för-rättas? Jag säger, *med stränghet*; så att Domstolarne kunna vaka för efterlesna-den, och äfven de snålaste, de onemskli-gaste Godsägare tvingas att derefter rätta sig; ty oätlydda Författningar finnas redan. Omtänksamma Ägendoms herrar ledas af deras egennytta, att lätta bondens besvär i denna väg; men de flestes uträkning går derpå ut, att drifva ut bönderne den an-gelägnaste arbetstiden, emedan Städerna då hafva minsta tillförseln, och priset följ-agteligen är högst. Mången Godsägare köper till och med upp stora spannmåls-förråd; och dessa måste då af allmogen

både hemm- och borrt-föras. Dock — jag vill vara rättvis, och erkänna, att Godsägare gifvas, som äro alltför menckliga, för att fordra något sådant arbete för intet, utan i stället, som de sjelfva säga, förvandla sina egna behof till näringsmedel för sina underhafvande. Arfherren till . . ., en man, som icke talar annat, än känslofulla sentenser, köpte under 1796 års vinter flere tusen tegel, på ett 11 Tyska mil aflägsset Gods. Hvarje bonde måste med två slädor afhämta hela detta tegelförråd, och hvarje bonde feck för de 44 milen — — en fjerdedels tunna hafra.

Den naturliga följden af detta öfverdrifna forande, är, att hästarne, efter hvarje blid vinter, dö borrt, och att Bonden, som knapt förmår skaffa sig agn-bröd till nödigt lifsuppehälle, måste sätta sig i skuld, för att åter köpa sig häft.

Bondens bestämde utlagor till Herregården, utgöras i penningar, råg, korn, hafra, lin, smör, får, hö, höns m. m., och bestiga sig, för en fjerdedels-haken, till 9 à 10 ducaters värde: en ofantelig summa för menniskor, som skola förrätta så vidsträckta arbeten, och äga så få tillfällen till egen förtjenst.

Man

Man förfar, i afseende på dessa utlagor, mindre sjelfrådigt; då härutinnan ett afvikande från vedertagit bruk, skulle anses för ett röfveri, och alltför mycket förbittra allmogen. Vill man likväl förhöja dem, så uptänker man en så kallad *vdlgerning*, och dermed är ändamålet vunnit. Ett enda exempel, för hvars verklighet jag blott åberopar Författaren till *den Lifländska Lifegenskapens historia*, skall visa, huru man härvid förhåller sig.

På större afstånd ifrån Städerna, upföda Bönderne inga andra fjäderfä, än höns, och göra derutinnan ganska klokt; ty om de också kunde vinna affättning derpå, skulle de dock aldrig återfå hälften af den kostnad, som till deras gödande, under allmogens beständiga brist på spannmål, erfordrades. Sjelfve såfva Bönderne icke på dun, och göra icke anspråk på en så läcker föda. Någre Godsägare beslöto icke destomindre, att för sina bönder öppna denna nya utväg till vinst. De trugade på hvarje husfader ett par Gäls, och betingade sig derföre ingenting annat, än att årligen få — två igen.

Man ser att alla dessa skyldigheter, äro frukter af Godsägarens arbiträra myndighet. Men hvad som djupast smärtar den Lettiska Bonden, hvad som mer än

allt annat förlamar hans verksamhet, är, att han ej en gång med trygghet innehar den närvarande graden af sitt elände. Likasom han icke har något annat, än hvad Ägendomsherren i nåder icke vill fråntaga honom, är han också sjelf ingenting annat, än hvad denna lednare finner för godt att göra honom till. Ägendomsherren har i detta afseende större magt, än någon Regent i Europa: han förvandlar, när han behagar, husfadern till dräng, och sin dräng till husfader. I kraft af hans blotta villja, måste hela bönd-familjer öföfvergifva sin fädernes-ort; inrymma de hus, de sjelfve upbyggt, åt andra; se de ägor, som af deras egna händer blifvit odlade, läggas till Herregården, och se sig sjelfve kringfpridda i ödemarkerne. I kraft af Ägendomsherrens blotta villja, måste den unga bondsonen utbyta sina valmarskläder emot soldat-monderingen, och för eviga tider skillja sig från föräldrar och anhöriga; ty Husbonden har redan mottagit den öfverenskomna betalningen för hans blod.

Arfherre, magtens enorma missbruk, föllo den vifa Kejsarinnan i ögonen, när hon, år 1763, gjorde en resa genom Lifland. På hennes uttryckeliga befallning, måste den dåvarande General-Gouvernören,

ren, Riksgrefven Browne, upfordra Adeln, att upphöra med alla dessa ohyggligheter, och gifva den Lettiska nationen en säker författning. Adeln förklarade de anförda beskyldningarne, för smädelse; sköt hela skulden på de icke in-matrikulerade Godsägare; och förbehöll sig, att ingen minskning i dess rättigheter skulle företagas. Man beslöt likväl att göra något. Ibland andra inrättningar, blef äfven den fastställd, att hvarje Godsägare skulle skrifteligen upgifva, hvad han af sina underhafvande erhöll i utskylder och arbete. Man skref up hvad man ville; och många nyttjade begärligt detta tillfälle, att likasom på ett lagligt sätt höja sina fordringar. Alla dessa upgifter förvarades i Kammar-archivet, och skulle tjena till evärdeligt rättsefnöre. Då likväl Bönderne dervid icke blefvo hörde, och alldrig någon undersökning sedermera blifvit anställd, huruvida upgifterne följas, har hela saken icke medfört någon hjälp. Samma öde hafva nästan alla förordningar, som från Tronen utfärdas till Böndernes fördel. Affigten med dem, och den anda, som i dem är rådande, äro förtreffeliga; men utförandet har blifvit updragit åt personer, som sjeltve äro godsägare.

En nyare händelse gaf Adeln tillfälle, att alldeles uphäfva äfven det lindriga tvång, som genom denna Författning blifvit denfamma ålagdt, och att fullkomligt återvinna sin förra oinskränkta magt.

År 1783 blefvo Bönderne af Kronan ålagde, att i stället för utskylderne in natura, betala en personlig afgift i penningar, hvilken sedermera, år 1794, i anseende till kopparmyntets fallna värde, höjdes till 100 kopeker på hvarje mansperson. I många orter voro de Lettiska Bönderne alldeles oförmögne, att utgöra denna afgift: i andra, förmådde man öfvertala allmogen, att frivilligt kasta sig i Adels armar, som följagteligen ädelmodigt betalar denna skatt, och i stället upbär de fordna krono-afgifterne, och tillägger så många nya skyldigheter, den behagar. På godset H . . , t-ex., der en åttendedels-haken förr utgjorde 3 dagsverken i veckan, utgöres nu, ifrån April till September, 4 dagsverken i veckan, enligt hvad Godsägaren sjelf berättat mig. Man behöfver blott sammanräkna den gamla Krono-afgiften med den närvarande förhöjningen i arbetskyldigheten, för att inse, att Letterne med skäl hyfa någon far-

farhåga för sina Ägendomsherrars välgörenhet *).

Lik-

*) Författaren anför äfven flera förfök, som tid efter annan, både af Regenter och enskilda Personer, blifvit gjorda, för at mera eller mindre eftertryckeligt verka någon ändring i den beklagansvärda Lifländska allmogens öde. Det torde icke misshaga Läsaren, att här se ett och annat af dessa förfök, dels med Författarens egna ord, dels i sammandrag, beskrifvit. —

Det är märkvärdigt, att hvarje stor man, som beherrskat Lifland, gjort förfök, att förbättra Letternes vilkor. Den hjeltomodiga och visa Stephan Bathory, lade först hand vid detta vigtiga och ännu icke fullbordade verk. Hans Ömbud, Pekoslawsky, förebrädde den, år 1586, förfamlade Adeln, att den utöfvade mot sina bönder ett förtryck, hvars like icke i hela världen ej en gång ibland hedningar och barbarer, blifvit hördt. En Kongl. Befallning utfärdades, att Letterne icke mera skulle beläggas med Kroppsstraff, utan i stället med penninge-böter. Men Domsrättigheten låg i Ägendomsherrens hand, och denne hade hitintills endast behöft bjuda till sig ett par af sina grannar, för att döma öfver sina Lifegnas lif eller död, och låta afrätta dem. Det var lätt att förutse, hvad som skedde, nemligen att Adeln nu, i kraft af den gjorda straff-förändringen, skulle vid alla möjliga tillfällen öka straffens mängd, då icke allenast, som förr, hämdgrigheten, utan äfven snålheten derigenom vann sit ändamål. — Gustaf Adolph antog sig de olyckeligas sak, med en hjeltes

Likväl gör man sig icke alltid den mödan, att ikläda sina spekulationer, denna larf

alfvare och eftertryck. I bland denna Konungs stora och verldsbekanta bedrifter, är kanhända den mest hedrande för hans vishet och hjerta, just den, som minst är känd och minst prisad. För att vänja bondbarn och Adelige barn, att från deras första ungdom anse hvarandra såsom gemensamma medborgare af Samhället, förordnade Konungen uttryckeligen, att Böndernes söner, lika väl som Adelns, skulle vid Lärofädet i Riga mottagas och njuta undervisning. Han ej allenast bekräftade Letternes nyss förut erhållna rättighet, att kunna förfälja sina öfverloppsvaror, utan faststälde äfven vissa marknadsdagar, på hvilka bönderne, med eller utan Ägendomsherrarnes och Förpaktarnes tillstånd, ägde frihet, att föra sina varor till Städerna. Han fråntog Ägendomsherrarne deras tyranniska Domsrättighet, och förordnade, att Bönderne endast af allmänna Domstolarne kunde dömmas. Han gaf derjemte den förtryckta Allmøgen, den vigtiga rättigheten, att vid dessa Domstolar klaga öfver all slags misshandling. Den sista och vigtigaste af dessa lagar, utfärdades i Konungens döds-år, 1632.

Efter Gustaf Adolphi död, begyntes ett för Letterne ganska bedröfligt femtio-årigt tidevarf. Den byggnad, som af den store Konungen var påbörjad, blef icke fortsatt, och derigenom förföll äfven efterhand, den af honom lagda och redan färdiga grundvalen. De utfärdade lagarne blefvo väl beständande; men Adeln förstod allför väl, att genom ett fintligt

larf af välgörenhet : man går i stället rätt och

beräknadt förtryck, göra sig fullkomligt skadeslös. Det förblef väl Bönderne tillätit, att sällja sina öfverlopps-vaor; men deras skyldigheter till Ägendomsherrn blefvo så inrättade och förhöjda, att de föga kunde förskaffa sig det egna och knappa lifsuppehället. Ägendomsherrn vågade väl icke låta afrätta en bonde; men den så kallade *hus-agan*, blef i stället desto mera barbarisk. Domstolarne ägde väl rättighet, att undersöka de klagomål, som af bönderne infördes; men då desse voro blottstälde fören tyrannisk husaga, vågade de icke, att för Domstolarne yppa sitt lidande.

År 1681, upfordrades Adeln af K. Carl XI:te, at utan vidare omständigheter återgifva bönderne deras frihet. Ett magtpråk hade här gjort all den veikan, man kunnat önska. Men Carl XI:te ville icke följa Gustaf Adolphs exempel och befalla : han ville sagtmodigare bereda det stora steg han äsyftade. Emedertid dog Konungen, och den upretade Adeln feck rådrum att sätta sig i försvarsstånd. Carl XI:te hade likväl, för att väcka Adeln till någon blygd, gifvit de Lifegne under Kronan, en säker constitution, som förde dem nära till fullkomlig frihet, och som ännu är bibehållen vid Kronogodsen, så vida bönderne icke, genom det enas eller andras borrt-skänkande, åter blifvit förvandlade till enskilda Personers trälar.

Petter I bekräftade alla den Lifländska Adelns privilegier, säkert utan at känna sätet, huru de emot Letterne utöfvades. Vig-

och flätt till verkställigheten. Jag har redan
an-

tiga händelser och angelägenheter drogo hans och hans Efterträdares upmärksamhet, ifrån böndernes tillstånd, inom de erröfrade Provinferne. Ända till år 1765, utgeck blott en enda förordning till böndernes fördel: den är af år 1756, och förbjuder Adeln, att lägga hinder i vägen för allmogens ägtenskap. Det var den stora Catharina förbehållit, att fortfatta den plan, ifrån hvars utförande, förra århundradets största Regenter, Stephan Batory och Gustaf Adolph, genom d den blifvit ryckte.

På Kejsarinnans befallning, antog sig General-Gouvernören, Gref Browne, år 1765, de Lifegnas sak. Adeln stridde likväl, likasom *pro aris et foveis*, emot den åsyftade förbättringen i deras förtryckta underhafvandes vilkor. Grefve Brownes propositioner till den församlade Adeln, gifva så mycket ljus i detta sorgeliga och menkligheten så nära rörande ämne, att ett och annat utdrag derur, synes förtjena Läfarens upmärksamhet. Se här några de märkvärdigaste ställen, som der förekomma, jemte de i anledning deraf fattade Landtdags-beslut:

Grav. I. "Min bestrider Bonden all Ägen-
domsrätt, äfven öfver hvad han genom sin
svett och sitt blod förvärfvat. Detta gra-
vemens verklighet är obestridelig. Bon-
den är icke allenast så osäker om sin be-
sittning af jord och den koja han sjelf up-
bygt, som fogeln på taket; utan han är
till och med ännu osäkrare om sin ringa

anfört många exempel deraf: se här ännu ett och annat.

N:o 29, 30 & 31. I

En

”husliga förmögenhet. Faller Ägendoms-
 ”herrens smak på några af bondens tillhö-
 ”righeter, vare sig häst, boskap, eller hvad
 ”annat som hellst, anammes det genast, an-
 ”tingen för ett af den fötre sjelfgjordt pris,
 ”eller ock alldeles för intet. Sjelfva de
 ”ärliga jordväxterna, hvilka af Bonden så
 ”mödosamt, till sin och sina barns nödtorfs-
 ”tiga underhåll, frambringas, äro icke sä-
 ”kra för Ägendomsherrens ingrepp. Huru
 ”är det möjligt, att dessa arma människor,
 ”skola, i en så olycklig belägenhet, det rine
 ”galte bemöda sig att förvärfva något, då
 ”de icke ett ögnablick äro säkra om hvad
 ”de för sig frambringa.”

I anledning af detta gravamen, utfärdades följande Landtdagsbeslut:

”När en Bonde icke är Ägendomsherren
 ”något skyldig, antingen i arbete, i utskyl-
 ”der, eller för erhållna förskott, skall han
 ”såsom ägendom behålla sin boskap, sin häst,
 ”sina penningar, sin spannmål, sitt hö, och
 ”allt hvad han kan förvärfva, eller efter sina
 ”föräldrar ärfver.”

Grav. 2. ”Adeln påminnes, att Statens rät-
 ”tighet kränkes, genom den öfver alla skran-
 ”kor utöfvade rättigheten, att bortfälja ena
 ”skilda Lettiska bönder.”

Man fattade i anledning deraf följande beslut:

”Den som säljer en bonde öfver gränsen,
 ”skall böta två hundra Rsd, ; lika straff för

En Adelsman köpte för lågt pris ett gods, hvars bönders välmåga blifvit ett ord.

"den, som följer en bonde på torget; den
"äter, som genom förfälgning uplöser ett äg-
"tenskap, skall böta 400 R:d."

Grav. 3. "Tredje arten förtryck för allmö-
"gen, är den öfverdrifna bestraffningen.
"Denna är så grufsig, att jämmer-ropet der-
"öfver, till min yttersta bedröfvelse, fram-
"trängt ända till Tronen. De minsta för-
"seelser blifva med tio par spö bestraffade;
"och med dessa spön gifves icke, efter la-
"gens föreskrift, tre slag af paret, utan
"man får så länge någon stump är kvar,
"och intill dess skinn och kött äro bortta.
"Bönderne hållas hela veckor och måna-
"der, och ofta i den strängaste köld, på
"vatten och bröd i fängelserna, belagde
"med black och kedjor. Dessa straff öfver-
"stiga vida all *husaga*; de nyttjas icke eu-
"gång af Domstolarne för andra, än de svå-
"raste förbrytelse, och äfven då med mera
"mildhet, emedan de brottslige åtminstone
"förvaras i varma fängelser."

På denna skarpa föreställning, följde ett beslut, som publicerades, och innehöll:

'Att smärre förbrytelse skulle bestraffas
"med piskilångar: de större deremot, såsom
"upstudsfig olydnad, straffas väl med spö,
"dock alldrig med flera än tio par, och fle-
"ra än tre slag af paret få icke gifvas. —
"Ingen Bonde skall längre, än 24 timmar,
"sitta i fängelse, så framt icke flere perso-
"ner äro delagtige i hans förbrytelse, och

Ördspråk i hela landet. För ätt icke fal-
I 2 la

”undersökningen följagteligen fordrar, ätt han
”en längre tid skall vara fängslad. Äfven
”skall hvar och en Arf Herre, i detta fednare
”fall, hålla den fängslade förvarad i ett varmt
”rum.” o. s. v.

Den betydliga lättnad, de Lifegne vid
detta tillfälle vunno, — betydlig endast i jämförelse
med deras föregående djupa elände, —
hade, oagadt Kejsarinnans vidsträckt magt
och välviljande upslät, med säkerhet måst vi-
ka för privilegii-fordringarne, om icke en Lif-
ländsk Godsägare, hvares namn borde i häf-
derne njuta den mest afundsvärda odödlighet,
sjelf och offenteligen tagit de Lifegnes försvar,
emot sina medbröders barbariska stånd- nit
och blotsugande snålhet. Denne Man, var
framl. Landtrådet Baron *Carl Fredrik Schoultz*
vån Ascheraden. Han hade långt förut insett,
ätt Bönderne orättmätigt behandlades, och ätt
deras elände var en oundviklig följd, af Ä-
gendomsherrarnes arbiträra myndighet. Med
en nitälskan, som man förgäfves väntar af
vanliga människor, satte han sig långt öfver
alla de hinder och betänkligheter, som af e-
gennyttan, smädelsen och fördomarne, lades
honöm i vägen; och gaf ett exempel, som ef-
fordrade för stort ädelmod och för mycken
klokhets, för ätt vinna många Godsägares bis-
fall, och någon endas efterföljd. Han beslöt
ätt betaga sig sjelf och sina arfvingar alla me-
del, ätt blifva Böndernes förtryckare:

I den öfvertygelsen, ätt människan icke
kan väckas till verksamhet, icke kan syfta
till förkofran, icke kan vinna någon grad

la i Företrädarens fel, behandlade den nya
 Gods-

förnuftsodling och sedelighet, utan medborgerlig trygghet för person och ägendom, utan kännedom af de rättigheter hon äger; lät han, år 1764, för sina Gods Ascheraden och Riemansdorf, trycka en Lettiſk lagbok, som skulde tjena honom ſjelf och hans arftagare till evärdeligt rättelöfve. I denna Lagbok fastställdes, att en Bonde kan beſitta, ſåſom verkelig och förytterlig ägendom, allt hvad han är ver eller förvärfvar. Han öfverlät ſina Bönder, ärftelig och evärdelig beſittning på ſin jord, ſå länge de fullgjorde deras ſkyldigheter. Deſa ikylldigheter voro ganska drägliga, och för evärdeliga tider beſtämde, ſå att enligt ſjelfva orda-lydelsen, *Arſherren i ingen del deraf, kan göra någon förhöjning, eller ens den minſta förändring, utan Bondens biſall.* Han aflade lig den ohyggeliga rättigheten, att kunna rycka enſkilda menniskor eller hushåll ur deras hembygd, för att bortſkänka eller förfällja dem. Sluteligen öfverlät han ſina Bönder den rättigheten, att kunna lagſöka honom ſjelf eller hans arftagare, iſfall deſa förreſkrifter, iſfrån deras ſida ſåknade efterföljd.

Vid förſta påſeende, ſynas deſſa förordnanden icke äga någon ovanlig förtjenſt. Om man likväl efterſinnar Letternes dåvarande belägenhet; om man betänker, att en Godsägare, genom den våldſammaſte präjning, icke kunde öfverlikrida ſina rättigheter, och genom den ryſligaſte miſshandling, endast utöfvade ſina Adelige privilegier; ſkall man icke kunna återhålla en ſann vördnadskänſla för en man, ſom förſt ibland ſina vederlikar, började mär-

Godsägaren sitt folk så hårdt, att 150
13 men-

ka, att en mängd förtrampade vareller, voro människor, lika väl som han sjelf, och att det var en pligt, att lätta gränser för sitt eget valde öfver dem. Man förvånades öfver hans satts, att Letterne verkligen hade ofrånkijeliga mennisko-rättigheter; man ansåg den för en förmäten och förstörande paradox, för hvilken man med häpenhet studfode tillbaka; och detta bevisade redan, huru långt denna man hunnit fram om sitt tidevarf. Obekymrad om alla omdömen, gick han den väg, som ädelmodet och klokheten för honom utstakade, och upoffrade sjelfvilligt åt förnuftet och menkligheten, dessa rättigheter, hvilkas utöfning är så ganska smickrande för vanliga människor; som ingen enskild man, före hans tid, vågade klandra; hvilka af hans ståndbröder ansågos utgöra förnämliga bestånds-delen af deras värdighet, och hvilka han sjelf dageligen ägde tillfälle att utöfva.

I en mätterligt författad Recesle, förelade han, år 1765, den församlade Adeln, en teckning af de fleste Godsägares omenskliga förfarande. Han visade följderna deraf; han bevisade, att de Adelige sjelfve skulle hämta vinst af, att öfverlåta Letterne ägendomsfrihet och varagtiga rättigheter. Han framräckte derpå, sina Bond-lagar, icke såsom ett mönster, utan såsom ett försök, att utan egen förlust til Bönderne öfverlåta, hvad dem med rätta tillhörde.

Det var med den renaste enthousiasm och den mognaste öfverläggning, som han yrkade rättvisa och broderlig kärlek; men Snålheten

menniskor, inom få år, hade flyktat till Lithauen. Detta förmådde likväl icke
 Gods-

och högmodet stodo orubbeliga i hans väg; han måste derföre snart se sig öfvervunnen. Adeln förklarade sig med häftighet emot *alla farliga och chimäriska nyhets-förslag*; man bespottade hans patriotisin, och man tillät honom att vara så ädelmodig han sjelf ville, med förbehåll, att slippa följa hans exempel. För att likväl göra något bruk af hans bond-lagar, blefvo alla exemplaren hopsamlade, och i Ridderkapets archiv undångömda.

Han bemödade sig sedan, att åtminstone vinna stadfästelse på den förmildring han velat åstadkomma, i sina egna bönders vilkor: äfven detta slog honom felt. "Sådana förändringar," invände man, "äro stridande emot Landets författning. För sig sjelf kan man göra hvad man behagar; men man kan icke bortgifva sina efterkommandes rättigheter." Det är då väl en förfärlig Landsförfattning, som förbjuder att utöfva mencklighet. Det är en icke mindre förfärlig afföda, hvars rättighet att i grund förstöra sina medbröder inom Samhället, man sorgfälligt bibehåller. — Från alla sidor inskränkt och motarbetad, blef det den ädla mannen intet annat öfrigt, än att, genom sina lagars noggranna iakttagande, åtminstone för sin tid vara sina bönders välgörare. Han dog. De Ascheradiska Böndernes försök, att bibehålla sig vid sina erhållna rättigheter, ådrog dem spöstraff. De dem tilldelade exemplaren af deras afledna husbondes lagar, blefvo dem fräntagna, och det blef dem ingenting annat öfrigt, än

Godsägaren, att ändra sina hushålls-pla-
ner:
I 4

minnet af deras Välgörare och minnet af hvad de genom honom varit,

Det qvarlämnar ett ganska bedröfligt intryck, att se ett nyttigt företag gå i grafven tillika med dess Uphofsman. Likväl bör icke menniskovännen, blifva modfärd vid denna erfarenhet. Om han också med sitt bemödande, icke uphinner det goda, hvartill han syftat, åstadkommer han dock säkert ett annat, hvarpå han tilläfventyris alldrig tänkt. Denna sanning blef äfven i närvarande fall, genom utgången bekräftad. Ascheradiska Bondlagen är till intet gjord; men den styrkte Kronan i sina påståenden, och af dessa tvingades Landttänderne till estergifter, hvilka de icke kunde förmås, att af mennisko-kärlek bifalla. Äfven dessa estergifter blefvo väl sedermera med tiden uraktlätta och kraftlösa; men deremot feck allmänna tänkesättet, genom det gifna exemplet, en väckelse, hvars verkningar ännu fortfara, och skola en dag leda till menklighet och uplysning. Det är endast efter 1764, som Lifländare vågat skriva om Lifländska Allmogens belägenhet och offentligt klandra det förtryck, som densamma är underkastad. Alla af borgelig härkomst, hyfa numera en gemensam affky för en behandling, hvilken de förut med likgiltighet ansågo. Det har äfven ibland Adeln blifvit ett mode, att tala landsfaderligt och att vara välgörande. Det gifves ingen ny inrättning, hvarmed man icke säger sig åsyfta Allmogens väl, och ingenting är vanligare, än att höra Ägendomsherrar beklaga, att Böndernes rå-

ner : han lät de qvarblifne bönderne, icke allenast beförja hela arbetet vid den jord han förut hade under eget bruk ; utan ålade dem äfven, att på tio mils afstånd, till Riga afföra allt höet från de ängar, som förut af de flyktande hushållen innehades. Att hans Lifegne äro och förblifva Tiggare, torde icke behöfva lörfäkras.

En annan Godsägare, trodde sig med säkerhet inse, att han skulle vinna mycket mera, om han lade under eget bruk hela den under Godset lydande hemmansjorden, och sjelf gaf sina bönder mat. Strax måste de åldrige husfädren öfvergifva hus och hem, för att flytta till Herregården och blifva stat-torpare. Den förväntade vinsten uteblef likväl. Det var väl i förväg riktigt beräknadt, att Böndernes vanliga lilla öfverflöd, i tobak, bränvin och löndagskläder, nu måste uphö-

het gör det till en omöjlighet, ej allenast att gifva dem en fullkomlig frihet, utan äfven att behandla dem så mildt, som Godsägarens ömma hjertelag föreskrifver. Korrt sagdt: man skäms att offentligt visa sitt verkeliga lyane, och dermed är redan mycket vunnit.

Genom *Landtdags-Beslutet af 1797, till förbättring i Lifländska allmogens omständigheten*, hafva Godsägarnes och de Lifegnes rättigheter och skyldigheter blifvit lagligen bestämda.

höra; men vinsten deraf inflöt icke i Gods-ägarens kassa. De till stat-torpare förvandlade bönderne, måste nu verkligen afstå ifrån dessa små njutningar, och voro obeskrifligt olycklige; men deras Tyrann utarmades. Han var icke en gång i stånd att bära de kostnader, som denna nya inrättning medförde, utan måste, efter några års erfarenhet, åter införa det gamla bruket. Han undergeck det straff, som hans illa beräknade snålhet förtjente; men hvarföre stod det i hans magt, att jämte sig, göra så många människors olyckliga?

Om Krono - Ford; af Adam Smith.

(Från Engelskan.)

Jord-ägendom är af en fast och varaktig natur: räntan af jord, som tillhört det allmänna, har derföre, hos många Folkslag, som hunnit långt öfver herda-tillståndet, utgjort det hufvudsakeligaste af statsinkomsterne. Från räntan eller produkten af sådan jord, hämtade de fordna Republikerne i Grekland och Italien, un-

der en lång tid, större delen af den inkomst, hvarmed Statens nödvändigaste utgifter bestriddes. Råntan af Krono-jord, utgjorde länge Europas fordna Beherrskares förnämsta inkomst.

Krig och rustning till krig, äro de två betydande omständigheter, hvilka i sednare tider utgöra det hufvudsakeliga i alla stora Staters nödvändiga omkostnader. I de fordna Grekiska och Italienska Republikerna deremot, var hvarje medborgare en stridsman, som både personligen tjänade fäderneslandet, och sjelf bestridde sin utrustning. Dessa två omständigheter kunde således, den tiden, icke förorsaka Staten någon betydlig omkostnad. Råntan af en ganska måttelig Jord-ägendom, gjorde fyllest, för att bestrida alla öfriga nödvändiga samhälls-omkostnader.

I Europas äldsta Monarkiska Stater, var den stora folkhoppen, genom tidens seder och bruk, tillräckligt danad till krig; och när ett krig börjades, skulle denna folkhop, i stöd af feodal-inrättningen, antingen underhålla sig sjelf, eller erhålla sina förnödenheter af sina Öfverherrar, utan att detta belastade Konungen med någon ny utgift. De öfriga styrelse-omkostnaderna, voro till större delen ganska obetydliga. Rättvisans handhafvande, i stäl-

stället för att medföra någon utgift, var tvärtom ett medel till inkomst. Landtfolkets arbete tre dagar före och tre dagar efter skörden, ansågs vara tillräckligt, för att dermed inrätta och underhålla vägar, bryggor, och alla andra publika verk, hvilka för den inhemska rörelsen erfordrades. Konungens betydligaste omkostnad synes den tiden hafva bestått i hans egen familjs och hans eget hushålls underhållande. Hans enskilda betjenter, voro tillika hans högsta Embetsmän. Skattmästaren upbar hans räntor, Håfmarkalken och Kammarherren hade upfigten öfver utgifterne inom hus. Omvårdnaden öfver Stallet anförtroddes Håfstallmästaren. Alla Konungens hus och gårdar byggdes i form af fästningar, och synas hafva varit de förnämsta befästade orter, han ägde. Fogdarne på dessa gårdar eller fästen, kunde anses sålom Fästnings Komendanten: de synas hafva varit de enda militäriska Embetsmän, hvilka det var nödvändigt, att i fredstid underhålla. Under dessa omständigheter, var det ganska lätt, att med räntan af en betydlig Jordägendom, när inga ovanliga händelser inträffade, bestrida alla för samhälls-styrelsen nödvändiga utgifter.

I Europas flesta Monarkiska Staters nuvarande belägenhet, skulle deremot räntan af hela Samhälls-jorden, i fall denna vore så illa brukad, som den sannolikt skulle blifva, i fall den tillhörde en enda ägare, näppeligen svåra emot den vanliga skatt, som nu, äfven i fredliga tider, af folket utgöres. Englands vanliga inkomst, t. ex., (deruti innebegräp ej allenast hvad som är nödvändigt till bestridande af årets löpande utgifter, utan äfven räntan för riksskulden, och afbetalningarne på denna sistnämnda), utgör inemot 10 millioner pund st. årligen. Men Landt-taxan, (4 (Engelska) skillingar af hvarje pund), utgör årligen 2 millioner mindre. Denna så kallade Landt-taxa, anses likväl utgöra $\frac{1}{3}$ del, ej allenast af all ränta af jord, utan äfven af all ränta af hus, och af interessen på Englands hela penninge-stock, från denna sistnämnda endast undantagit, hvad som blifvit lånat åt Staten, och hvad som är användt till odlingar på arrenderad jord. En ganska betydlig del af denna skatt, upkommer af ränta på hus, och interesse på kapitaler. Landt-taxan för Staden London, t. ex., beräknad efter 4 skilling på hvarje pund, utgör 123,399 pund, 6 sk, 7 d. Den utgör för Westminster, 63,092 p, 1 sk.

1 sk. 5 d.; och för Palatserne af Whitehall och St James, 30,754 p. 6 sk., 3 d. En viss del af Landt-taxan utgöres på lika sätt af Rikets öfriga Städer, och upkommer nästan hel och hållen, antingen från ränta af hus, eller från hvad man anser vara interessen på kapitaler. I följe af den värdering, efter hvilken England utgör Landt-taxan, bestiger sig hela massan af inkomsten från räntan af all jord, från räntan af alla hus, och från interessen af alla kapitaler (när derifrån undantages endast de, som äro lånade åt Staten eller använda på odlingen), icke högre, än till 10 millioner p. om året, denna vanliga inkomst, som Styrelsen äfven i fredliga tider, hämtar ifrån folket. Den värdering, enligt hvilken Stora Britanien utgör Landt-taxan, är visserligen på det hela mycket under det verkliga värdet; ehuru den i åtskilliga försäskilda Provinser och Distrikter skall vara det samma ganska nära. Endast räntan af jord, skild från räntan af hus och interessen på kapitaler, har af många blifvit upgifven till 20 millioner: denna värdering är likväl gjord på höft, och kan, som jag befarar, lika sannolikt vara för högt, som alltför lågt tilltagen. Men om Englands jord, i dess närvarande odlings-tillstånd,

icke

icke förmår gifva en högre ränta, än 20 millioner årligen; skulle den icke kunna gifva hälften, och högst sannolikt ej en gång fjerdedelen af samma ränta, om den hel och hållen tillhörde en enda Ägare, och vore satt under en försummelig, kostsam och tryckande vård af denna enda Ägares Fogdar och Upsyfningsmän. Englands Krono-Gods, kunna för det närvarande, icke gifva fjerdedelen af den ränta, hvilken af dem kunde erhållas, om de voro enskilda personers ägendom. Vore denna Krono-jord ännu vidsträcktare, än den verkligen är, skulle den sannolikt blifva ännu lägre brukad.

Den inkomst, som den stora folkhoppen hämtar ifrån Samhällets jord, är icke stor eller liten i mon af räntan som utgår af denna jord, utan i mon af hela produkten. Hela den årliga produkten af hvarje Rikes jord, med undantag blott för det årliga utfädet, blir årligen antingen direkte förbrukad af den stora folkhoppen, eller utbytt emot några sådana varor som af densamma likaledes förbrukas. Allt hvad som bidrager, att göra jordens årliga produkt till mindre, än hvad den elljest kunde vara, förminskar den stora folkhopens inkomst ännu mera, än det minskar sjelfva Jordägarnes. Räntan af jord, det

det vill säga: den del af produkten, som tillkommer Jordägaren, är näppeligen någonstädes i England, ansedd att utgöra mera, än en tredjedel af hela produkten. Om et Land, som vid en viss odlingsgrad ger en årlig ränta af 10 millioner pund st., skulle, vid en annan odlingsgrad, kunna gifva en ränta af 20 millioner; och om räntan i bägge dessa fall, antages utgöra en tredjedel af produkten; vore Jordägarnes inkomst årligen 10 millioner mindre, än den elljest skulle kunna vara; men den stora folkhopens inkomst vore årligen 30 millioner mindre, än den elljest skulle vara, endast med afdrag af hvad som erfordras till utfäde. Samhällets folkmängd skulle äfven, i detta fall, nödvändigt vara mindre, i mon af det antal menniskor, som med dessa 30 millioner, och med afdrag för utfädet, kunde underhållas; och storleken af detta antal, beror af de olika Samhälls Klassernes lefnadsfatt och onkostnader.

Ehuru i Europas närvarande tillstånd, der icke finnes någon civiliserad Stat, af hvad slag som helst, hvilken hänitar större delen af sin Stats-inkomst, ifrån jord, som är Samhällets ägendom; finnas dock i alla stora monarkiska Stater, vidsträckta trakter af jord, som tillhöra Kronan. Des-
sa

sa landtsträckor äro vanligen skogar, och
 skogar af den beskaffenheten, att man der,
 inom flera mils omkrets, ofta näppeligen
 finner ett enda träd; de äro verkliga
 öknar, verkligen förlorade landskaper, i
 afseende så väl på produkt som folkmängd.
I hvarje stor monarkisk Stat inom Europa,
skulle Krono-jordens försälgning gifva ett
ganska betydligt Kapital, hvilket, om det
användes till Riksskuldens afbetalning, skulle
återsförskaffa Statkassan en inkomst, som vi-
da öfverflög, hvad denna jord förut förmått
gifva Kronan. I de orter, der jord-ägen-
domar äro mycket väl brukade och odla-
de, och der de, vid försälgningen, gifva
så hög ränta, som af dem kan väntas,
fälljas de vanligen för 30 års ränta: de
oupodlade, illa brukade, och mot låg rän-
ta öfverlåtne Krono-godien, kunde sanno-
likt fälljas emot 40, 50 eller 60 års rän-
ta. Kronan skulle härigenom komma di-
rekte i åtnjutning af en ganska stor in-
komst; och hon skulle, inom få år, erhå-
la ännu en annan. När Kronogodsen blifvit
enskild mans egendom, skulle de efterhand
blifva väl odlade och väl brukade. Tillväx-
ten i deras produkter, skulle öka Samhällets
folkmängd, i den mån den ökade den inkomst
och den varumängd, som af jolkhopen för-
brukades. Den inkomst, Kronan hämtar af
 tall-

vull-afgifter och accis, skulle nödvändigt tillväxa i förening med folkhopens ökade inkomst och förbrukning af varor.

Ehuru den inkomst, Kronan inom hvarje civiliserad monarkisk Stat, hämtar ifrån Krono-godsen, icke synes medföra den minsta kostnad för Samhällets enskilda medlemmar, är den dock i sjelfva verket mera tryckande för Samhället, än kanhända någon annan skatt, som till Kronan utgöres. Det skulle till och med, vara en fördel för Samhället, att genom en ny skatt ersätta Kronan den inkomst hon nju- tit af Krono-godsen, och att på folket fördela Krono-jorden, hvilket icke synes kunna bättre verkställas, än genom allmän försäljning till de mestbudande.

Luft-Slott, Parker, Trädgårdar, allmänna Promenader m. m., hvilka öfverallt anses såsom föremål för beständiga omkostnader, och ingenstädes såsom källor till inkomst, synas vara den enda art af Jord-ägendom, som i en stor och civiliserad monarkisk Stat, bör tillhöra Kronan.

Tankar, föranledda af Spannmålsbristen under förledne Sommare.

Den spannmåls-brist, som vi nödgats erfarra, berättigar en hvar att pröfva den frågan: huru skall en dylik brist för framtiden förekommas? Det vore en orättvisa emot den Svenska Allmenheten, om man tviflade, att denna fråga kan blifva ett föremål för des's upmärksamhet.

Det är ej nödigt, att se eller att veta sina Likar dö af hunger, för att öfvertygas om rysligheten af det elände, som genom brist på lifsmedel uppkommer, för att väckas till medlidande. Det onda är redan nog stort, när genom ett alt för knappt lifsuppehälle, sjukdomar uppkomma; när talrika hopar af arbetsökande, sakna förtjenst, derföre att man dels ej kan föda dem, dels ej kan betala dem; när således idoghetens gång hämmas; när så många krafter tvingas till en ofrugtsam hvila; när ändteligen Landet nödgas hos Utländningen hämta en vara, som den uti en annan tid kan köpa för hälften mindre pris.

Erfarenheten säger oss, att om grödan det ena året är större än behofvet, så är den det andra året åter mindre än behofvet.

Klokheten bjuder oss då äfven, att till det knappa årets behof bespara det ymniga årets öfverflöd; och frågorna som skola utredas, blifva således:

1:o Kunna dessa besparingar göras?

2:do Huru skola de göras?

Läsaren torde förundra sig, då jag på den första frågan svarar: att uti spannmåls-handelns närvarande ställning, uplag af Svensk spannmål icke låter vänta sig.

Två brister uti vår spannmåls-police utgöra mäktiga hinder däremot.

Det *för*ra består däri, att säden säljes otorkad, och att den icke, jämte det att den mätes, äfven väges.

Det *andra* upkommer af utländska spannmålsens altför litet inskränkta täflan om priset.

Otorkad spannmål kan ej under 2 till 3 år sparas, utan att medföra en altför dryg kostnad. Därtill erfordras rymligare vindar, kostsamare byggnader och en beständig skötsel, som göra omkostnaderna vid spannmåls-uplag så stora, och vinsten så ringa, att benägenhet därtill icke kan väntas. Den som uphandlar spannmål, i affigt att låta den ligga, kan föllan med förmon sjelf låta torka den. Den minskas i måttet till ett värde af minst 16 sk.; den bör således för-

följas 16 sk:r dyrare. Sådant är likväl opinionens välde, att köparen häldre tager 1 t:a spannmål rå, än en tunna torkad, då han skall betala för denna sednare 16 sk:r mera. Så länge äfven den vanan bibehålles, att Brukspatroner, eller ägare af Manufacturer, aflöna sitt arbetsfolk med spannmål, ledas de af intet interesse, att till sina behof häldre upköpa torkad, än otorkad spannmål, när den förre äger ett högre pris. I t:a gör i boken alltid 1 t:a. Förlagsmannen är det likgiltigt, och arbetaren begriper det icke, att den ena tunnan ger $\frac{1}{2}$ mindre bröd, än den andra. Ja, så länge ingen Förordning bjuder, att ett visst mått spannmål nödvändigt skall äga en gifven vigt; så skall ock den som köper spannmål, för att dermed efter ett stadgadt värde aflöna sina arbetare, häldre emottaga min grannes spannmål, som väger $\frac{1}{8}$ mindre, än den jag erbjuder honom, men för hvilken sednare jag fordrar $\frac{1}{6}$ högre betalning.

Det är obegripligt, att ett så tydligt förhållande erfordrat en så lång tid, för att blifva allmänt erkändt, och för att finna den åtgärd, som det förtjenar. Det hör likväl äfven så väsendtligt till en riktig spannmåls-police, att förordna om beskaffenheten af den spannmål som säljes

jes och köpes, som det förr anfets nödigt, att förordna om mått, för att förekomma det spannmål skulle säljas fäckvis, och den ena köparen för samma betalning erhålla en fäck om 30 kappar, då en annan vore så lycklig att få en om 36 kappar.

Det andra hindret uppkommer, som sagdt, af den utländska spannmålsens för litet inskränkta täflan om priset.

Om man också ännu icke afgjort den frågan: huruvida Sverige kan framskaffa tillräcklig spannmål åt sina inbyggare, så torde det dock anses böra vara ett föremål för den allmänna omsorgen, att till den möjligaste höjd upbringa Landets spannmåls-tillverkning. Vi känna de medel, hvarigenom man tror sig böra och kunna bringa Fabriker och Manufakturertill välfstånd. Dessa medel bestå uti så höga pris uppå den tillverkade varan, att de kunna betala räntan uppå det uti rörelsen nedlagda kapitalet, och genom sitt öfverskott upmuntra den idoge, att än mera utvidga sin handtering. Dessa höga pris anses vanligen såsom premier, hvilka allmenheten betalar, i hopp, att sjelf deraf en gång äga fördel.

Är näringen en gång stadgad, är den säker om beskydd emot så kalladt intrång.

af utländska Fabriksvaror; är den aldeles öppen lemnad för inhemsk täflan; så skall ock snart, genom konstens stigande, genom bättre maskiner och redskap, genom en klokare arbetsfördelning; tillverkningspriset, och således äfven förfälgningspriset på den förarbetade varan, blifva mindre, och allmänheten äfven njuta erfättning för det högre pris, som han vid näringsens grundande, i egenskap af premier, utbetalt *).

Jord-

*) De gifvas verkligen, som förmena, att en närings förmåga, att bära och förkofra sig, utan allt artificiellt stöd af styrelsen, utan all omkostnad för Staten och andra enskilda Näringsidkare, och under oinskränkt in- och utländsk täflan, är det säkraste profvet på dets behörighet för det Land, der den idkas; och att äfven jordbruket bör, lika som alla andra Näringar, underkastas detta prof. De, som äro af denna mening, kunna icke inse, huru en national-vint kan upkomma deraf, att hvar och en köpare inom nationen, för en vara som njuter ett mera eller mindre vidsträckt monopoliskt hägn, nödgas betala mera, och kanhända erhålla en sämre tillverkning, än om samma vara vore tillåten att tagas ur den hand, ut- eller inländsk, som emot det lägsta pris och till högsta godhet, förmådde lämna den. De förmena delsutom, att man, då hvarken den ena eller den andra Näringen gynnas eller förfördelas, mycket snart och säkert kan utröna, hvilka Näringar, för det

Jordbruksrörelsen är i så måtto skild i från all annan rörelse, att den ibland idkas blott såfom en nödvändighets-handtering, detta nemligen af den, som äger jord utan andra medel till sin utkomst. Den idkas i detta fall, ehuru litet det derå nedlagda arbetet betalas, ehuru ringa upmuntran ägaren njuter, ehuru stora intrång han får vidkännas; då likväl deremot all annan rörelse uphör, så snart vinsten däraf är otillräcklig.

Som Jordbrukaren har gifna penningutgifter, så framkaffar han ock af Jordbrukets produkter ett större quantum, än

K 4

han

ena eller andra Landet, äro naturliga och förmonliga. De mistänka, att den vinst för allmänheten, som dennes närvarande upoffringar skola i framtiden medföra, kunde komma att något länge uteblifva; kunde någon gång blifva en blott förevändning, hvarmed man tror sig vara i behof att rättfärdiga de monopoliska närings-grundsattferne. De förmoda derjämte, att *handel* består deruti, att en Nation meddelar en annan Nation de varor, hvilka den förra med fördel, och den sednare icke med fördel kan tillverka; och att när bägge reciprokt inkränka sig inom denna näringsverksamhet, är bägges näringsförkofran säkrast grundlagd. Jag ingår icke i pröfning af dessa skäl: detta öfverlämnas till den uplysta Allmänheten.

Redakt.

han till sitt lifs bergning behöfver. Detta öfverflöd förer han till Torget, och säljer det till hvilket pris som hälft. Men är den betalning, som han derföre får, mindre än det uppå varan nedlagda arbetet är värdt, så är följden den, att tillförelse till Torget aldrig tillväxer. Den skall tvärtom småningom förminskas; ty i samma mån som Landtmannen finner sig tvungen att inskränka sina behof, att bygga sämre, att mindre tillita Handtverkaren, har han ock mindre behof att tillverka en vara, som han i detta fall afyttrar, icke för sin vinnings, utan för sin nöds skuld. Då är hvad den okunnige kallar en god tid; lifsmedlen fås för hälften af det arbetsvärde, som på deras frambringande blifvit användt. Men då erfordras ock blott ett enda misväxt-år, för att bereda hungersnöd och elände, och för att ur Landet, i betalning för lifsmedel, till utländningen bortföra alla de redbarheter, som Landet under flere föregående år på sin handel vunnit.

I ett Land, där marken under halfva året betäckes af snö och is; där byggnaderne fordras starkare och flere till antalet; där arbetaren tarfvar mera kläder, mera vedbrand och äfven mera och starkare föda, än under ett varmare luftstrek; där

der blir ock jordens bearbetande kostsam-
mare, och tillverkningspriset på jordens
produkter nödvändigt högre.

Sådant är förhållandet emellen Sver-
ge och de Länder omkring Österfjön, som
tillföra oss sin spannmål. Dessa Länder
äga en lika bördig jordmån med oss; men
de äga ett blidare Climat; arbetaren är
träl^{*)}, och vet ej af någon välfärd. I
jämförelse till Landets vidd, äro Städ-
erne och Manufakturerna få till antalet, jord-
brukets produkter äro de enda de hafva
att utbyta emot andra varor. Det är klart,
att dessa Länder både kunna tillverka och
äfven kunna försälja sitt jordbruks pro-
dukter till ett lägre pris, än det, hvar-
med den Svenska jordbrukaren kan vara
belåten, då han vill drifva sitt jordbruk,
icke såsom en nödfalls-handtering, utan
såsom en lönande rörelse, hvilken skall
gifva full ränta på det kapital, som der-
till nyttjas.

Svenska Jordbrukets produkter böra så-
ledes äga ett högre pris, än det, hvar-
till Landskaperne omkring Österfjön kunna

K 5

få

*) Måne arbetarens *träl*dom, och äfven lägre
grader af hans uselhet, verkligen bidrage
till ett förmonligt tillverkningspris? Ypperliga
Författare yrka och bevisa motsattfen.

Redakt.

fälja oss sina. För en tid af 20 år sedan, infåg man denna sanning. Genom högre tull på utländsk spannmål; genom uphandling till Krono - Magaziner, när torgprieten ansågs vara för lågt; styrdes spannmålshandeln. Följden deraf har varit den, att spannmålsprisen ifrån år 1783 till 1797, varit tämmeligen jämna. Under en tid af 14 år, har på intet ställe i Riket någon nöd försports; en fördel, som visst icke bör tillskrivas en beständigt jämn och ymnig årsväxt, utan tvärtom den upmuntran, som Jordbrukaren njutit genom jämna och tillräckligt höga pris. Det är ock dessa tillräckligt höga pris, som hafva gjort, att han ej mera för nöds skuld, utan med vinning, brukat jorden. Han har derföre odlat. Han har funnit spannmålen äga ett värde, svarande emot det därpå använda arbete, och (märk detta min läsare!) hans bodar hafva alldrig varit tomma.

Under en sednare tid deremot, hafva spannmålsprisen blifvit lemnade åt sig sjelfva. Man har (kanske villad af Kreditfedlars varierande värde), trott, att spannmålsprisen voro tillräckligt höga, för att icke längre behöfva styras. Utländska införskrifningar hafva obilligt nedtvungit prisen på Svensk spannmål, och 2:ne års
 min-

mindre gynnande växt, har förlatt oss i den ömkeliga beligenhet, hvaruti vi nu befunnit oss.

Författaren af denna afhandling, då han hörde den starka införskrifningen af utländsk spannmål, som skedde om hösten 1796 och sommaren 1797, till et så lågt inköpspris, förutspådde hungersnöd i landet, i fall ett par mindre gynnande årsväxter skulle följa uppå hvarannan. Han har ty värr spått sannt. Fastän en tunna Riga-råg inköptes för 2 R:dr banco, förhöjdes dock tullen icke ifrån 24 sk. till 1 R:dr. Till och med de Bruksägare, som vanligt togo Svensk spannmål, köpte den nu ifrån Stockholm för 3 R:dr och 24 sk. r. g. m. Ehuru 1797 års gröda var ringa, hade Landtmannen likväl svårighet, att bli af med sin spannmål. Markegången i Upsala Län, var 3 R:dr. 28 sk:r; men ingen Råntegifvare ville eller kunde lösa den till detta pris, af brist på affättning. Grödan af år 1798 var ännu svagare. I Junii och Julii månader var man öfvertygad, att växten skulle blifva svag. Landtmannen, sedan han afbärgat sin gröda, fann snart huru ringa skörd han gjort. Detta oagtadt, öfverstege prisen, ända till Januarii månads slut, icke 3 $\frac{1}{3}$ R:dr uti Banco. Spannmåls-hand-

handlare inom Provinferne, vågade ej gö-
 ra några uphandlingar. De frugtade, att
 den utländska spannmålen skulle, såsom
 året tillförene skett, kunna fälljas till ett
 lägre pris, än det de betalt. Bruks-Pa-
 troner innehöllo länge med sina requisitio-
 ner. De hoppades, att äfven detta år
 kunna få sina behof ifrån Stapelstäderna.
 De hoppades, att under ett missväxt-år,
 spannmålen skulle hållas dem tillhanda
 för ett än bättre köp, än $3 \frac{2}{3}$ R:dr. i
 banco.

Oagtadt alla de berättelser om årsväx-
 tens beskaffenhet, som ifrån Landshöfdin-
 garne inlupit, kunde likväl Regeringen
 visserligen icke annat, än anse torgpriset
 för den säkraste måttstocken för spanna-
 måls-tillgången; och ett pris af $5 \frac{2}{3}$ R:d.
 i banco var icke ett så högt pris, att det
 kunde föranleda till några ovanliga, för
 Staten kostsamma, och för enskildas in-
 dustrie så förstörande steg, som en forcerad
 spannmåls-införskrifning och bränvinsbrän-
 ningens förbud.

I slutet af Januarii månad, skedde ändte-
 ligen requisitionerne ifrån Bruken; och då
 updagades, hvad man utan mycken skarp-
 sinnighet kunnat förutse, — om ej egen-
 nyttan förblindat synen — att Landtman-
 nen föga eller ingen spannmål hade att
 för-

förfälja, och att Riket verkligen var hemfökt af missväxt.

Man kan således med skäl säga, att det var det låga pris, hvartill den i en så förfärlig mängd införskrifna spannmålen kunde säljas under loppet af år 1797, som förorsakade den dyrhet och den brist, som vi nu erfarit. Dessa låga pris hindrade Svenska spannmålen af 1797 års gröda, att stiga till den höjd den borde äga i förhållande till årsväxten. De betogo folket den så nödiga kännedomen, att år 1797 var ett missväxt-år, och att det var en nödvändighet att hushålla med födan. Ända intill slutet af Januarii månad af innevarande år, blef Svenska allmänheten i okunnighet derom, att äfven år 1798 var ett missväxt-år, och att sedan uplagen af utländsk spannmål voro uttömda, och Svensk spannmål skulle efterfrågas, hungersnöd med alla sina förskräckande följder måste insinna sig.

Dessa verkningar äro helt naturliga, ehuru ovanliga de kunna förekomma dem, som aldrig fökt, att i ekonomiska ämnen förvärfva sig några insikter. De skola vid hvarje missväxt-år å nyo visa sig; de kunna icke undvikas, så länge spannmåls-handeln är mer en utländsk, än en inhemsk rörelse. Landtmannen, när priset
på

på hans produkter uppnått den höjd som det bör äga; det vill säga: när detta pris svarar emot det kapital och den möda, som varornas tillverkande fordrat, rättar han sitt pris efter årsväxten. Har den varit gynnande, så minskar han priset. Har han haft misväxt, så begär han högre betalning, emedan hans möda varit densamma. Genom detta högre pris allena, kan köparen underrättas, huruvida spannmåls-tillgången är stor eller ringa, och om sparfamhet är nödvändig; ty sparfamhet äger rum i spannmåls-åtgången, likasom uti allt annat. Den åter, som handlar med utländsk spannmål, rättar sitt förfäljnings-pris efter inköps-priset. Han säljer ofta för godt köp, och upmuntrar derigenom till en större consumption, än tillgången i Landet medgifver.

För att bringa inhemska spannmåls-handeln uti en riktig och jämn gång; derigenom uphjelpa icke blott Jordbruket, utan äfven befria Landet ifrån den våda, hvaruti det ständigt svälfvar, när des förfäende med lifsmedel beror af utländsk tillförsel (en tillförsel som alltid är osäker, som genom krig eller förbud kan afbrytas); är det nödigt, att förekomma, det utländningen må kunna sälja sin vara till ett lägre pris, än den Svenska spannmå-

målen, med Jordbruksrörelsens bestånd, nödvändigt bör äga. Det bör derföre prövas, huru högt medelpriset på Svensk spannmål bör vara. En noga upmärksamhet bör följa den utländska spannmålshandelns gång, och tullen sänkas eller höjas, i den mån, inhemska spannmåls-prisen tillåta eller fordra det.

Jag tror ej att någon rörelse i Landet skulle lida deraf, om man antog $3 \frac{1}{3}$ R:d. i Banco, eller deras värde i Riksgäldsfedlar, såsom ett medelpris för Råg och Korn; en längre transport och flere månaders kredit oberäknadt. Jag tror ej heller, att Jordbrukaren vid ett lägre pris finner tillräcklig upmuntran, att med drift idka sin handtering.

2:o Huru skall man komma derhån, att Spannmåls-uplag göras? Uti alla Stater, där idogheten hunnit till någon höjd, äro de göromålen, att tillverka en vara, att förädla den, och att förskaffa afättning derpå, särskilda näringsfång, som fordra olika infikter, upmärksamhet och förslag. Man kan således icke vänta, att Jordbrukaren skall inlåta sig uti handelspekulationer, att han uti 2 till 3 år skall låta sin spannmål ligga oförfäld uti sina bodar. Jordbruket fordrar ett förslag, som uti halftannat år ligger ofruktligt. Om han

han skulle öka det med 2 till 3 års uplag, huru stora kapitaler voro icke då för honom fästade?

Det är den som förädlar spannmålen, eller säljer den ur andra handen; det är Bryggaren, Bagaren, Bränvinsbrännaren, den Handlande, som vet sig äga ett gifvit antal afnämare; det är ägaren till Manufacturer, som har ett gifvit antal hushåll att föda; det är Kronan, som har ett gifvit årligt behof af spannmål till troupernas underhåll; det är af dessa man bör vänta de besparingar, hvartill den erfarenhet föranleder, att om årsväxten det ena året är större än behofvet, är den deremot det andra året mindre än behofvet.

Men om de inhemska spannmåls-prisen göras oberoende af den utländska spannmålshandelns gång; och om Svensk spannmål, genom förbud att sälja den annorlunda, än torkad och med en gifven vigt på tunnan, göres lika begärlig och tjenlig till uplag; så kommer äfven sjelfva Jordbrukaren eller säljaren, att med köparen dela uplagsomsorgen. Ty som då förmodeligen de, hvilka årligen köpa större spannmåls-partier, torde finna det varo sin fördel, att först efterfråga Svensk spannmål, innan de föka att få sina behof ifrån Stapelstäderna; som de för-

större konsumenterna då torde blifva an-
 gelagne, att söka sig vissa Leveranteurer
 till sina gifna årliga behof; som de då tor-
 de finnas benägne, att med sina Leveran-
 törer kontrahera om ett flerårigt pris; så
 blir ock hvarje spannmåls-tillverkare och
 hvarje Leverantör, på visst sätt en uplags-
 man för sin afnämare. Jag antager en
 Jordbrukare, som det ena året i det an-
 dra, vet sig kunna förfälja 400 tunnor.
 Han åtager sig, att årligen leverera det-
 ta quantum. En ymnig årsväxt ger ho-
 nom 600 t:er att föryttra. Han innehå-
 ler då 200 t:er till nästa års leverance,
 i osäkerhet om icke den tillstundande grö-
 dan lemnar honom 200 t:er mindre, än
 han förbundit sig att leverera. Den stö-
 re Godsägaren, som har årliga spannmåls-
 räntor att emottaga af sina Bönder, och
 derpå grundat sin årliga leverance, torde
 då finna det vara angeläget, att på sin e-
 gendom anlägga 2:ne magaziner. Uti det
 ena, ålägger han sina Bönder genom
 kontrakter, att i afräkning på det följande
 årets ränta, uplägga en del af den öf-
 verlopps-spannmål, som en ymnig grö-
 da lemnat dem. Uti det andra uplägges
 en ytterligare besparing att tillgripa, till
 Bondens egen föda när han af ovanligt
 svåra år hemfökes.

Man bör ej tro, att Landtmannen skall finnas obenägen att vidtaga steg, som fatta honom i stånd, att med säkerhet beräkna den vinst, som hans rörelse kan gifva honom. Skulle någon allmen författning pröfvas nödig, för att befordra detta ändamål, torde det göra tillfyllest, om i stället för årlig Markegångslättning, den stadgades för 5 år efter ett medium af de 5 förflutna årens torgpris. En författning, hvilken i alla fall vore lika billig, som den törhända kan blifva nyttig.

Har den inhemska spannmålshandeln fått denna riktning, och vunnit en jämnare och beständigare gång, så föreställer jag mig, att hädanefter, äfven så litet som under perioden ifrån 1783 till 1797, någon känbar brist är att befara. Jordbruket torde då åter njuta den upmuntran, som ifrån år 1774 blifvit detsamme tillerkänd, men som det nu, under en tid af 3 till 4 år, i den mån saknat, att det, efter min redliga öfvertygelse, ofelbart skall snart nedstiga ifrån en driftig näring, till en föga lönande nödfallshandtering.

Rikets Jordbrukare skulle då, i afseende på försäljningen af sina produkter, dela sig uti 2:ne klasser. Den första klassen skulle utgöras af dem, som kunde kontra-

trahera om vissa årliga leverancer; den andra klassen åter, af de mindre Jordbrukare, hvilkas sak det vore, att förse torgen med sina dageliga behof, och att lemna öfverskottet till dem som på spekulation göra uplag. De förtas pris torde i det närmaste följa det pris, som Regeringen finner att den Svenska spannmålen bör åga. Torgprisen åter blefvo mera varierande och kommo att rätta sig efter årsväxten.

Jag är icke nog egenkär för att tro, att de medel jag här upgifvit, äro de säkraste och de visaste som kunna påfinnas. Jag önskar blott, att ett ämne af så mycken vigt, som Landets försende med lifsmedel, måtte något mera, än det hittills gjordt, lysfelfätta allmänhetens upmärksamhet och tankelförmåga. Ehuru öfvertygad jag derom är, att om allmänheten tänker falskt eller rätt uti de ämnen, som höra till den allmänna ekonomin, är Regeringen dock alltid lika oafbrutit betänkt på Jordbrukets upkomst och bestånd, såsom den säkraste grundvalen till Landets välgång (Jordbruket må anses som moder-näring eller ej); så tror jag det dock vara högst nödigt, att Allmänheten, något mera än hittills skett, stadgar sina begrepp om Jordbrukets och spannmåls-

målshandelns beskaffenhet uti vårt Fädernesland.

Ty först lättas Regeringen, mera än man tror, uti alla sina steg till förbättring, när allmänheten äger nog riktiga begrepp och nog kännedom om ämnet, för att inse visheten och nödvändigheten af vidtagne förbättringsanstalter. För det andra, som Nationen är delad i 2:ne klasser, i köpare och säljare, hvilkas intressen äro stridande, och hvilka derföre skola motarbeta hvarandra; så är det visserligen nyttigt, att Allmänheten må uplyft kunna dömma om hvar och ens rätt. Ehuru man ej bör fätta någons billighet eller patriotisme i fråga (de böra dock i allmänhet icke anses för så aldeles gifna, i synnerhet när man uti ett ämne, som rör hela Allmänheten, afväger skälen mot och med); så torde man dock kunna förmoda, att Jordbrukarens begäran, att tillräckligt höga och jämna pris måtte beviljas honom för hans produkter; att han, i likhet med andra inhemska Fabriks-idkare, måtte skyddas för ett obilligt intrång af utländsk medtäflan; och sjelfva den ointeresserades patriotiska önskan, att de enda möjliga medel måtte vidtagas, som kunna tillvägabringa Landets befolkning och välstånd; skulle högt motfåjas af dem, hvil-

hvilkas interesse det är, att köpa Landtmannens varor till det aldra lägsta pris, om än blott hälften af det påkostade arbetet dermed betaltes. Detta, säger jag, torde såsom en möjlighet kunna förmodas, i händelse allmänhetens begrepp om ämnet, icke äro nog funda och riktiga, för att genast kunna öfverljuddt ogilla en talan, som till stöd för enlidiga affigter, alltid med en viss tilltagshet föres.

Föga finnes någon näring inom vårt land, hvars idkare icke på lätt och vis utgöra ett Bolag, äga tillfälle att öfverlägga om sina samfäldta interessen, och därigenom medel, att förvara sina fördelar emot andras intrång. Jordbrukare-klasfen, som består af spridda intereffenter, är den enda, som saknar tillfälle, att gemensamt löka sitt bästa, och medel att förvara sig emot dem som med densamma hafva stridande interessen. Denna näring skulle alldrig kunna hinna till någon höjd, om ej Regeringen, genom sin melankomst, blefve Jordbrukarens Förmyn-dare, styrde prisen uppå hans produkter, och skyddade honom för det öde, att sakna betalning för sin nedlagda möda *).

L 3

Se

*) Läsaren täcktes märka, att närvarande Af-handlings Författare, likväl synes inskränka

Se där, torde en eller annan Lälare säga, talar Landthushällaren; så talar han, öfverväldigad af afund öfver andras lyckligare näringsfång. Ja! jag är Jordbrukare; jag skulle gerna tro mig vara höjd öfver afvunden; men någon liten harm förbjuder jag mig icke, och jag tror, att den är förlätlig hos den Svenska Landtmannen i allmenhet. Jag säger än en gång, att Jordbrukaren vore högst att beklaga, att han kunde anse sig låsom ett värnlöst rof för den större Spannmåls-förbrukarens spekulationer, att han skulle sakna all upmuntran till ett driftigare idkande af sin handtering, om ej Regeringen omedelbarligen åtog sig förmyndarskapet.

Närvarande års gröda torde böra räknas till de ymniga. Den bör vara kärkommen för Riket. Men i synnerhet bör den vara kärkommen för Jordbrukaren, som i 3 år arbetat lönlöst. Det är i synnerhet han, som behöfver erfättning för de förra årens lidande, mera än den, som i det nu förflutna året betalt spannmålen dyrt. Denna sednare borde ihogkom-

denna önskade förmyndare-vård, till Tullens upfättande på utländsk spannmål, och till Krono-magazinens anläggande.

Redakt.

komma, att han de tvänne föregående åren, köpt spannmålen till underpris, och att det pris af 7 till 8 R:dr, som han förliden sommar betalt, icke kommit Svenska Jordbrukaren till godo, utan utländningen, eller den som såldt Svensk spannmål ur andra eller tredje hand.

Jag torde dock ej hafva så alldeles orätt, då jag giffar, att mången köpare skall anse $3\frac{1}{3}$ R:dr i banco, eller 5 R:dr i riksgälds sedlar, såtom ett öfverdrifvit pris för detta års gröda; jag torde ej be-
draga mig om jag förmodar, att mången köpare skall yttra sin önskan, att bränvinsbränningen måtte inställas, i hopp att derigenom nedfatta priset till 2 och $\frac{2}{3}$ R:d. i banco, eller 4 R:d. uti riksgälds sedlar, ehuru väl han vet, att ingen utländsk spannmål kan införskrifvas under 6 R:d.; man torde åtminstone påstå, att bränningen måtte inställas, till dels man hunnit till ett lägre pris uphandla sitt behof. Jag vill ej inlåta mig uti undersökning om nödvändigheten eller nyttan af bränvinsbränningens förbud; — Kronan gör dock dervid ett stort offer af sina inkomster, och gör detta offer, kanske mindre åt Landet, än åt den större spannmålsförbrukaren. — Men om följden af detta steg vore, att priset nedfattes på spannmå-

målen; få vore detta hårdt för den, hvilken i 3 års tid haft föga eller intet af sitt jordbruk, som kunnat vändas i penningar; hårdt i synnerhet för Bonden, som nu skall betala de skulder han i sommar nödgats göra, och som är högst att beklaga, då han nästa sommar åter blir nödsakad att köpa fäd, om ej Kronan nu emottager hans spannmål för minst 5 Riksdaler.

Det första ymniga år, som följer uppå 3:ne misfväxtår, är väl icke det lämpligaste, som kan väljas, för att nedfätta spannmåls-priset under sitt medium. Dertill erfordras billigt, att 2 eller 3 goda år följa uppå hvarandra.

Den större delen af spannmåls-köpare i landet, Bruksägarne, äga desutom en så förmonlig konjunktur; de hafva få litet lidit af landets penninge-ställning, som varit så tryckande för många andra, att de väl kunde unna Landtmannen, — jag vill icke säga mycket förmonliga, utan blott skäligen spannmåls pris. Detta synes vara en billig fordran af Landtmannen, som uti sin rörelse ej oftare får se banco-mynt, än då han skall köpa det, för att dermed betala sina utlagor eller räntorne uppå sina förlager. Det finnes blott en enda klafs i Riket, för hvilken

in.

inköpet af lifsmedel nu är svårare, än förr. Denna klafs utgöres af Penningelöntagarne, hvilkas inkomster blifvit 50 procent förfämrade genom myntets förändring, och ytterligare 25 procent förfämrade genom varornas derigenom åstadkomna stegring. Penningelöntagarens öde är visserligen hårdt. Men om man med skäl kan säga, att hans spannmålskonsumtion, hans behof af bröd och dricka, icke utgör mera än $\frac{1}{10}$ del af hans årliga utgift, och att således $\frac{1}{10}$ dels sänkning eller höjning i spannmåls-prisen, för honom icke utgör mera, än 1 procent af hans årliga förtäring; så synes detta föranleda till den säkra slutföljden, att den billiga omvårdnad och snara hjälp, denna verkeligen nödställda klafs öst Fridigt förtjenar, likväl icke bör förringa den nödiga omsorg, hvartill Jordbruket är berättigadt.

Om Bränvins-Tillverkningen.

Af alla våra hushållsmål, gifves näppe-
ligen ett enda, som undergått en mera
naturstridig behandling, än bränvinstilverk-
ningen. Missbruket af bränvin, är väl i

få måtto likt alla andra missbruk, att det är skadligt; men verkningarna af en för stark brännvinsförtäring, äro, ej mindre för den förtärande, än för andra, och för hela Samhället, mera märkbara, än af annat missbrukadt öfverflöd, och ofta verkeligen farliga och bedröfliga. Ibland denna varas enskilda egenskaper, kan ock den nämnas, såsom synnerligen vådelig, att den äger i sig sjelf en förledande kraft, att öka begäret hos den, som någon gång låtit öfvervöldiga sig deraf. Detta förhållande, och denna drycks öfriga fysiska verkan på mennisko-kroppen, berättigar oss, att med mera farhåga anse en omätlig njutning af densamma, än af de flästa andra närings- och förfrisknings-ämnen. Med denna dubbla oari, har den gifvit och gifver dageligen allt för starka bevis för skadligheten af missbruket, att icke upväcka den vältänkandes nit, att mota detta allmänna onda. Det är likväl en olycka till i samhällslefnaden, att välmening icke alltid är förenad med sann urskillning. Ett ärligt, välmenande uplåt medför alltid en tillfredsställelse, som någon gång gör, att man är mindre grannlynt i valet af de medel, som skola fätta det goda upslåtet i verkställighet; och på detta sätt kunna verkliga olyckor upkom-

komma ifrån en alldeles oskyldig grund. Man ser med sann styggelse följderna af bränvins-förtäringens misbruk; man önskar sig kunna förebygga dem, och straxt har man tillreds den gina och afgörande utvägen, att aldeles förbjuda bruket. Denna utväg vore visserligen afgörande, om den vore möjlig; men denna sednare omständigheten gaf man sig icke tid att behörigen undersöka. Upsåtets renhet gaf urfäkt för medlet; men huruvida detta var lika möjligt och lätt i utförandet, som det var möjligt och lätt att föreslå; se där hvad man borde hafva närmare betänkt, och i flera mål än detta alltid betänka. Imedlertid har tonen återigen börjat höja sig för denna så ofta försökta och så ofta mislyckade utväg: dertill har nu äfven en nyligen utständern nog svår spannmålsbrist, liksom gifvit mera styrka.

Att misbruket af denna vara i hög grad är skadligt, och att allt, hvad i människans magt står, bör användas till dess häfvande; derom lära vi i allmänhet vara så aldeles ense, att jag deri icke fruktar motsägelte af någon enda oegenlyttig och tänkande människa. Men här är endast frågan: *Är ett totalt bränvinsförbud till ändamålet nyttigt? Är det, i närvarande ställning, möjligt att verkställa?*

Den

Den sednare frågan, rätteligen afgjord, lär innefatta svar på den förra.

Att här ingå i en fullständig pröfning af alla de skäl, som kunde anföras både med och mot sattsen, nedger hvarken tid eller rum; detta kan icke heller vara så aldeles nödvändigt, då vi äga en fullkomlig ärfarenhet af så många försök, hvilka alla misf lyckats. Det ges ganska många händelser, i synnerhet i hushållsvägen, i hvilka ärfarenheten gifver det mäst säkra domslut, ofta emot en probabilité, bygd på ärkända och goda théoretiska grunder; och vi få icke halsstarrigt förfäktat dogmer, hvilka af denna domstol ogillas. Inskränkoms oss derföre till händelserna inom en half mansålder tillbaka, och vi behöfva icke en vidsträcktare erfarenhet, än denna, för att få öfvertygelsen stadgad om omöjligheten af, ej mindre att aldeles hindra, än att ens mycket betydligt inskränka bränvinets bruk och tillverkning. Hvilka hafva varit följderna af detta i sig sjelft goda upfat? Menederier, falska vitnesbörd, slagsmål och dråp, hafva blifvit ansedde och utöfvade såsom naturliga nödvärn. Derom vittna de till den grad täta förbrytellerne, att de vanlige domstolarne icke gjort fyllest; att man, för detta ändamål, nödgats in-

inrätta permanenta extra domstolar; och man är mycket okunnig om ställningen i Landet, om man icke vet, att oagadt all denna mångdubbla Embetsmanna-åtgärd, af hundrade lagbrott, knappast ett kan antagas såsom beifradt. När man vet, att hämmandet af en begärlig varas bruk, om det ock för en tid och till någon del kunnat lyckas, föder fördubblad begärelse hos den, som tror sig hafva förlorat i sin njutning; när man vet, att den gamla motarbetade vanan, vid yppadt tillfälle, fällan med måttlighet återtages; när man tillika besinnar, att detta i synnerhet skall inträffa med en så begärlig vara som bränvinet; när, såsom någon urfäkt för brottsligheten, det till äfventyrs i allmänhet icke så aldeles oriktiga begreppet antages, att nyttjandet af jordens och arbetarens första produkt, icke borde förmenas, då det sträcker sig endast till eget bruk; när fluteligen, den annars fredsamma Svenska Bonden, kunnat bringas ända till den ytterligheten, att bära hand på Konungens och Rikets Ämbetsmän; så kunna vi näppeligen undgå, att ändtligen ärkänna, det denna vara numera så oumgängeligen ingår i hans positiva behof, att alla ytterligare försök att förmena honom den, verkligen torde böra anses, såsom i någon mån våglamma, Des-

Dessa anförda facta, leda ofs åtminstone till den *gissningen*, om icke längre, att bränvinet *måtte vara för arbetaren en i hans tanke oumbärlig nödvändighet*. Huruvida det så är för hans verkliga bestånd; om icke den kunde vara bättre, att han vore den förutan; dessa äro frågor, hvilka, i fall de ock skulle medgifvas, icke lära vederlägga erfarenhetens obestrideliga vitnesbörd, att arbetaren, för bibehållandet deraf, verkeligen och ofta vågat det yttersta. När detta behof, eller, om så behagas, detta begär, är allmänt, hvilket det visserligen är; lät ofs fätta emot hvarandra tvänne alternativer, som öfvungit framställa sig sjelfva: antingen, att tillåta bruket af en vara, som det vore nyttigare och mera önskligt att kunna förbjuda, eller att, emot allmänna rösten, förbjuda den. Om äfven ett måttligt bruk af bränvin (lät ofs komma ihog att vi handla icke om missbruket), skulle, i mer eller mindre mån, anses för skadligt; om dertföre ännu ett försök skulle göras, att utrota detta allmänna begär; hvilketdera af de två åfvannämnda alternativerne skulle vara skadligare i det hela? Jag tror att ganska få af dem, som göra sig den mödan att läsa dessa rader, lära komma i tvekan om valet.

Men

Men då det visserligen ännu icke är afgjort, att bränvins måtteliga bruk, alla omständigheter sammantagna, är för landets invånare skadligt; hvartill skulle då ett förbud vara nyttigt? När, med antagande af, att äfven detta måtteliga bruk till äfventyrs möjligen kunde skada, ändå fråga är, om icke förföket att hämma det, kunde blifva ännu farligare, som det hittills också verkligen varit; då blir svaret ganska lätt att gifva.

Lät oss derföre icke längre envisas med att dämna en flod, mindre skadlig i sitt naturliga lopp, än då den tvingas inom en onaturlig gräns, som ändå snart öfverfkrides.

Man har på bränvinet lagt skulden till spannmåls-bristen förledne Sommar. Denna sats är så kär, tonen för densamma så allmän, att fråga blir om äfven grundeliga skäl antagas för motsatsen. Sanningen har svårt att tränga sig igenom skriket, och det är lättare att skrika, än att tänka. Ett bränvins-förbud genast förledne höst, då åringen syntes klen, hade tvifvelsutan gjordt något; men detta något hade varit så alldeles obetydligt, att det knapt bör komma i beräkning. Ett krog-förbud, handhafdt med allt möjligt afvare, hade verkat mera; men ingendera ha-

hade synnerligen kunnat hjälpa; ty Riket hade mycket mindre spannmål, än som fordrades till födan, och den långsamma våren drog otroligt mycken fäd in i ladugården. Ett annat och hufvudsakligt grundfel ligger i sakens natur, och man bör icke förefätta sig att icke vilja se det. — Spannmålshandeln är fri, och Spekulanter tyckes således vara obehindrad i sin omtänka att förtjena: detta oaktadt, finnes ej ett enda, eller åtminstone ganska få af hvad man kallar réela handelshus, som befatta sig med denna handelsgren. Man införskrifver för sina Bruk, och man införskrifver i commission då man får ordres derom; men detta blir ändå alt för obetydligt, i egenkap af en vanlig handelsvara. Det gifves en orsak härtill; och vi kunna, med all visshet taga för afgjort, att det måste vara något märkeligt fel i inrättningen, då Köpmannen icke med begärlighet omfattar tillfället att göra sig en vinst. Han kan, i sådana fall, anses som en osvikelig baromètre; och då en mindre ymnig växt visat eller visar sig, kan man vara säker, att han vet det förr, än Regeringen sjelf; ty han kundskapar utan så vidlöftig omgång; vanan att kalkulera har gifvit honom förmåga att göra det läkrare; hoppet

pet om vinst väcker omtanken, och en minskad tillgång vilar honom möjligheten att förtjena på införskrifningen. Hvarföre skall då icke detta inträffa med spannmål? Hvarföre inträffade det icke redan förledne höst, då bristen var synbar; då kornet betalades med 6 R:d. (ett ovanligt högt pris den årstiden); och då spannmålen på utländska orter ej gälde mer, än 35 à 36 R:d. lästen?

Då köpmannen äger full frihet i valet af sina handels-spekulationer, och hvarförutan det icke gifves något som förtjenar namn af *handel*; är det naturligt, att han fäster sig vid det, som har minsta osäkerheten. Spannmålshandeln är fri till bokstafven; men igenom en främmande mellankomst, kan och skall den blifva behäftad med mera osäkerhet, än genom det som egenteligen följer af dess egen natur. Det har ansetts och lärer få antagas såsom nyttigt och nödigt, att, efter omständigheterna, reglera tullen på inkommande spannmål; men om detta sker på oriktig tid, eller utan samråd med köpmannen; skall det verka minst lika få mycket, som en påräknad måttelig handelsvinst, till antingen en fördubblad vinning eller fördubblad förlust. Införskrifningarne böra ske i god tid om hösten,

N:o 29, 30 & 31. M se-

sedan man fått all möjelig visshet om behovet; emedan de fläste af våra hamnar äro tillfrusne under vintermånaderne. Den spannmål, som då i rättan tid införskrifves, kostar t. ex. 24 sk. i införs-tull: nu hinna vederbörande Collegier icke att få in alla ärforderliga uplysningar om Landets egna tillgångar förr än sent på hösten, och i December eller Januarii månader kommer först kundgörelsen ut, att tull-afgiften skall antingen nedlättas, eller alldeles uphöra. Gilves då ymnig tillgång på utländska orter, blir införseln till våren stark, och fäden införskrifves till ett lägre pris, i den mån tullen blifvit nedlätt. Imedlertid har inländska priset fatt sig, som det alltid gör, efter det utländska, och förhåller sig så hela vintern, så vida landet har nog till öppet vatten; hvarföre ock den, som införskrifvit vid 24 skill. tull, icke kan följa utan förlust. Bliur våren någorlunda tidig, och således gynnande för segelfarten, skall spannmålen icke stiga, så framt icke andra händelser verka någon ändring, och således har den förlorat, som i tid införskref. I omvänd ordning förhåller det sig då tullen förhöjes; så att den som har qvar af den spannmål, hvilken införskrefs under tullfria tiden, skall hafva en lika obehörig

rig vinst, som den förre lidit en oförtjent förlust; — och härifrån kommer *den ena* osäkerheten i denna handelsgren. *Den andra* och mera verkande orsaken, har varit den regala bränneri-inrättningen. När Kronan åtog sig sjelf, och lade under egen befattning, detta vidlöftiga bestyr; följde dermed ej mindre den med handteringen förknippade nödvändigheten, att förse sig sjelf med behöflig rudimateria, än omsorgen att vaka öfver landets behof i denna väg. Således föll hela spannmålshandeln i Kronans hand, och Köpmannen var, för tillfället, endast Commissionär. Med den rättighet Kronan hade, att öka, minska eller alldeles inställa bränvins-tillverkningen, skulle prifferne mycket bero af tillgångarne i Magazinen, hvilka då efter behof kunde öppnas, och när allt lådant skedde utan samråd med de handlande, var det naturligt, att ingen vågade in i spekulationer af så mycken osäkerhet, som denna nödvändigt skulle vara underkastad. Således föll, för den tiden, all hug att befatta sig med denna handel: och ännu, då den enskilda bränvins-tillverkningen kan efter omständigheterna inställas eller minskas; så, ehuru detta icke verkar betydligt i sjelfva saken, har det likväl verkat nog på opinionen,

nen, och handelns natur är, att vara rädd för minsta tecken af osäkerhet.

Spanmålen har således uphört att vara ett ämne för Köpmannens handelsomtanka. Vi veta, att en färskild politisk händelse bidrog förledne vår, att både göra brist och dyrhet; men så ovanligen högt pris förledne höft, vid ett ganska måtteligt pris på utländska orter, hade vifferligen lockat Köpmannen in uti nödig författning om införsel, då det alltid är, och alltid skall blifva hans förnämsta och hela ögnamärke, att förtjena. Detta hade säkert inträffat, så framt faken icke varit behäftad med de olägenheter, hvilka gjort spekulationen oduglig.

När man till vissa verkningar vill föka orsaken, är det nödigt, att göra det med noggran urskillning, för att icke fästa sig vid den orätta. Man skyller i denna händelsen, på bränvinet, icke dertill ledd af några förborgade affikter, utan af idel välmening. Följande räkning är så lätt upgjord: hade 50,000 tunnor fäd icke blifvit förvandlade till bränvin, så hade dessa varit qvar till annat behof. Ingen frågar efter, om dessa 50,000 t:r hade med en förordning kunnat besparas, hvilket likväl tyckes hafva bordt föregå. Lät ofs derföre icke skylla på bränvinet, hvad,

hvad, utom och med alla förbud emot des tillverkning, ändå inträffat; och lät icke, i detta som i många andra fall, ett oklokt nit föra ois in i förslag till bote-medel, som motarbetar naturen, hvilken utan all denna åtgärd, skulle hjälpa sig sjelf.

Medgifvorn i hufvudsaken, att dricka eller vin skulle vara för människokroppen mindre skadliga, än bränvin. Ingendera af dessa förfrisknings-medel kunna emotstå vinterkölden; hvaraf följer, att den, som mycket måste färdas ute, icke kan begagna sig deraf oftare, än han uphinner en krog. Under sina forflor och färder längre hemifrån; under skogsarbeten, och i flere dylike fall, skall då Bonden, i händelse af bränvins-förbud, dricka vatten, och när en krog visar sig, skall han ändteligen där kunna få söka sig någon förfriskning. Med denna inrättning skall jag då antingen beröfva arbetaren all förfriskning då han är hemifrån, eller skall jag leda honom in i kroglesnaden. Det förra torde väl mången, som har mindre förråd af begrepp och kännedom, än af nit att vara förmyndare för hela allmänheten, icke finna orimligt; det sednare är det värsta onda vi vete i detta ämnet, och som med alla krafter bör förebyggas.

Före regala bränneri-inrättningen, fanns nästan ingen krog på landet, utom gästgifvaregården; där tog, äfven som nu, fällan en forbonde in: han hade i stället merendels sina viffa hviloställen i en och annan nära in till vägen belägen bondgård, där han kunde få skjul för sig och hästar; men att sådana ställen blefvo tillhåll för närboende bränvinslupare, deröfver hörde man då få mycket mindre klagas, som hvar och en ägde hemma hvad han behöfde, och kroglesnaden, hvartill endast gästgifvaregården var öppen, ansågs då verkligen för vanhederlig. Sedan Bonden icke mera fick bränna sjelf, blef krog-inrättningen på visst sätt nödvändig; och desse krogar hafva på sin tid gjordt mera ondt, än bränvinets missbruk, före den tiden, kunnat göra på ett helt århundrade. Det är dessa nästen man bör utrota; men detta låter sig nu icke göra med förbud, viten och straff, utan med en sådan reglering af det hela, att de af sig sjelfva måste uphöra.

Med bränvins-tillverkningen följer för Landtmannen en större fördel, än dess motståndare tilläfventyrs förstå eller villja ärkänna. Dranken är för ladugården af så mycken nytta, att den beräkning af värdet, man i allmänhet deröfver gjordt, och

och hvilken, för den som icke förfökt det, genast tyckes visa sig ganska problematisk, icke delsmindre är mycket sann. *Brauner* och *Fischerström*, båda erkände för gode Författare, hafva skattat des värde, den ena lika med sjelfva bränvinet, den andra lika med både säden och bränvinet. Jag tillstår att detta i förstnede förekom mig tämmeligen motbjudande att antaga; men efter flera års förfarenhet, är jag fullleligen derom öfvertygad, sedan jag förfökt, att både med ren säd, och med drank, hvar för sig, få kreatur underhållna eller gödda. Jag ämnar icke bevisa detta med en fysisk demonstration: jag lemnar gerna hvar och en vid sin egen öfvertygelse; men till hvarje förfaren Landthushållare vädjar jag, med full läkerhet att icke erfara motsägelse.

Låt oss icke derföre genast påstå, att tillverkningen borde, endast för denna orsak, tillåtas Landtmannen. Men då vi, af alla andra till ämnet hörande skäl, hunnit få öfvertygelse om omöjligheten att förmäna honom den; då ingår denna tillkomna vinst för så stor del uti bevisningen för satsen, att den lärer få antagas såsom en ibland de hufvudsakeligaste.

Sedan så mycket är skrivit i detta ämne, och alla skäl för bränvins-tillverk-

ningens återgifvande till den enskilde hushållaren (äfvén ock på den grund, att den nu mera icke kan honom fräntagas, utan de näst betänkeliga följder), blifvit anförde; anser jag det vara så mycket mindre nödigt, att här göra ett återupprepande deraf, som jag tror mig äga för den saken ett alldeles afgjort bifall, jag vågar säga, ej mindre af alla landthushållare, än äfvén af största delen af dem, som förmå tänka i saken. Jag antager därför såsom afgjort, att alla försök att indraga, eller ens att inskränka tillverkningen, blifva hädanefter hvad de hitintills varit, alldeles fruktlösa, och endast bidragande att förnedra folkhopens moraliska karakter. Det är på sådan grund, jag lämnar denna delen af ämnet, för att äfvén se det på en annan ej mindre anmärkningsvärd sida.

Sedan man lärt känna denna varas positiva oumbärlighet; har Regeringen icke länge kunnat undgå, att sätta upmärksamhet vid denna del af national-luxe, såsom tjenlig att bära en god del af Stats-bördan; och den är i sanning till sin beskaffenhet sådan, att den i långliga tider både kan och bör vara en hufvudsaklig hjälp för Statsbehofvet. Låt Staten draga af denna, om så behagas, nationella odygd,
all

all den vinst, som en klok regeringsprincip verkligen kan; och det skall blifva alldeles ofelbart, att inkomsten deraf skall två- och tre-dubblas, så snart inrättningen sättes i sitt rätta skick, ej allenast med de kontribuerandes allmänna bifall, utan ock med en allmänt spridd vinst för landet.

Att de hittills antagna utvägar, att reglera detta hushållsämne, varit mer eller mindre felaktiga; att betydliga misräkningar varit följder af osäkra spekulationer; lär näppeligen få sättas i fråga. Af alla metoder härvid, var väl den första, att genom accise på den fäd som förbrändes, uttaga Statens andel, den minst onaturliga. Dets enda fel synes hafva bestått i fördelningens ojämnhet; och detta fel är hufvudsakligt, ehvar det finnes, i all beskattning. Den derefter vidtagna utvägen, att göra hela tillverkningen till ett regale, misslyckades, emedan sådana företag alldrig kunna lyckas: någre enskilde gjorde sig oskäligen vinst; men Staten och allmänheten förlorade. Inrättningen föll; men lämnade efter sig tvänne så goda upptäckter, att man väl dertfore bör förlåta misstaget: den ena, att konsten blef upbragt till en förut okänd högd, så att man nu, i afkomsten af tillverkningen,

gen, går jämnligt med, och äfven öfver, andra länders; den andra, att man kom ett steg närmare till öfvertygelsen om principens oriktighet, och således närmare till rättelsen. Ännu är bränvins-tillverkningen en högst riktande rörelse för några, och mycket betungande för allmänheten; men efter så många misslyckade försök, bör det vara mindre svårt att finna botemedlet, och mindre motbudande att antaga det.

Imedlertid har, efter hittills bestående regleringar, priset på denna vara alldeles oförligen stigit. I allmänhet kan en kanna bränvin, af 6 provare-graders styrka, vid 20 thermomètre-graders värma tillverkas, och, med fördel för tillverkaren, säljas till ett värde af en tolfedel af sådens pris. Nu har detta pris likväl gått till 2 och 3 gånger så mycket. Den privilegierade Ildkaren ger Staten en obetydlig afgift; men Förbrukaren taxeras af den förre till den mest oärhörda högd. När jag vid 6 Riksdalers inköpspris på såden, kan med fördel sälja 1 kanna bränvin för 24 sk.; hvarföre skal den då kosta, 1 till 1 $\frac{1}{2}$ Riksdaler? De, som härigenom i synnerhet äro lidande, äro Städernes Invånare; ty Bränvinsbrännarens monopolium, understödt af

en

en väl befördad bevakning emot införseln
 ifrån landet, fätter magten i Tillverka-
 rens händer. På landet är man skyddad
 från denna orättvisa så länge tillverkning-
 en är tillåten; men så snart ett förbud
 utkommer, skall varan naturligtvis stiga.
 Ibland bevis, om ännu flera skulle tarv-
 vas, på varans outhärlighet; är, att Bön-
 der denna sommar, betalat en kanna brän-
 vin med 1 Riksd. 16 skill. Men det
 är icke Bonden allena, som är i behof
 häraf: förhållandet emellan dem som bru-
 ka denna dryck, och dem som icke bru-
 ka den, lär i alla klasser vara tämmeli-
 gen lika. Kanhända man likväl bör an-
 taga, att detta öfverflöd tilläfsventyrs är
 något större hos den lägre Klasen, som
 också icke har mycket annat att välja på.
 Men lät oss ock se på den, nu för tiden
 fattigaste delen af Rikets Ståndspersoner,
 jag menar den penninglönte Embetsman-
 nen, som onekligen är i ännu sämre vil-
 kor, än Bonden. Efter närvarande dyra
 spannmålspris, bör han äfven betala brän-
 vinet högt; men dettas högsta värde kan
 likväl aldrig rätteligen blifva mera än 24
 sk. vid 6 R:drs spannmålspris. Olycklig
 i alla andra fall, i anseende till en, af
 andra och icke lika så lätt förebyggde or-
 saker, upkommen dyrhet, skall Penninge-
 Lön-

Löntagaren äfven hafva den rågan på sin uselhet, att ännu präjas till 2 à 300 p.c. på en vara, den han, lika litet som andra, kan alldeles umbära. När 24 sk. utgöra en fullgod vinst för Tillverkaren, hvad kan man då säga om öfverskottet? Att brännvin betalas med 4 till 5 plåtar, då det möjiligen kan fås, lärer utan tvifvel bevila des nödvändighet; ty vore det för Förbrukaren likgiltigt, uphörde han visserligen med bruket deraf, vid ett så orimligt pris. Imedlertid ger Tillverkaren icke Staten en penning mera nu än förr; således kan det icke heller sägas, att Kronan häraf dragit någon vinst; men icke des mindre är den oskyldige fatt i ett alt för hårdt lidande, och dertill måste gifvas en orsak. Denna finnes oemotfägeligen i inrättningens nuvarande ställning, hvilken gifver några få utväg, att taga en högst obehörig vinning på mängden. Så snart ett hastigt påbud, om tillverkningens inställande, utkommer, skall ju varan stiga; emedan allmänheten icke väntade det, och derföre icke var försedd med ett förråd för längre tid. Den som då idkat en större tillverkning, och under den tillåtna tiden icke haft nog affättning, emedan hvar och en sörgde sjelf för sitt behof; skall då äga ett större förråd,

råd, och detta förråd består ju uti en handelsvara, hvilken gäller allt hvad den då kan gälla. Således är det förbudet, som, ämnadt att göra godt, likväl denna gång var orsak till en så öfverdrifven stegring.

När Regeringen öfverhopas af klagomål; Dommare och Embetsmän af ransakningar öfver begångna lagbrott; när medborgaren, under det han sjelf lider oförskyldt, ser ett öfverhandtagande fedefördärf, ser förakt för lagarne, och i hvar mans ögon ett stumt misnöje, allt härrörande ifrån bränvinet; när påbuden om tillverkningens inställande, icke mota hungersnöden; när inskränkningar endast tjena, att rikta några på hela Samhällets bekostnad; instämmom då icke i det lättfinniga skriket: *detta är bränvinets skuld*. Förenom ofs häldre, att gå en välsinnad Regering till mötes med de uplysningar vi kunna meddela, förfäkrade, att ett rättskaffens nit, ledt af en sund urskillning, skall segra öfver egennyttans förlök och oförståndets misstag.

Efter att hafva tagit bränvinets ounbärlighet för gifven (äfven vår nyaste erfarenhet bekräftar detta påstående), och Staten berättigad att deraf draga så stor fördel, som ämnet, med en klok be-

hand-

handling, kan tåla; låtom ofs se det litet närmare i detalilen:

Äro större brännerier skadlige? Bör bränningen uplåtas åt någon eller några, med andras uteflutande?

Om med större brännerier, menas sådane vid större Landtägendorar, där all dranken för egen ladugårds behof användes; så äro de ej allenast icke skadlige, utan onekligen juft de, som gifva den största fördelen åt ägaren och egendomen, och i följe deraf, äfven åt Samhället i det hela; ty vi måste medgifva, att i allmänhet drifvas alla sådana handteringar med mera fördel i stort, där man förutfätter tillgång på förlag, och där Tillverkaren kan äga styrka nog, att låta ett visst lager af det tillverkade ligga oförfäldt, under det han likväl genast, och till egendommens oberäkneliga båtnad, kan och får använda dranken. Härtill kommer, att handteringen i stort nödvändigt skall skötas med mera system och uträkning, i anseende till kostnad och afkastning, än då den tidtals skall lämnas och återtagas. Hvad åter beträffar sådane större eller mindre brännerier, som icke äro grundade på den hufvudlakeliga omständigheten af drankens användande för en ladugård, afpassad efter den jord man

self

fjelf brukar; så hvilat deras bestånd egentligen på vinsten af bränvinet, och de medföra icke minsta nytta för landtbruket; hvarföre de också ej kunna anses annorlunda, än såsom onaturlige. De hafva kunnat uppehålla sig, så länge, efter hittills vidtagen författning, varan kunnat hållas i ett öfverdrifvit pris; men de skola falla, utan att man med förbud behöfver inställa dem, så snart inrättningen får det skick, naturen af saken fjelf föreskrifver.

Ganska mycket är sagdt och skrifvit i frågan om Städernes och Landets brännings-rättighet. Städerna kunna väl i så måtto sägas draga fördel af dranken, att den användes till en mängd af kreatur, hvilka äfven af dem underhållas; men icke är boskapskötsel en egentlig Stadsman-na-näring, och icke produceras där rudimaterien; så att, då man ser saken i det hela, lærer väl bränningen blifva ett landtmanna-yrke, i synnerhet som Städernes Bränvinsbrännare, icke kunna sägas, i det kemiska af handteringen, äga några synnerligen djupare insikter än landets. Deremot kan med skäl påstås, att bränvinets andra förädling, eller destilleringen, icke är i och för sig fjelft ett för Landtmannen nödigt bestyr. Vare häraf

lik-

likväl icke en slutföljd, att tillverkningen bör derefter delas: vi hafva lidit nog af dessa omväxlande förfök, för att ännu önska dem.

Med erkännande af den hufvudsakliga vinsten af dranken, synes det därför vara afgjordt, att ingen, som af denna vinst kan begagna sig, bör vara derifrån utsluten. Något verkligt skäl, att monopolisera denna handtering, visar sig ock desto mindre, som, då ingen nytta deraf synes upkomma för det allmänna, det likväl deremot är allt för gifvit, att i detta, som i de stästa andra fall, följden af tvång och inskränkningar skall blifva, varans dyrhet öfver hvad tillfälliga och oundvikliga orsaker, som icke stå i någons magt att förekomma, stundom kunna verka.

Den utvägen, att beskatta bränvinet efter mantal, är alldeles oriktig, och har desutom medfört mycket befvär uti fördelning och uträkning af tid och pannrymd. Det går ju an, att på $\frac{1}{4}$ mantal bränna lika få mycket, som på ett helt: folkmängden, och således förbrukningen af bränvin, kan alldrig gå i samma förhållande, som mantalen; ty mera folk kan ofta finnas på ett haltt, än på ett helt mantal; och det är icke jorden som
skall

skall bära denna taxa, utan varan. Denna fednares myckenhet, utrönes väl närmast af den pannrymd, som hvar och en nyttjar, ehuru det måste medgifvas, att detta väl icke ändå blir något alldeles riktigt. Men då meningen här är, att Staten skall erhålla mycket större inkomst, än den förr haft; lär väl denna utväg häldre böra antagas, än en annan, som gifve mindre inkomst, men vore underkastad en mycket besvärlig och ändå icke fullt riktig kontroll. Närmare lär man alldrig komma; ty att fastställa accise-afgift för all spannmål, som förbrännes, blir, åtminstone för landsbygden, i verkställigheten omöjligt.

Hvad är då och hvad bör i detta ämne vara Regeringens föremål?

- 1:o Att allmänheten äger tillgång till denna för dets behof oundärliga vara.
- 2:o Att den icke genom ett onödigt tvång, stegras till högre pris, än hvartill rudimaterien och tillverkningskostnaden upfatta den.
- 3:o Att Staten hämtar af denna handtering så mycken inkomst, som deraf möjligan kan tagas, och att den kommer att betala mera, som dervid mera vinner.

4:o Att ingen genom tillställningen blir förnärad i den vifferligen naturliga rättigheten, att antingen sjelt få tillverka denna vara för sig, eller att få köpa den för det lägsta pris, hvartill den kan ärhållas.

Det blir utom all fråga, att Regeringarne verkligen haft dessa systemål med alla de förfök, som hittils blifvit vidtagne. Att de icke åstadkommit de fökta verkningarne, att de förorsakat Styrelsemagten otaliga besvär, bekymmer och olägenheter, att följderna ofta varit missnöje hos mängden; allt detta är beklagligen sannt nog; men vi hafva vunnit den fördelen häraf, att ändteligen, efter att hafva igenomgådt allt detta, fått en mera stadgad öfvertygelse, att de hitintills använda medlen icke måtte vara de rätta; och denna ärfarenhet leder ofs mindre tvungit tillbaka, till det enkla och förmodeligen enda sanna botemedlet.

Lät det icke vara sagdt, att någon skall förmenas befatta sig med en handtering, som icke är i sig sjelf svår, icke i sig sjelf på något sätt farlig, hvarken för enskilda eller allmänheten; och detta på den obestrideliga grund, att icke ett enda godt, naturligt skäl gifves, att förbjuda ett okadligt näringsfång. Lät det icke vara sagdt,

fagdt, att Landet med Städernas uteslutande, eller Städerna med Landets, skola enfanne hafva denna rättighet. *Befatte sig med denna handtering hvem som kan och hvem som vill; men fägom derjämte:*

Staten behöfver medel, och det är allmänheten, eller hvarje enskild, som bör tillskjuta dem. En sund regerings-principe bjuder, att fördelningen deraf göres så jemn, som möjligt är; att vissa veror böra och kunna bära en del af Stats-bördan; att den här i fråga varande tillverkningen, är i synnerhet tjenlig dertill; och att Förbrukare och Tillverkare, böra bidraga till Statens hjälp, de förre i mon af bruket, och de sednare i mon af vinsten på tillverkningen; så att den, som endast tillverkar för eget behof, är minst skattlagd, och den som gör det äfven för andras, delar med sig åt Staten af den vinst, han gör på Förbrukaren.

Innan jag ingår i bevisningen af, att den föreslagna methoden ej allenast är den lättaste i verkställigheten, utan ock den som närmast upfyller ändamålet; lät oss se följderna af denna emedlertid för god antagna utväg.

"Hvar koja skall blifva ett bränneri! Det blir ingen kappe såd qvar, som icke förvandlas till bränvin! Alla hus fyllas med denna förgiftiga dryck, och supandet

blir allmänt!" Se där första skriket. Sanningen är, att bränvinet faller så lågt det kan falla, en oundvikelig följd af den täflan, som närings-friheten gifver. Att mera skulle förtäras hädanefter, än hitintills, är en onödig farhåga; ty aldrig har ännu någon inskränkning haft motsatt verkan i anseende till bruket, och det är krogarne, som varit tillhåll för missbrukaren; men de skola förlora, i den mån tillgången inom egna hus lättas. Mera fäd går icke till bränvin, än behovvet fordrar: när läden är i lågt pris, kan väl något lager upkomma; men detta, långt ifrån att göra ondt, är en god verkan af tillställningen. Den som icke själf tillverkar, utan köper varan, bör ju icke belastas med mera än varans egenteliga värde; och detta värde uppkommer först, då tillverkningen och försäljningen äro *fullkomligen fria*.

Bränvinet införes, förtullas och försäljes fritt i alla Städer. Häremot gifves icke ett enda förnuftigt skäl; men jag väntar härutinnan visserligen stark motlägelse. Vanan att njuta en tillskansad och längre tid utöfvad rättighet, att vara ensam innehafvare af förtjensten, gör det utan tvifvel svårt, att få medtäflare; men Städerne äro icke mera förmente att bränna,

na, än landet: tvärtom äger Stadsboen här en så stor fördel framför landet, som den ålagda tullen, och kan han icke då med vinst bränna, så blir ändteligen den sanningen, utan förbud och utan tvång, up-täckt, att denna rörelse icke är för Staden naturlig eller fördelaktig; ty icke böra 500 Förbrukare belastas med att betala dyrare vara, för en Tillverkares vinst. Kan en kanna brännvin, af hvem det ock må vara, säljas, till ex. för 16 sk.; så är det ju icke skäl, att den i detta mål aldeles oskyldiga förbrukaren skall taxeras högre. Tullen bör icke sättas så hög, att den förleder till försvinnning: derigenom skulle mera förloras, än hvad man kan frukta af att sätta den för lågt. Den är desutom en icke förut påräknad inkomst.

Grunden till beskattningen blir, som ofvan sagdt är, tväggehanda: den som nyttjar så liten panna, att han förutfattes endast tillverka för eget bruk, beskattas minst; den deremot, som ökar pannrymden öfver eget behof, och således har för ändamål att vinna genom förfäljning, skall icke allenast betala i samma förhållande; det vill säga: som t. ex. 200 till 50, utan äfven i en beständigt fortfarande förhöjning. Häraf följer, att Staten drager sin andel af tillverkningen, den åter hvar

och en sjelf äger frihet att drifva så högt han finner den bära sig. Således kommer, efter hosfogade plan, deruti afgiften är uptagen i spannmål, en pannrymd af 50 kannor att betala en tunna; en af 100:de, $3 \frac{1}{4}$ t:r; för 500 k:or betalas $22 \frac{1}{4}$ t:r, och så vidare.

Stora brännerier kunna endast i få måtto skada, att de möjligen torde borttaga vinsten för de smärre, hvilka ock, för den nytta de medföra för ladugården, icke böra sättas ur stånd att begagna sig deraf; äfven som de brännerier, hvilka icke äro grundade på landtbruk, utan endast på vinst af tillverkningen, ej böra gynnas, utan fastmera belastas med så hög afgift, att de icke kunna för mycket tillväxa. Icke heller synes det blifva att frukta, det de små brännerierne skola komma att för mycket fyskelt sättas med tillverkning till affalu, för det de hafva fördelen af en mindre afgift; emedan den som har en större och ordentligare bestridd inrättning, dels är i stånd att med mindre kostnad uttaga det mästa som kan fås ur såden; dels kan och skall han just på denna grund, nedsätta priset så, att vinsten för ett litet bränneri, då tillverkningen drifves för mycket öfver behovet och till affäljning, icke skall blifva lockande.

Då

Då man vet, huru mycken fäd kan afverkas med en vifs pannrymd, synes denna blifva det rätta måttet och control- len för afgiften. Ingen bränvinspanna bör lemnas ur Kopparslagarens verkstad, förr än den är rätteligen mätt, och innehållet i pannan iustämpladt. De som hafva till, men icke öfver 100 k:rs pannrymd, i en eller flera pannor, böra icke njuta något afdrag, om ock bränningen vissa tider inställes; de äro taxerade såsom för eget behof, och afgiften är derföre liten. De större åter, borde njuta afskrifning, om de uphöra under en vifs tid; i hvilket fall de då sjelfve äga att göra tillfägelse hos Krono- Betjeningen om pannornas förseg- ling och åter-öpnande, samt att vid sed- nare tillfället taga bevis uppå, huru län- ge bränneriet städt under försegling. Dock torde det vara nödigt att stadga, att me- ra än en fjerdedels afskrifning för året ic- ke medgifves, om ock tillverkningen va- rit instäld längre, än tre månader.

När man jämför den här föreflagna ut- vägen, med de förut vidtagna, lär man snart upptäcka, att den förra torde i verk- ställigheten vara lätt, till sin natur rätt- vis, och tjenlig att förekomma alla hit- intils vanliga missnöjen och ledsamheter.

Att den läkrare, än alla de förra, leder till ändamålet, torde man kunna antaga; ty icke är det ens rimligt att befara, det någon brist skulle upkomma. Det är emot lakens natur, att varan skulle härigenom kunna hållas i högt pris; ty af frihet upkommer täflan, och denna fätter ned priset till det möjiligen lägsta, hvartill varan kan tillverkas. Staten skall otelbart häraf draga en större inkomst, än den någonsin haft, och ingen skall hafva skäl att klaga öfver tillfogad verkelig oförrätt.

Om landet kommer at införa så mycket bränvin till Städerna, och det till så lågt pris, att desse icke kunna fortfara med tillverkningen; skyllom icke detta på Regeringen, utan på naturen af faken. Det är lättare at föra bränvin än ved: boende flere mil in i landet ifrån närmaste Stad, kan jag icke draga någon fördel af min skog genom at betjena Staden dermed. När veden derföre icke förr ingådt i räkning bland afkastningarne af mit hemman eller min egendom, kan den icke heller nu komma at belasta tillverkningen. Detta gör, at jag följer varan för bättre pris, än Stadsboen, som måste köpa och således äfven beräkna veden i tillverkningspriset. En spekulant, som ar-

ren-

renderat et torp eller en liten hemmansdel, för at der inrätta och drifva et bränneriverk, skall på samma grund nödgas uphöra; emedan han skall underfålljas af den, som för honom har den nämnda fördelen. Den förre kan icke heller räkna på vinst af dranken af en högre tillverkning, emedan få eller ingen köper den. Bränslot, denna för Staden oundgängliga nödvändighet, skall falla i samma mon, som åtgången blir mindre; men detta fallande i priset, af så hufvudsaklig nytta för Städernes invånare i allmänhet, skall icke hos dem åter uplifva bränvinstillverkningen, emedan den alltid följer för lägre, som aldeles icke behöfver räkna på vedens pris. Och således skola de brännerier, jag här kallat onaturliga, af sig själva förfalla, inrättningen och allmänheten till förmån.

Den plan jag bifogat, i affigt att visa grunden till afgiften, är visserligen icke ämnad att tjena till rättsefnöre med de proportioner den nu har: den är upgjord för at uplysa hvad jag menar; men tarfvar visserligen att regleras after de Statistiska grunder, som den bättre kan äga, hvilken har tillgång till de uplysende handlingar, vi nu säkerligen måtte hafva i behåll efter den regala inrättningen. Äfven då planen

nen uppgöres på dessa grunder, skall det ändå vara möjligt, at icke genast träffa den rätta proportionen, hvilken en vakande upmärksambet på inrättningens gång, efter hand skall upträcka; och det är för detta, och i ännu ett enda annat fall, jag vill medgifva, att Regeringen borde förbehålla sig, att kunna *annorlunda förordna*. Alla inrättningars bestånd och fortkomst hvila i öfrigt på säkerhet och lagar, hvilka böra vara underkastade så liten omväxling, som möjligt är. Vi böra icke lemna ur sigte, att ett ibland de hufvudsakliga föremålen för inrättningen, är Statens inkomst, och på den grund bör det visserligen vara Styrelse-magten förbehållit, att leda inrättningen så, att detta vinnes, med all möjlig jemnhet i fördelningen. Regeringen bör till den ändan kunna ändra och jemka afgiften efter inrättningens stora affigt. Det gifves, troligen, ej mer än en enda händelse, då en inskränkning eller ett totalt förbud kunde synas vara nödigt och till äfventyrs nyttigt, nemligen, då *tillgången på spannmål, på en gång är knapp både hemma i landet och på utländska orter*. I sådant fall, är brist och derpå följande hungersnöd, verkligen att befara: en inskränkning eller ett totalt förbud, skulle då möjligen kunna

na vara af någon nytta, emedan det ligger, som nödvändigt skall upkomma af den fria tillverkningen, kan tjena att göra tillverkningen mindre nödvändig för den kritiska tiden. Måne man icke äfven skulle med skäl kunna tillägga, att mycket, troligen, vore att vänta af allmänna ärkanflan vid ett så bedröfligt tillfälle? Då elljest ett förbud kommer, ser allmänheten ofta icke annat deruti, än den privilegierades ocker; han ser stora förödande brännerier gå, under det menigheten är beröfvad både njutning och förtjenst, och man torde böra medgifva, att detta icke är rätta sättet att lifva patriotismen. Men sedan hvarje enskild, efter att hafva igenomgått allt det lidande, som förra tillställningar medfört, ändteligen ser sig åter infatt i de rättigheter, af hvilka han, under en så lång tid, varit i mistning; måste ofelbart en känsla af tackfämhets blanda sig med känslan af allmänna nöden, och leda honom till en villig lyd- nad för det bud, en välgörande Regering varit nödsakad för en tid utfärda.

De ännu bestående regala brännerier, antingen de drifvas under Kronans egen disposition, eller äro borrt-arrenderade, böra icke fortfara, så vida de icke kunna gifva Kronan samma behållna vinst, som

som de, i riktigt förhållande efter tariffen, böra gifva. Bära de sig dermed, och hvilket i början kunde blifva möjligt, så förstås, att de icke, mera än andra, böra sättas under tvång och förbud; men i annat fall, göra de ondt åt hela inrättningen, och böra tillflutas, så snart de icke kunna stå emot verkningarne af den allmänna täflan, som nödvändigt fätter priset så lågt ner som möjligt är.

Jag har sagt, att inrättningen, på denna fot, skulle medföra en allmänt spridd vinst för hela landet. Vi hafva nyligen öfverlevvat en märkelig brist på slagtkreatur i Stockholm; denna brist gaf anledning till bekymmerfamma öfverläggningar för respective vederbörande; allmänna tonen höjdes emot Slagtare-Embetet, och likväl har aldrig detta skrå varit mera oskyldigt än då. En svår foderbrist gjorde det för en och hvar omöjligt, att ens framföda, mindre stalla kreatur. Priset var lågt om hösten; men slagturen, som hade en låg taxa emot sig, kunde icke köpa hö för 20 till 24 sk. Lisp. och dermed föda oxar öfver vintern. Således blef brist om våren, och denna brist ökades deraf, att en otrolig mängd boskap af svält förgicks. Under allt detta, känner jag en Possessionat, som vanligen hål-

lit

lit till 70 Stalloxar årligen, gödda med drank efter ett alt för måttligt bränneri. Inkränkningen och förbudet emot bränvinstillvärkningen inträffade, och han nödgades alldeles inställa Stallningen. Den slagaren, som varit årlig afnämare, mötte således hos honom samma vidrighet, som hos alla andra, hvilka vanligen förfett honom med denna förnödenhet, och följden blef den redan anförda. Af de två sammanlagda onaturliga medlen i detta fall: en taxa för slagaren, och bränvinstilverkningens inställande; skulle följden nödvändigt blifva den som inträffade. Man invänder, jag vet det, att spannmålsbristen gjorde förbudet outhärligt; men det är just detta, som var och är grundfallet. Att förse landet med spannmål; se där hvad man borde, och hvad man borde göra i tid. Detta var så mycket mindre svårt, som de vanliga Österjöhamnarne tilbödo alt hvad man behöfde. Men köpmannen vände icke sin spekulation ditåt; och man borde leta up orsaken till detta fenomen. Antagom nu, att bränvinsbränningen är fri, och föreställom oss verkningarne deraf, ej mindre sådane, som de, efter en förnuftig slutföljd, nödvändigt synas böra blifva, utan äfven som de, efter ärfarenhetens vitnesbörd, verkeligen

sko-

skola blifva. Det gifves ingen Landthus-hållare, jag vågar förläkra det, som icke äger full öfvertygelse om drankens oberäknelige värde i utfodringen; som icke vet, att ladugården, i vårt land, är ibland hufvudgrunderne till jordens bördighet. Med rättigheten att bränna, skall han utvidga denna sin handtering så långt det för honom är möjligt; *först* så länge han får sädens värde ärfatt i bränvinet, ty då är dranken för honom en skänk, och en skänk af högt värde: han skall *sedan* gå ännu längre, och lägga på dranken hvad till äfventyrs kunde förloras på bränvinet; det vi läga: tillverkningen drifves så högt, som den möjeligen, med bästa uträkning, kan drifvas. Under detta ökar och förbättrar han sin ladugård, och följdén deraf skall blifva, en betydligt ökad tillgång på victualier både för hushållet och till affalu; victualiernas nedfatta pris ökar consumptionen på dem, och, i följd deraf, minskar consumptionen på spannmål. Tillgången på spannmål skall tilltaga i samma mån, som jordbrukaren ökat sin ladugård; och priset på dessa första nödvändighets-varor skall komma i en jemnvigt, som aldrig genom tvångsbud ernås. Vi hafva nu i lång tid, med högsta välmening, qvacksalfvat i dessa hus-

hålls-

hållsmål, och till och med sprungit förbi hvad man först bordt underföka: *Är Spannmålsproductionen för Sverige ett så naturligt yrke, att det, på bekostnad af andre näringsmedel, bör upmuntras?* Ett mäktigt rop skall ljuda emot det fritänkeri i hushållningen, som synes ligga gömdt i denna fråga; och det skall blifva svårt, att höras emot hushålls-orthodoxiens 70-åriga skrik, grundadt på Europas förnämsta hushållares godkända principer. Man kommer icke så snart till den fansningen, att det som är godt för andra länder, kunde möjeligen icke vara så långt up i nordnen. Frågan är af för vidsträckt omfattning, att nu kunna uptagas till befarande, ehuru den icke otjenligen hörer till ämnet. Må det imedlertid få vara kändt, såsom obefrideligen sannt, att *Norrland ännu aldrig bärgat nog såd till eget behof*, och icke des mindre är norrländska bonden i allmänhet *mycket välmående*. Vi veta, att Sverige fordom utförde *Viſtialier*; vi behöfva icke gå längre tillbaka, än till den, icke så länge sedan, förflutna regala bränneritiden, då vi sågo stora transporter af fläsk gå genom landet. Utan att vara ett bevis för nyttan af denna slags inrättning, bevisar detta likväl, om det behöfver bevisas, att bränvinstillverkningen

gen skall öka tillgången på köttvaror. Om brännvin, mjölk, kött och till äfventyrs bröd falla i priset; hvad skall då icke detta verka på den arbetandes utkomst, på arbetlönerne, och alla slags tillverkningar? Om följden blir, att våra handarbeten kunna verkställas för så låga tillverkningspris, att vi med fördel kunna utföra dem; om våra skeppsbyggnader, till hvilka den minsta kostnaden ligger i rudimaterien, skulle kunna bestridas för bättre pris; om Statens Embetsmän skulle finna deras löner mera tillräcklige, ända till att sluteligen verkligen kunna lefva af det lilla staten nu äger i sit våld att bestå; om arbetshugen, under en småninngom aftagande urgammal skräförbannelse, skulle börja lifvas, i naturlig följd af nödvändighetsvarornas låga pris; hvad tillfredsställelse skulle icke allt sådant gifva åt en Regering, som, i närvarande bisstratider, med det sanna förnuftets foglighet, börjat nöta på fördommarne; som har den afundsvärda äran, att vara ibland de få, om icke den förste af Regeringar, som sjelf tändt ljuset för ett folk, hvilket börjar att älska det.

Skulle sluteligen icke följden af brännvinstillverkningens frihet, kunna blifva, att sådesbrännvin blefve en exportvara?

Och,

Och, i sådan händelse, behöfde man fan-
nerligen icke rädas för införskrifningen af
spannmål. Vi hafva kommit tämmeligen
långt i konsten; och, hvad jag med vifs-
het vet, är, at i England, där den mäst
högsända arbetsdrift kämpar med Statens
öarhörda behof, har ännu ingen kunnat
taga så mycket bränvin ur en lika vigt
spannmål, som vi. Likväl brinner ännu
torkad drank med blå låga; hvilket synes
gifva tilkänna, at ännu mera bränvin skall
innehållas deri, och det har varit känt,
at mera kunnat utdragas, fastän sådant, un-
der högt pris på veden, icke ansedts va-
ra lönande.

Bränvins-bränningen är alldramäst för
bonden nödvändig, och skall blifva för
honom det bästa understöd, *just då spannmåls-tillgången är mindre ymnig i landet.*
Föreställom oss den belägenhet, vi nyli-
gen öfverlefvat, af misväxt både på hö,
halm och säd, med tillgång på den sed-
nare varan utrikes ifrån. En bonde, som
hade jemnt up så mycket, som han för
sit folks års-föda behöfde, skulle ändå, med
frihet at bränna, af detta sit förråd haf-
va tagit så stor del till afverkning, som
behöfts, för at erhålla ärforderlig drank
till sin ladugård. Lät vara, at han för
bränvinet icke fått mera, än hvad sådem

kostat; han hade ju då derföre kunnat köpa lika många tunnor fäd igen, och han hade haft sin ladugård frälld. I desfallsle, måste han nu, taga samma fäd ur sit förråd, och gifva den till kreaturen, utan at ändå dermed kunna hålla dem vid lif; ty at spisa kreatur med gammal mästadels ruten takhalm, om den ock befrös med mjöl, har i alla tider haft den verkan, vi förledit år måst se. Men hade man haft drank endast efter hälften af den fäd, som nu oförvandlad åtgått; hade visserligen mästa olyckan varit förebyggd. Och, i sådana fall, af hvem har bonden njutit detta för hans bestånd så oumgångeliga understöd? Är det icke ett aldeles friviligt tillskott af förbrukaren? Imedlertid fick han nu första flöten genom denna rena förlust af sit spannmåls-förråd; den andra, genom en vida större olycka i sin ladugård, än man ens kan föreställa sig; och till råga på allt detta, måste han sommarren derpå, då han omöjligen kunde undgå at köpa bränvin för lego-folk, till hö och fädes-anden, betala det med 200 p. c:s förhöjning.

Emot dessa obestrideliga facta, föreställom oss ock, i lika ställning, följderna af en fri bränvinstilverkning. Med denna följer, som förr är visadt, et lågt

 pris

pris på varan, och således liten vinst på tillverkningen. För detta fall är det icke antagligt, att mycket mera skulle hafva blifvit afverkat, än som, för ladugårdens vidmagthållande, varit högst nödigt. Men också, hvad skall, i frågan om spannmåls-handel, följderna blifva af en sådan fri tillverkning, om hvilken man vet, at den icke undergår någon rubbning? Skulle icke sådant verka på köpmannens naturliga yrke, att införskrifva den vara, han förut såg skulle blifva begärlig? Eller skall, just i detta enda fall, ett undantag ägarum, ifrån den i allmänhet oomkullslötliga fanning, att hvarest en möjelig utgift gifves att förtjena, skall köpmannen ofelbart begagna sig deraf. Om då spannmål för behofvet blifvit införskrifven; så hade ju alla de nu inträffade olyckor varit förebyggda. Men, invänder man, vi hade ju då undergått den olyckan, att hafva införskrifvit spannmål ifrån utlänningen; och det var just detta som icke borde ske, för undervigt i handeln, för deraf upkommen hög cours, och för mycket annat? Olyckliga half-kännedom i läran om vår Rikshushållning! Huru långt skall detta tanklösa rop om spöken, dem man aldrig sett, leda ett förvilladt begrepp, att samla olyckor öfver ett fattigt land!

Är det då nödigt för drömmarne om underbalance i handel, att ihjälsvälta landets folk och kreatur? Om frihet i alla slags näringar, foder hug för arbete; om låga pris på de första nödvändighetsvarorna, verka ett så lågt pris på det förädlade af egna rudimaterier, att det med fördel kan utföras; om vinsten af allmänna industrien, af de således, den ena utländska Nationen påförda svenska manufactur-varor, öfverstiger hela beloppet af den, ifrån en annan utländsk Nation, införda spannmålen; är detta undervigt i handel? Eller vet man icke, att Sverige kan vara i underbalance med Ryssland, och i vida större öfverbalance med England? Om man ock möjeligen kunnat hafva tillgång till alla de rapporter, ifrån hvilka man inbillar sig kunna upgöra denna Riks-balance; har man ändå kunnat göra den? Har man, i dessa balancer, fått igen det saldo, som uppkommer, då afkomsten af en hel nations, under åtnjuten näringsfrihet, samlade arbetsstyrka, sattes å ena sidan, och å den andra, Riksbesparingen af några tusende tunnor fäd? Har man sett verkningarne af denna finance-operation? Den var synbar förledne vår, då man såg dödens vilja märken i arbetarens ansigte, och hvarvid lasan ökades

der-

deraf, att den ena icke kunde hjälpa den andra. Man behöfde icke färdas på allmänna landsvägen mycket lång tid, för att få se den förtviflade arbetaren lyssefatt, att uprefa sin utsvultna dragare, eller nedgräfva den redan ihjälsvultna. Alt detta inträffade, fastän bränvinstillverkningen var förbuden.

Mätte icke ännu ett dylikt år behövas, för att stadga hos oss den lena öfvertygelsen, att bränvinstillverkningens inskränkning eller inställande, (i verkställigheten omöjlig; icke upfyllande det ändamål, som lökes), skall i det hela otelbart åstadkomma mera ondt, än något annat misstag i vår allmänna hushållning!

Förr eller sednare kommer den dag, då förnuftet och sanningen bryta igenom fördomarnes mörker, och uplösa de band, som egennyttan lagt på den kufvade menkligheten. Vi hafva ett hopp, som närmar sig till visshet, att denna dag är nära, då vi draga slutföljder af hvad vi redan sett. Det var en tid, då Städerna, af ett oklokt nit för hvad de kallade *sina rättigheter*, aflägsnade så mycket de kunde, den tillförsel, de borde vänta sig från landtmannen; då manufacturisten trodde hela sit väl ligga i det orimliga privilegium, att han och ingen annan skulle få

tillverka kläde för hela landet. Denna tid är nu icke mera; och af den Regering, som på så kort tid hunnit rätta seklers misstag, skall man med säkerhet vänta ståndaktighet nog, att gå fram till målet. I närvarande ämne, äger denna Regering, vi kunna icke neka det, starka krafter emot sig, mäktiga fiender att besegra. Egennyttia; oförståndig välmening; svagheten som frugtar alt, efter den icke förmår något; alla skola, hvar och en i sin väg, arbeta emot lanningen. Men äfven i sakens natur, ligger ett hinder för inrättningens tillväxt, som icke af annat än tiden kan rötas bortt. Vi lära näp- peligen misstaga oss, då vi påstå, att näringsfrihet, lika med all annan frihet, hvilat med sitt bestånd på *Säkerhet*; och där opinionen om denna säkerhet är vacklande, skall det icke blifva möjligt, att så snart upnä den fullkomlighet, hvartill saken elljest skulle leda sig sjelf. Vi hafva snart 60 års ärfarenhet af tätare omväxlingar i detta hushållsmål, än i något annat. Man är lättskrämmd i frågan om företag, som fordra förlag, och det skall blifva minst underligt, om man vore det i detta. Men en vis och vältänkande Regering skall visserligen förstå, att, då den återger folket en af dess mäkt hufvudsakliga

liga

liga och mäkt gagnande rättigheter, tillika ingifva öfvertygelse om varaktighet och säkerhet.

Om det vore möjligt för Regeringen, att i denna fråga höra hvarje enskild man i riket; skulle, uti den allmänna önskan för bränvinstillverkningens frigifvande, säkraste beviset för dens nödvändighet erhållas. Om vi med upmärksamhet följa verkningarna af en sådan frihet, skola vi med lika säkerhet upptäcka, att, långt ifrån ett befaradt missbruk, skall kroglesnaden på landet efter hand aftaga; välmågan i allmänhet, med denna i sig sjelf fördelagtiga näring, tilltaga; samt inrättningen äga på alla andra Näringar den mäkt verkfamma inflytelse.

Die och vill jag säga till alla
 som äro intresserade i detta
 och som vilja veta mer om
 det som jag har skrivit om
 i denna tidning, att jag
 vill ha tillfälle att träffa
 dem och förklara för dem
 vad jag menar och vilka
 mina åsikter äro. Jag vill
 också ha tillfälle att höra
 deras åsikter och förklaringar
 till de åsikter som jag har
 uttryckt. Jag vill också ha
 tillfälle att diskutera med
 dem om de frågor som jag
 har berört i denna tidning.
 Jag vill också ha tillfälle
 att träffa dem i deras hem
 eller i andra ställen som de
 själva föredraga. Jag vill
 också ha tillfälle att träffa
 dem i en offentlig samling
 som jag kommer att anordna
 i nästa månad. Jag vill
 också ha tillfälle att träffa
 dem i en offentlig samling
 som jag kommer att anordna
 i nästa månad.

Projekt till Afgverknigen.

Spannmål.

	T:2.	kpr.
För en pannerymd unde		16
Deröfver till	1	
	2	
	3	8
	4	24
	6	16
	8	16
	10	24
	12	8
	14	8
	16	8
	18	8
	20	8
	22	8
	24	8
	26	8
	28	8
	30	8
	32	8
	34	8
	36	8
	38	8
	40	8
	42	8
	44	8
	46	8
	48	8
	50	8
	52	8
	54	8
	56	8
	58	8
	60	8
	62	8
	64	8
	66	8
	68	8
	70	8
	72	8
	74	8
	76	8
	78	8
	80	8
	82	8
	84	8
	86	8
	88	8
	90	8
	92	8
	94	8
	96	8
	98	8
	100	8

Projekt till Afgiften för Brännvins-Tillverkningen.

Brännvin.

Spannmål.

	K:nor.		T:z.	kpr.
För en pannerymd under och till	35	betalas årligen		16
Deröfver till	50	"	1	
"	75	"	2	
"	100	"	3	8
"	50	"	4	24
"	200	"	6	16
"	50	"	8	16
"	300	"	10	24
"	50	"	13	8
"	400	"	16	
"	50	"	19	
"	500	"	22	8
"	50	"	25	24
"	600	"	29	16
"	50	"	33	16
"	700	"	37	24
"	50	"	42	8
"	800	"	47	
"	50	"	52	
"	900	"	57	8
"	50	"	62	24
"	1000	"	68	16
"	1100	"	80	24
"	1200	"	94	
"	1300	"	108	8
"	1400	"	123	16
"	1500	"	139	24
"	1600	"	157	
"	1700	"	175	8
"	1800	"	194	16
"	1900	"	224	24
"	2000	"	246	

Projekt till Afgränsning för Br

Bänkyte

Räntor

För en pannerijord under och till

Bestämma till

50

75

100

200

300

400

500

600

700

800

900

1000

1100

1200

1300

1400

1500

1600

1700

1800

1900

2000

2100

2200

6000085998

Göteborgs universitetsbibliotek

